

گزارش حقوق بشر
وضعیت افراد ترانجسیتی
در ایران

تیر ماه ۱۳۹۵

فهرست

۵	واژه‌نامه
۲۱	خلاصه جامع
۲۷	روش تحقیق
۳۲	تاریخچه
۳۲	به رسمیت شناخته شدن حقوق تراجنسیتی‌ها در ایران
۴۳	گروه‌های حامی افراد ترنس داخل ایران
۵۲	حمایت‌های دولتی برای افراد ترنس
	میان‌جنسی و ترنس، سردرگمی‌های فرهنگی و سوءتفاهمات
۵۸	اجتماعی
۶۴	تخمین جمعیت جامعه ترنس
۷۳	چالش‌های قانونی برای افراد ترنس
۷۳	طبقه بندی رسمی ترنس بودن به عنوان اختلال
۸۰	تبعیض قانونی

حقوق افراد ترنسی که مراحل پزشکی دوره گذار جنسیتی را
طی نکرده‌اند. ۹۴

خدمت سربازی ۱۰۱

آزار توسط پلیس و قوه قضاییه ۱۱۰

حق برخورداری از سلامت ۱۱۷

تشخیص‌های اشتباه متخصصان بهداشت و درمان، و اطلاعات
اشتباه ایشان ۱۱۸

متخصصان بهداشت و درمان دربانان گذار جنسیتی ۱۲۵

عمل تطبیق جنسیت و دوره مراقبت‌های بعد از عمل ۱۳۷

نارسایی در ارائه مراقبت‌های بهداشتی و ناکارآمد بودن دسترسی
به آنها ۱۳۹

هزینه عمل‌های تطبیق جنسیت ۱۴۸

دسترسی به هورمون ۱۵۴

یارانه‌های دولتی برای مراقبت‌های پزشکی دوره
گذار جنسیتی ۱۵۹

تبعیض‌های اجتماعی و آزارهای مردم جامعه ۱۷۱

خشونت خانوادگی ۱۷۷

۱۸۶ ..... خشونت جنسی.

۱۹۱ ..... ازدواج اجباری

۱۹۴ ..... تبعیض در محل کار.

۲۰۱ ..... آزار و زورگویی در مدارس

۲۱۰ ..... پیشنهادات

۲۱۱ ..... الف- پیشنهادات به بخش اجرایی دولت ایران

۲۱۱ ..... ب- پیشنهادات به بخش قانون‌گذاری دولت ایران.

۲۱۲ ..... پ- پیشنهادات به قوه قضاییه

۲۱۲ ..... ت- پیشنهادات به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

۲۱۳ ..... ث- پیشنهادات به سازمان بهزیستی ایران

۲۱۴ ..... ج- پیشنهادات به وزارت بهداشت

۲۱۵ ..... چ- پیشنهادات به نظام وظیفه

۲۱۵ ..... ح- پیشنهادات به موسسات پزشکی و روانشناسی

خ- پیشنهادات به موسسات آموزشی، وزارت آموزش و پرورش،

و وزارت علوم ۲۱۶

واژه‌نامه

در ادامه لیستی از واژه‌ها، عبارات و موسساتی که به دفعات در طول متن گزارش از آنها نام برده شده قرار دارد.

تعاریف زیر از منابعی همچون اطلاعات منتشر شده توسط مرکز ملی برابری برای افراد تراجنسیتی (National Center for Transgender Equality, GLAAD)، مرکز ملی حقوق زنان همجنس‌گرا (National Center for Lesbian Rights)، و مرکز طیف دانشگاه میشیگان (University of Michigan's Spectrum Center) برگرفته شده‌اند. تعاریف زیر جامع نیستند و فقط با هدف کمک به درک بهتر گزارش حاضر ارائه شده‌اند.

اختلال هویت جنسیتی

Gender Identity Disorder, GID

عبارتی که بطور رسمی از طرف مقامات دولتی، قضایی و پزشکی برای اشاره به ترنس‌ها در ایران استفاده می‌شود. مسئولین دولتی و مطبوعات ایران بطور معمول ترنس‌ها را به عنوان افرادی که مبتلا به اختلال هویت جنسیتی هستند تعریف می‌کنند. اما بسیاری از ترنس‌ها عبارت «ملال جنسیتی» را ترجیح می‌دهند.

انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران:

اولین و تنها سازمان غیر دولتی (NGO) ثبت شده قانونی برای حمایت از حقوق افراد ترنس در ایران. این انجمن در سال ۱۳۸۶ بنیان گذاشته شد. وبسایت این سازمان از طریق این آدرس قابل دسترسی است: gid.org.ir

بیان جنسیتی

تظاهر بیرونی جنسیت، که از طریق نام فرد، نوع پوشش، مدل مو، رفتار، صدا یا خصوصیات بدنی، ابراز می‌شود. جامعه این نشانه‌ها را به دو گروه مردانه و زنانه تقسیم‌بندی می‌کند، گرچه رفتارها و

نشانه‌هایی که «مردانه» یا «زنانه» به حساب می‌آیند در گذر زمان و در فرهنگ‌های مختلف تغییر می‌کنند. معمولاً افراد تراجنسیتی سعی می‌کنند که بیان جنسیتی ایشان مطابق با هویت جنسیتی‌شان باشد، نه آن جنس یا جنسیتی که هنگام تولد به آنها نسبت داده شده است.

تراجنسی

transsexual

واژه‌ای به نسبت قدیمی که از متون جوامع پزشکی و روانشناسی برگرفته شده است، و برخی از افراد همچنان استفاده از آن را نسبت به واژه جدیدتر «تراجنسیتی» ترجیح می‌دهند. اما این دو واژه را نمی‌توان به جای یکدیگر به کار برد. بسیاری از افرادی که خود را تراجنسیتی می‌دانند، خودشان را تراجنسی به حساب نمی‌آورند. اما در زبان فارسی، تراجنسی واژه‌ای است که به اشتباه هم برای توصیف افراد تراجنسی و هم افراد تراجنسیتی به کار می‌رود. این از آن‌روست که در زبان فارسی مفاهیم مربوط به جنسیت به نسبت جدید هستند، و بسیاری از مردم قادر به تشخیص تفاوت بین جنس و جنسیت نیستند. بنابراین به دلیل وجود این ابهام در زبان فارسی، باید به‌خاطر

داشت که در برخی از جملات در گزارش این تحقیق، افراد به اشتباه واژه ترانجسیتی را برای توصیف وضعیت ترنس، که واژه گسترده‌تری است، به کار برده‌اند.

ترانجسیتی

transgender

واژه‌ای کلی برای اشاره به تمامی افرادی که هویت جنسیتی‌شان و یا بیان جنسیتی‌شان با جنس و جنسیتی که در زمان تولد به آنها نسبت داده شد تطابق ندارد. افرادی که زیرمجموعه ترانجسیتی به حساب می‌آیند، ممکن است خود را با عبارات مختلفی توصیف کنند، از جمله ترانجسیتی، ترانجسیتی، و یا جنسیت غیر دوگانه (Non-binary gender، یعنی نه زن نه مرد). برخی از این عبارات در ادامه توضیح داده شده‌اند. در طول این گزارش بیشتر از واژه ترنس با هدف دربرگرفتن همه این هویت‌ها استفاده شده است. همیشه شایسته است از عبارتی برای خطاب قرار دادن افراد استفاده شود که مطابق با خواسته خود ایشان است. برخی از افراد ترانجسیتی بعضی از مراحل پزشکی دوره گذار جنسیتی را انجام می‌دهند، مانند استفاده از هورمون و یا انجام

عمل‌های جراحی برای تغییر بدن خودن. اما همه افراد تراجنسیتی الزاما این کارها را انجام نمی‌دهند، و هویت تراجنسیتی وابسته به انجام این مراحل پزشکی نیست.

ترنس

واژه‌ای خلاصه برای اشاره به افراد تراجنسیتی یا تراجنسی - یا برخی اوقات انواع مختلفی از هویت‌های جنسی که زیرمجموعه‌ای از تراجنسیتی به حساب می‌آیند.

تی اس

مخفف ترنسکشوال (تراجنسی) است. اصطلاحی که برخی رسانه‌ها و نیز فعالان حقوق ترنس در ایران استفاده می‌کنند.

جراحی تغییر جنسیت

Sex Reassignment Surgery, SRS

سلسله عمل‌های جراحی و مراحل پزشکی برای تغییر خصوصیات جنسی بدن افراد تا جسم و هویت جنسیتی فرد با هم همسو شوند.

البته تمامی افراد ترنس تمایلی به انجام این عمل‌های جراحی و مراحل پزشکی ندارند.

جنس

sex

طبقه‌بندی مردم بر اساس مرد و زن با توجه به خصوصیات بدنی‌شان. هنگام تولد، جنس نوزادان معمولاً با توجه به ظاهر بدن و عضو تناسلی مشخص می‌شود (و در شناسنامه فرد ثبت می‌شود). اما در حقیقت جنس فرد معمولاً تحت تاثیر خصوصیات مختلفی از جمله کروموزومها، هورمون‌ها، اعضای داخلی و خارجی تولیدمثل، و خصوصیات ثانویه جنسی، که ممکن است مطابق با انتظارات مرسوم از مردانگی یا زنانگی باشند یا نباشند.

جنسیت

gender

برساخت اجتماعی از هویت فرد در زمینه مردانگی، زنانگی، هردو یا هیچ کدام. مردانگی منظور رفتارهایی است که معمولاً به مردان نسبت داده می‌شوند، و زنانگی رفتارهایی که بطور مرسوم به زنان نسبت

داده می‌شوند. اما در واقعیت ممکن است مردان رفتارهایی از خود بروز دهند که زنانه تلقی می‌شود و همچنین زنان می‌توانند رفتارهایی داشته باشند که مردانه به حساب می‌آیند، و یا هر دو نوع رفتار را در کنار هم بروز دهند، یا هیچ کدام. نگرش نسبت به جنسیت نسبی بوده و در طی زمان، در مکان‌ها و فرهنگ‌های مختلف تغییر می‌کند.

درمان جایگزینی هورمون

Hormone Replacement Therapy, HRT

تجویز هورمون‌هایی مانند استروژن یا تستسترون برای افراد ترنس با هدف تطبیق خصوصیات جنسی بدن آنها با جنسیت‌شان.

دگرباشان جنسی

Lesbian, Gay, Bisexual, Transexual, LGBT

در زبان انگلیسی LGBT عبارتی مخفف برای خطاب قرار دادن زنان همجنس‌گرا، مردان همجنس‌گرا، افراد دوجنس‌گرا، و ترنس‌ها می‌باشد. این عبارت بطور مکرر به عنوان جایگزینی برای واژه «گی»، که مربوط به همجنس‌گراها است، استفاده می‌شود. فعالین این حوزه حروف دیگری را در انتهای این عبارت اضافه کرده‌اند تا بتوانند افرادی که تجربه‌های

متفاوتی در مقایسه با چهار مورد نامبرده دارند را نیز تحت پوشش قرار دهند. به عنوان مثال حرف «Q» برای افراد کوئیر، و حرف «ا» برای افراد میان‌جنسی به آخر این عبارت چهار حرفی اضافه شده‌اند. در زبان فارسی و در طول این گزارش عبارت «دگرباشان جنسی» معادل LGBTQI، استفاده می‌شود.

زن تراجنسیتی و یا زن ترنس

افرادی که هنگام تولد جنسیت آنها به عنوان مرد ثبت می‌شود (و یا هر چیزی غیر از زن)، اما آنها خودشان را زن می‌دانند، و به عنوان زن زندگی و خودشان را معرفی می‌کنند. در زبان انگلیسی از عبارت MTF، که مخفف عبارت مرد به زن (male to female) است نیز استفاده می‌شود. برخی ترجیح می‌دهند که به جای این عبارات، بطور ساده و تنها با واژه «زن» مورد خطاب قرار بگیرند. بهتر است در این زمینه از خود فرد سوال شود.

سازمان اقدام آشکار جهانی

OutRight Action International

قبلا با نام کمیسیون بین المللی حقوق بشر مردان و زنان همجنس‌گرا (International Gay and Lesbian Human Rights Commission) شناخته می‌شد. در حال حاضر به‌طور مخفف OutRight نیز نامیده می‌شود.

عمل تطبیق جنسیت

Gender Confirmation Surgery, GCS

بخشی از تغییراتی که افراد ترنس در بدن خود به منظور تطبیق جسم‌شان با جنسیت‌شان انجام می‌دهند، ممکن است شامل سلسله عمل‌های جراحی توسط پزشکان جراح متخصص در این زمینه باشد. البته ممکن است تمامی افراد ترنس تمایل به انجام این عمل‌های جراحی، و یا امکان انجام آنها را نداشته باشند. به عنوان مثال به پزشکان متخصص دسترسی نداشته باشند و یا از نظر مالی توان انجام این عمل‌ها را نداشته باشند. به این سلسله عمل‌های جراحی، «عمل تطبیق جنسیت» گفته می‌شود.

کمیته حقوق بشر

Human Rights Committee

سازمان مسئول نظارت بر اجرای میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR)، وابسته به سازمان ملل متحد.

کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل

UNHCR

آژانس مسئول رسیدگی به امور پناهندگان.

کوئیر

Queer

این کلمه معانی متفاوتی برای افراد مختلف دارد. این کلمه می‌تواند منعکس‌کننده نگرش سیاسی باشد، و یا برخی اوقات به عنوان واژه کلی دربرگیرنده تمامی افراد غیردگرجنس‌گرا به کار رود. همچنین می‌تواند برای افرادی بکار رود که خود را متعلق به هیچ کدام از گروه‌های جنسی و جنسیتی تعریف‌شده نمی‌دانند. علاوه بر اینها، در گذشته این واژه به‌منظور توهین به افراد بکار می‌رفته است، اما به

تدریج توسط گروه‌های مختلف این واژه مجدداً راه خود را به عنوان واژه‌ای مناسب در زبان باز یافته است.

گذار جنسیتی

Gender Transition

دوره «گذار جنسیتی» ممکن است شامل برخی یا تمامی مراحل شخصی، قانونی و پزشکی زیر بشود: آشکارسازی هویت خود به عنوان ترنس نزد خانواده، دوستان و همکاران، استفاده از نام جدید (و ضمیر جدید در زبان‌هایی که برای مردان و زنان ضمیرهای متفاوت وجود دارد)، پوشیدن لباس‌های متفاوت، تغییر نام و یا جنسیت در مدارک قانونی، درمان جایگزینی هورمون (Hormone Replacement Therapy, HRT)، و در صورت امکان یک یا چند عمل جراحی. مراحل طی شده در دوره گذار جنسیتی از فردی به فرد دیگر ممکن است متفاوت باشد.

همسو جنسی

Cisgender

افرادی که هویت جنسیتی آنها، و یا بیان جنسیتی آنها همسو و مطابق با جنس و جنسیتی است که هنگام تولد به آنها نسبت داده

شده است. برای مثال، از نوزادی که هنگام تولد دختر است انتظار می‌رود که در آینده نیز زن باشد (مطابق با هنجارها و تعاریف آن جامعه از زن). چنانچه در بزرگسالی وی همچنان خود را زن بداند، می‌توان او را همسوجنسی نامید.

گرایش جنسی

Sexual Orientation

گرایش پایدار جنسی، عاشقانه و احساسی فرد به یک جنسیت مشخص یا بیشتر از یک جنسیت. گرایش جنسی و هویت جنسیتی دو مفهوم متفاوت هستند. برای مثال، افراد تراجنسیتی ممکن است دگرجنس‌گرا، همجنس‌گرا یا دوجنس‌گرا باشند. برخی از افراد خود را غیرجنسی (asexual) می‌دانند، بدین معنی که ممکن است از نظر جنسی، عاشقانه یا احساسی، گرایشی به دیگر افراد نداشته باشند.

مبدل پوشی

ممکن است هر فردی برخی اوقات لباس‌هایی را بپوشد که از نظر اجتماعی مناسب برای جنسیت مخالف آنها است. اما منظور از مبدل پوش، افرادی هستند که بطور معمول تمایل به پوشیدن

لباس‌ها، سبک آرایشی و پیرایشی، و یا استفاده از زیورآلاتی که از نظر فرهنگی و اجتماعی متعلق به جنسیت مخالف است، را دارند (به عنوان مثال مردانی که مانند زنان لباس می‌پوشند). این کار نوعی بیان جنسیتی است و برای سرگرمی انجام نمی‌شود. افراد مبدل‌پوش تمایلی ندارند که جنس خود را تغییر دهند و یا بطور دائم در قالب جنسیت مخالف زندگی کنند.

مرد تراجنسیتی و یا مرد ترنس

افرادی که هنگام تولد جنسیت آنها زن ثبت می‌شود (و یا هر چیزی غیر از مرد)، اما آنها خودشان را مرد می‌دانند، و به عنوان مرد زندگی و خودشان را معرفی می‌کنند. در زبان انگلیسی از عبارت FTM، که مخفف عبارت زن به مرد (female to male) است نیز استفاده می‌شود. برخی ترجیح می‌دهند که به‌جای این عبارات، بطور ساده و تنها با واژه «مرد» مورد خطاب قرار بگیرند. بهتر است در این زمینه از خود فرد سوال شود.

مرکز حمایت از تراجنسی‌های ایرانی (محتا)

سازمانی مجازی در داخل ایران که اطلاعات و منابع مورد نیاز اعضای جامعه ترنس را به آنها معرفی می‌کند. وبسایت آنها از طریق این آدرس قابل دسترسی است: mahtaa.com

مرکز مداخله در بحران (فردی، خانوادگی و اجتماعی)

این مرکز به عنوان بخشی از برنامه اورژانس اجتماعی وابسته به سازمان بهزیستی می‌باشد و مسئولیت کمک رسانی به افرادی که با چالش‌ها و بحران‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی روبرو هستند را بر عهده دارد. مرکز فوق در سال ۱۳۷۸ افتتاح شد و بطور ۲۴ ساعته آماده پاسخگویی و ارائه خدمات به متقاضیان از طریق شعبه‌هایش در تمامی استان‌ها می‌باشد (با شماره‌گیری ۱۲۳ از طریق تلفن می‌توان با آنها ارتباط برقرار نمود. معروف به خط تلفن اورژانس اجتماعی ۱۲۳).

ملال جنسیتی

عبارتی پزشکی که معمولا برای توصیف احساسات و وضعیت افراد تراجنسیتی بکار می‌رود، مخصوصا احساس نارضایتی فرد به دلیل تفاوتی که بین جنسیت او با جنسیتی که از طرف جامعه برای او تعیین

شده وجود دارد. از سال ۲۰۱۳، انجمن روانشناسی آمریکا معیارهای تشخیص ملال جنسیتی را تغییر داد. برخی از فعالین ترنس بر این اعتقاد هستند که عبارت ملال جنسیتی باید در کتاب راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSM) قرار داده شود تا بیمه‌های درمانی، خدمات پزشکی مورد نیاز ترنس‌ها را تحت پوشش قرار دهند. اما بحث در این باره همچنان ادامه دارد، چراکه به اعتقاد برخی، این عبارت تداعی کننده بیماری است. در سال‌های اخیر، برخی از ترنس‌های ایرانی، از جمله انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران (ISIGID)، ترجیح داده‌اند که به جای عبارت «اختلال هویت جنسیتی» از عبارت «ملال جنسیتی» استفاده نمایند. زیرا عبارت «ملال جنسیتی» دارای بار منفی کمتری در جامعه ترنس‌ها می‌باشد.

میان جنسی

متولد شدن با یک سری خصوصیات جنسی که مطابق با هیچ کدام از طبقه‌بندی‌های رایج مربوط به پسر یا دختر نیست، به عنوان مثال از نظر اعضای تناسلی و یا ساختار کروموزومی. ویژگی‌های مربوطه ممکن است در مراحل مختلف رشد، مانند هنگام تولد یا دوران بلوغ،

قابل رویت باشند یا هرگز نباشند، مانند مواردی که فرد از نظر ساختار ژنتیکی متفاوت است. فرد میان جنسی در نهایت ممکن است به عنوان مرد، یا زن یا هیچ کدام مورد شناسایی قرار بگیرد.

میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights که به زبان انگلیسی و یا ICESCR نامیده میشود. ایران میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را در سال ۱۹۷۶ تصویب کرد.

میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی

International Covenant on Civil and Political Rights که به زبان انگلیسی و یا بصورت مخفف ICCPR نامیده می‌شود. ایران در سال ۱۹۷۵ این میثاق را تصویب کرد.

خلاصه جامع

جمهوری اسلامی ایران افراد ترنس را به عنوان افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی (Gender Identity Disorder, GID) به رسمیت شناخته، و در نتیجه کمک هزینه‌های محدودی را برای دسترسی آنها به خدمات درمانی مربوط به دوره «گذار جنسیتی» که شامل عمل تطبیق جنسیت، درمان جایگزینی هورمون، و انواع خدمات مشاوره‌ای روانشناسی می‌شود، ارائه می‌دهد^۱.

اگرچه این طرز تلقی و ارائه خدمات مربوط به هویت جنسیتی، باعث شده تا بخشی از حقوق قانونی اعضای جامعه ترنس به رسمیت شناخته شوند، اما همچنان این نگرش را تقویت کرده است که افراد

---

۱. سازمان بهزیستی ایران از طرف دولت مسئول رسیدگی به امور مربوط به افراد تراجنسیتی است، افراد تراجنسیتی که از یک سری معیارهای مشخص برخوردار باشند را به عنوان افراد مبتلا به «اختلال هویت جنسیتی» تشخیص می‌دهد.

<http://www.behzisti.ir/Modules/showframework.aspx?RelFacilityId=156&FrameworkPageType=SEC&BlockId=4&ContentId=155> [accessed January 5, 2016].

ترنس دچار اختلالات جنسی و روانی بوده و برای بدست آوردن «سلامت‌شان» نیازمند درمان هستند.

قوانین ایران امکان به رسمیت شناخته شدن قانونی افراد ترنس را فراهم کرده است، اما این شناسایی در گرو تایید رسمی «اختلال هویت جنسیتی» آنها توسط پزشکی قانونی، و تکمیل مراحل طولانی قانونی و پزشکی مربوط به دوره «گذار جنسیتی» از سوی آنهاست. به رسمیت شناختن نسبی ترنس‌ها توسط دولت باعث شده برخی از ناظران به این نتیجه برسند که ایران در زمینه حقوق افراد ترنس پیشرفته است. گرچه نکات مثبتی در سیاست‌های دولت نسبت به افراد ترنس وجود دارد، اما ترنس‌های ایران همچنان در معرض آزارها و تبعیض‌های جدی، هم از نظر قانونی و هم از نظر اجرایی، قرار دارند، و به ندرت با آنها به عنوان افرادی مساوی با دیگر اعضای جامعه برخورد می‌شود.

لازم به ذکر است که قانون ایران از به رسمیت شناختن هویت جنسیتی افراد ترنسی که دسترسی به خدمات پزشکی مربوط به مراحل دوره «گذار جنسیتی» ندارند، یا تمایلی به انجام این مراحل ندارند، و یا از توان مالی برای انجام این مراحل برخوردار نیستند، خودداری می‌کند.

عدم شناسایی قانونی این گروه از ترنس‌ها، باعث آسیب پذیری بیشتر این افراد در مقابل آزار و تبعیض می‌شود.

در طی یک دهه گذشته، چندین سازمان و موسسه دولتی طی تلاش‌هایی هماهنگ شده سعی در افزایش آگاهی و رسیدگی نسبت به نیازهای ضروری افراد تراجنسیتی ایران داشته‌اند.^۲ اما علی‌رغم این تلاش‌ها، خلاءهای جدی در حمایت‌های لازم از ترنس‌ها همچنان پابرجا هستند. نبود حمایت جامع قانونی، فقدان دسترسی جامع و کافی به خدمات پزشکی قابل اتکا و مناسب، و طرز تلقی محدودی که از هویت ترنس وجود دارد، باعث شده‌اند که امنیت، خدمات

---

۲. علی‌رغم نبود قوانینی که از افراد ترنس در مقابل تبعیض حمایت کنند، در ماه‌های اخیر مسئولین ایرانی دادگاهی را مسئول بررسی رسیدگی به مسایل مربوط به افراد ترنس کرده‌اند. مورخ ۱۴ آذر ۱۳۹۴، خبرگزاری رسمی قوه قضاییه از سوی رییس دادگاه عمومی و انقلاب گزارش داد یک شعبه قضایی به عنوان «مجتمع قضایی ویژه امور حسبی» علاوه بر مسئولیت‌های دیگری که دارد، مسئول رسیدگی موارد مربوط به امور شخصی افراد تراجنسیتی که درخواست تغییر جنسیت داده‌اند، شده است. لطفاً به مصاحبه عباس پوریان مراجعه کنید:

<http://www.mizanonline.ir/fa/news/105350/>

ایجاد-مجتمع-قضایی-امور-حسبی-برای-رسیدگی-به-پرونده-دو-جنسیتی-ها-ماجرای-نامه-تهدیدآمیز-و-تیراندازی-در-ملاءعام-ساماندهی-اوراق-قضایی-و-صدور-۳۰۰-هزار-برگه-اوراق-جهت-ابلاغ-ارائه-پیشنهاد-به-قوه-قضائیه-در-راستای-کاهش-طلاق-گلابه-رئیس-کل-محاکم-از-برخی-اظهارنظرها [accessed 5 January 2016]

درمانی، و فرصتهایی اجتماعی که در اختیار افراد ترنس قرار دارند، بسیار اندک باشند.

افراد ترنس، چه آنهایی که از طرف دولت به رسمیت شناخته شده‌اند، یا در حال طی مراحل به رسمیت شناخته شدن هستند، و یا آنهایی که هنوز به رسمیت شناخته نشده‌اند، همگی به اشکال مختلف از تبعیض و آزارهای مختلف بخاطر هویت جنسیتی‌شان رنج می‌برند. جامعه ترنس‌های ایرانی، هم از طرف دولت، و هم از طرف اجتماع تحت فشارهای متفاوت قرار دارند. از برخوردهای آزاردهنده اجتماع گرفته، تا برخوردهای خشونت‌آمیز جدی، و از خطر دستگیری گرفته تا حبس و محکومیت. اکثر افراد ترنسی که برای این گزارش با آنها مصاحبه شد تجربه‌هایی در زمینه‌های مختلف، از جمله آزار و اذیت، خشونت خانوادگی، زورگویی، تبعیض اجتماعی، و مزاحمت‌های قانونی بخاطر هویت جنسیتی‌شان، داشتند^۳. شرایط وخیم آنها با توجه به

---

۳. بر اساس اظهارات دکتر مصطفی رستمی، جامعه‌شناس ایرانی و استاد دانشگاه علامه طباطبایی در تهران، میزان فشارهای اجتماعی بر افراد ترنس تا حدی بالاست که تمامی آنها حداقل یک بار به خودکشی فکر کرده‌اند، و هفتاد درصد آنها «تلاش برای اقدام به خودکشی» کرده‌اند. برای اطلاعات بیشتر لطفاً به مباحث مطرح شده با عنوان «زندگی تراجنسی‌ها در ایران» در تاریخ ۲۸ فروردین ۱۳۹۳ مراجعه نمایید. قابل دسترسی از طریق:

اعمال قوانین دینی در ایران تشدید می‌شود. از جمله این قوانین سخت‌گیرانه می‌توان به جداسازی اجباری جنسیتی در مدارس و وسائل حمل و نقل عمومی، و تحمیل پوشش اجباری بسته به جنسیت افراد در جامعه اشاره کرد. در نتیجه رفتارها و یا هر گونه ابراز وجودی که با هنجارهای جنسیتی تعریف شده در تضاد باشند ممنوع بوده و افراد نمی‌توانند اقدام به مبدل‌پوشی نمایند، و یا در قالب جنس مخالف در جامعه ظاهر شوند.^۴

نگاه-جامعه-به-افراد-ترنس-موجود-اضافی-اوخواهر-و-منحرف-جنسی-در-حال-حاضر-تنها-سازمان-متولی-پهزیستی-است [accessed January 5, 2016].

ریاست بخش خدمات اجتماعی در وزارت بهداشت، خانم فرحناز یعقوبی، همچنین میزان بالای خودکشی در میان افراد ترنس ایرانی را تایید می‌کند. ایشان ابراز می‌کنند «در جایی که افراد ترنس قادر نیستند توسط جامعه پذیرفته شوند، آنها تلاش می‌کنند اقدام به خودکشی کنند. در نتیجه میزان خودکشی در میان آنها بسیار بالاست. این بخش از اجتماع، با چالش‌های جدی در جامعه روبرو است.» لطفاً مراجعه کنید به مقاله فارسی به تاریخ ۲۱ مهر ۱۳۹۴:

<http://mehrkhane.com/fa/news/21734/>

آخرین-آمار-ترانس‌سکسوال‌ها-والدین-به-رفتارها-و-پوشش‌های-انتخابی-کودک-خود-دقت-کنند [accessed January 5, 2016].

۴. قوانین دینی در ایران بر اساس تفسیرهای رسمی احکام اسلامی توسط مقامات دارای صلاحیت وضع می‌شوند (در اصطلاح به آنها فقه هم گفته می‌شود). برای مطالعه جزئیات مربوط به قوانین اسلامی ایران لطفاً مراجعه کنید به:

میرحسینی، زیبا (۱۳۹۱). «شریعت و قوانین ملی در ایران»، قابل دسترسی از طریق:

<http://www.zibamirhosseini.com/wp-content/uploads/2012/03/ZMH-Sharia-national-law-in-Iran-book-chapter.pdf> [accessed 5 January 2016]

گزارش حاضر از طریق مصاحبه با ۳۴ ترنس ایران در داخل و خارج از ایران، تحقیق و بررسی منابع نوشتاری متعدد، و همچنین پاسخ‌های محدود دریافت شده از سوی دولت ایران، تهیه شده است. مخاطب اصلی این گزارش جامعه ترنس ایرانی و فعالین حقوق ترنس‌ها در داخل و خارج از ایران می‌باشند.

روش تحقیق

این گزارش به ثبت تجارب جمعی افراد ترنس ایرانی با توجه به روایات و شهادت خود ایشان می‌پردازد. هدف ما ارائه این اظهارات از یک «گروه نمونه» و یا استخراج اطلاعات آماری برای یک تحقیق کمی نبوده است.

بلکه هدف از این تحقیق شفاف سازی نسبت به تجارب مشترک افراد ترنس در رابطه با چالش‌ها و مشکلاتشان و تعریف اهداف مشخص برای ادامه فعالیت‌های حمایت‌گرانه از آنها (ضمن توجه به تفاوت‌های ظریف در روایاتی که طی مصاحبه‌ها با ما در میان گذاشته شد) بوده است. این گزارش بر اساس مصاحبه‌های انجام شده، و همچنین مدارک گردآوری شده از حوزه‌های عمومی توسط سازمان اقدام آشکار جهانی (OutRight Action International) می‌باشد. گزارش حاضر بر اساس رایج‌ترین حقوق بشری که نقض می‌شوند تنظیم شده، و همچنین شامل شرح و توصیف جزییات موارد تبعیض، تعرض،

خشونت فیزیکی، آزار و زورگویی و طرد شدن، که تجربه‌های مشترک بسیاری از افراد ترنس در طول زندگی هستند، می‌باشد.

سازمان اقدام آشکار جهانی، بین شهریور ۱۳۹۱ و دی‌ماه ۱۳۹۳ با ۳۴ ترنس ایرانی مصاحبه کرد. در طول این مدت، پژوهشگران سازمان دو بار به ترکیه (شهریور ۱۳۹۲ و آبان ۱۳۹۴)، و یک بار هم به کانادا (مرداد ۱۳۹۲) مسافرت کردند تا با پناهندگان و پناهجویان ترنس مصاحبه انجام دهند. دولت ایران به سازمان‌های غیر دولتی (NGO) مانند سازمان اقدام آشکار جهانی، اجازه ورود به کشور با هدف انجام تحقیقات مستقل در زمینه نقض حقوق بشر را نمی‌دهند. بنابراین ما با برخی از افراد ترنس ایرانی خارج از ایران بطور حضوری، و با برخی از افراد ترنس ایرانی داخل ایران از طریق تلفن، اسکایپ، و یا دیگر برنامه‌های نرم‌افزاری، ارتباط برقرار کرده و مصاحبه انجام دادیم. افراد مصاحبه شده بین سنین ۲۲ تا ۳۸ سال قرار داشتند، و متعلق به طبقات مختلف اجتماعی-اقتصادی، تحصیلی، دینی، منطقه جغرافیایی رشد و زندگی، شغل و حرفه، و فرهنگی بودند. در نهایت سازمان اقدام آشکار جهانی از بیش از ۵۰ منبع نوشتاری (شامل

متن‌های مصاحبه‌ها، مدارک قانونی، مکاتبات دولت ایران، گزارش‌های کنفرانس‌ها، و نشریات) مربوط به وضعیت جامعه افراد ترنس استفاده نمود. ترجمه انگلیسی مصاحبه‌ها و اولین نسخه گزارش که به زبان فارسی بود، و مشاوره‌های متعدد با متخصصان این حوزه، با هدف افزایش دقت در گزارش‌ها، فرایندی طولانی و نیازمند تلاش جمعی بود. اگرچه مدت زمان طولانی صرف این گزارش شد، اما توانستیم گزارشی را آماده کنیم که منعکس کننده نیازهای فزاینده و ذات در حال تکامل جامعه ترنس ایرانی باشد.

در طی مصاحبه‌ها، نام چندین سازمان دولتی به دفعات زیاد به عنوان موسساتی که مستقیم یا غیر مستقیم در مراحل مختلف زندگی افراد ترنس با ایشان در تماس هستند برده شد. این نهادهای دولتی، که عملکرد و سیاست‌هایشان به درجات مختلف بر زندگی افراد ترنس در ایران تاثیر گذار هستند، عبارتند از پلیس و نیروی انتظامی، قوه قضاییه، وزارت بهداشت و آموزش پزشکی (وزارت بهداشت)، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، وزارت تعاون، کار

و خدمات اجتماعی (وزارت کار)، پزشکی قانونی^۵، سازمان بهزیستی^۶، و سازمان نظام وظیفه^۷. به عنوان بخشی از تحقیق، بطور مستقیم با این موسسات تماس گرفتیم تا موضع آنها در رابطه با نحوه برخورد با افراد ترنس را جويا شويم. متأسفانه غير از وزارت آموزش و پرورش (واحد رفاه)، هيچ کدام از ديگر موسسات پاسخ ندادند.^۸

---

۵. سازمان مستقل پزشکی مرتبط با سازمان قضایی ایران. این سازمان به عنوان مرجع پزشکی مورد قبول از نظر قانونی در زمینه تحقیقات حقوقی و دادگاهی، و تشخیص مواردی مانند علت مرگ، انجام کالبد شکافی، تایید تجاوز جنسی، آزار جنسی، یا آزار جسمی، بررسی مقعدی (برای مردان متهم به «لواط»)، و همچنین تایید افرادی که می‌توانند عمل تطبیق جنسیت را انجام بدهند، شناخته می‌شود. برای اطلاعات بیشتر می‌توانید به وبسایت این سازمان مراجعه نمایید:
<http://www.lmo.ir>

۶. سازمان بهزیستی، نهاد دولتی می‌باشد که در سال ۱۳۵۹ افتتاح شد. هدف از تاسیس آن ارائه خدمات به «قشر ناتوان و محروم جامعه» تعریف شده است. در سال ۱۳۹۰، مجلس ایران لایحه‌ای را تصویب کرد که این سازمان را تحت نظر وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی قرار می‌داد. برای اطلاعات بیشتر درباره این سازمان لطفاً به لینک زیر مراجعه کنید:

<http://www.behzisti.ir/RContent/0007Z->

درباره-سازمان. [accessed October 30, 2015]. [aspx]

۷. سازمان نظام وظیفه: ثبت نام و تعلیم تمام مردان ایرانی برای خدمت اجباری سربازی به عهده سازمان نظام وظیفه است. این سازمان زیرمجموعه نیروی انتظامی است. برای اطلاعات بیشتر به وبسایت آنها مراجعه کنید:

<http://vazifeh.police.ir>

۸. در ایمیلی مورخ ۱۵ فروردین ۱۳۹۴، به امضا ریاست سازمان، وزارت آموزش و پرورش دریافت ایمیل سازمان اقدام آشکار جهانی را تایید کرد بدون اینکه پاسخی به سوالات ما بدهد.

بسیاری از افراد داخل ایران با در نظر گرفتن این احتمال که مکالمات آنها از طریق تلفن و یا ایمیل تحت کنترل دولت باشد، از صحبت طولانی در رابطه با مسائل مربوط به حقوق بشر هراس دارند. برخی دیگر از افراد نیز که در خارج از ایران زندگی می‌کنند به دلیل حفظ امنیت خانواده‌هایشان و یا نگرانی از اینکه رفتار انتقام‌جویانه‌ای نسبت به خانواده‌های آنها در ایران صورت گیرد، از فاش ساختن هویت واقعی خود هراس دارند. با هدف محافظت از حریم خصوصی و امنیت افرادی که برای تهیه این گزارش با آنها مصاحبه شد، ما اسامی آنها را تغییر داده و از اسامی مستعار استفاده کرده‌ایم. همچنین بسیاری از جزییاتی که می‌توانست به فاش شدن هویت مصاحبه‌شوندگان منجر شود را در شهادتنامه آنها تغییر دادیم. این گزارش در نتیجه تلاش افراد ترنس در داخل و خارج از ایران تهیه شد و قبل از انتشار با برخی از اعضا جامعه افراد ترنس ایرانی به‌منظور بررسی و پالایش در میان گذاشته شد تا به عنوان یک سند و منبع قابل استناد باشد.

سازمان اقدام آشکار جهانی، از تمامی افرادی که اطلاعات لازم برای این گزارش را فراهم ساختند قدردانی می‌کند.

تاریخچه

به رسمیت شناخته شدن حقوق تراجنسیتی‌ها در ایران

فعالین ترنس ایرانی نقش مهمی در به
رسمیت شناخته شده حقوق افراد ترنس در
ایران ایفا کردند.

در سال ۱۳۶۴، بعد از سالها درخواست و دادخواست، مرحومه خانم
مریم ملک آرا^۹، فعال و بانوی ترنس ایرانی، آیت‌الله خمینی^{۱۰}، رهبر

.....
۹. مریم خاتون ملک‌آرا (۱۳۲۹ - ۶ فروردین ۱۳۹۱) به عنوان پیشگام حرکت حقوق افراد ترنس
در ایران شناخته می‌شود. برای اطلاعات بیشتر لطفاً مراجعه کنید به:

<http://www.mahtaa.com/1391/05/>

مریم-خاتون-پورملک‌آرا/

مصاحبه خانم ملک‌آرا با بی‌بی‌سی فارسی در سال ۱۳۸۵:

http://www.bbc.com/persian/arts/story/2006/05/060519_7thday_bs_transexual.shtml [accessed 6 January 2016]

۱۰. در ۱۳۴۲، آیت‌الله خمینی در کتاب معروف خودش تحریرالوسیله، درباره وضعیت قانونی
افراد میان‌جنسی صحبت کرده است. این کتاب را می‌توانید از لینک زیر به‌دست آورید:

<http://www.ghbook.ir/index.php?name=>

تحریر ۲۰٪ الوسیله ۲۰٪ جلد ۲۰٪

وقت انقلاب را نسبت به اهمیت انجام درمان‌های مشخص پزشکی متقاعد نمود. از آن جمله عمل تطبیق جنسیت و درمان جایگزینی هورمون برای افراد ترنس در ایران. نتیجه این گفتگو، صدور فتوای دینی معروف توسط آیت‌الله خمینی مبنی بر قابل قبول دانستن انجام این‌گونه درمان‌های پزشکی از نظر دینی بود. آیت‌الله خمینی، در توضیح صدور این فتوا این‌گونه اعلام کرد: «با توجه به اولویت روح بر بدن»^{۱۱}.

option=com_mtree&task=readonline&link_id=14207&page=449&chkhaskh=87A-FA5408C&Itemid=&lang=fa

اما تا سال ۱۳۶۴، آیت‌الله خمینی هیچ‌گاه بطور مشخص درباره عمل تطبیق جنسیت برای افراد تراجنسیتی اشاره‌ای نکرد. لطفاً به متن «پنج نفر که نگرش درباره هویت جنسیتی را تغییر دادند» مراجعه کنید:

<http://www.mahtaa.com/1392/05/5>

نفر-تغییر-دیدگاه-تغییر-جنسیت/

[accessed 6 January 2016]

لطفاً همچنین مراجعه کنید به «فقه، پویاتر از عرف و قانون»، نوشته شده توسط رفیعی نژاد، الف، بهروزی، انتشارات آنلاین سازمان بهزیستی شعبه یزد، مارچ ۲۰۱۵، صفحه ۹:

http://www.yazdbehroozi.ir/content/newspaper/Version1/0/Page12/Block1055/newspaperb_1055.jpg [accessed 14 January 2016]

و نیز سایت دفتر امور آسیب‌های اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی:

<http://asibha.mcls.gov.ir/fa/ghorop/ts/manabeejtemae/anjomanehemayatatzts> [accessed 14 January 2016]

۱۱. فتوای آیت‌الله خمینی به خط و مهر خودش در وبسایت مرکز حمایت از تراجنسی‌های ایرانی (محتا) قرار دارد:

<http://www.mahtaa.com/1391/05/>

مریم-خاتون-پورملک‌آر/

فتوای آیت‌الله خمینی انقلابی در درک و نگرش سنتی نسبت به جنس و جنسیت در اسلام شیعه و ایران به‌وجود آورد، و در نهایت امکان دریافت خدمات پزشکی و به رسمیت شناخته شدن قانونی آنها پس از طی مراحل اداری و دریافت تاییدیه قضایی و پزشکی را به‌وجود آورد. (برای اطلاعات بیشتر در رابطه با حقوقی که در نتیجه تلاش‌های فعالین ترنس به‌دست آمده است، لطفاً به صفحه ۳۱ از این گزارش تحت عنوان «خدمت سربازی»، مراجعه کنید).

۲۷ سال بعد، در سال ۱۳۹۲، برای اولین بار موضوع «تغییر جنسیت» توسط مجلس ایران وارد قانون مکتوبه ایران شد. مطابق با ماده ۱۸، بند ۴ قانون خانواده، مصوب ۱۳۹۲، تصمیمات مربوط به «تغییر جنسیت»

[accessed 6 January 2016]

متن فتوا به این شرح است: «تغییر جنسیت با تجویز طبیب مورد اعتماد اشکال شرعی ندارد. انشالله تعالی در امان بوده باشید و کسانی که شما ذکر کرده‌اید امید است مراعات حال شما را بکنند». از آن زمان، استدلال خمینی مبنی بر «اولیت روح بر جسم» به عنوان مجوزی برای جامعه پزشکی ایران برای انجام عمل تطبیق جنسیت استفاده شده است. برای مثال مراجعه کنید به مصاحبه ریاست سازمان بهزیستی کرمانشاه در سال ۱۳۹۳:

<http://www.farsnews.com/printable.php?nn=13930520000272> [accessed 6 January 2016]

بررسی دقیق‌تر فقه شیعه در رابطه با عمل تطبیق جنسیت را می‌توانید اینجا مطالعه کنید: فقه و عمل تغییر جنسیت، محبوبه حسین‌زاده،

<http://mehrkhane.com/fa/news/8209> [accessed 6 January 2016]

در حوزه صلاحیت دادگاه خانواده قرار می‌گیرد^{۱۲}. طی یک نظر مشورتی صادر شده توسط بخش حقوقی قوه قضاییه (نظریه مشورتی شماره ۴/۸/۹۲-۱۴۴۴/۹۲/۷)، سازمان فوق مراحل قانونی برای افرادی که متقاضی عمل تطبیق جنسیت (در متن زیر به آن «عمل تغییر جنسیت» گفته شده است) هستند را با جزییات بیشتر به این ترتیب شرح می‌دهد:

پیش از انجام عمل تغییر جنسیت و درخواست تغییر جنسیت در مدارک شناسایی، باید مجوز لازم از دادگاه اخذ شود. دادگاه در مقام بررسی ضرورت تغییر جنسیت، موضوع را به پزشکی قانونی ارجاع و بر اساس نظریه پزشکی قانونی و سایر اوضاع و احوال، پس از تحقیق از شخص متقاضی تصمیم مقتضی اتخاذ می‌کند.

نظریه مشورتی قوه قضاییه مشخص می‌کند که نظر دادگاه «تنها برای تایید ضرورت انجام عمل است (نه برای اجبار متقاضی به انجام

---

۱۲. لطفاً به متن کامل نظریه مشورتی در سایت روزنامه رسمی ایران مراجعه نمایید

<http://rooznamehrasmi.ir/Laws/ShowLaw.aspx?Code=2225> [accessed 6 January 2016]

عمل)، و قابل اعتراض است»^{۱۳}. اما تنها بعد از انجام عمل تطبیق جنسیت است که متقاضی می‌تواند از سازمان ثبت احوال^{۱۴} تقاضای صدور کارت شناسایی مطابق با جنسیت وی را نماید.^{۱۵}

در نتیجه، افراد ترنس در ایران که تمایلی به انجام مراحل پزشکی مربوط به دوره «گذار جنسیتی» را ندارند، یا قادر به تامین منابع مالی لازم نیستند، یا تنها خواهان انجام بخشی از مراحل پزشکی هستند، مورد شناسایی قانونی قرار نخواهند گرفت و در نتیجه در زمینه تحصیلات، پیدا کردن محل زندگی و کار، و حرکت امن و راحت در جامعه با موانع جدی روبرو خواهند شد. قانون ایران این گروه از

---

۱۳. برای مطالعه کامل نظریه مشورتی (شماره ۱۴۴۴/۹۲/۷-۴/۸/۹۲)، لطفاً مراجعه کنید به وبسایت اتحادیه سراسری کانونهای وکلای دادگستری ایران:

<http://www.scoda.ir/?p=3328> [accessed 6 January 2016]

۱۴. سازمان ثبت احوال: سازمان دولتی که مسئول صدور کارت شناسایی ملی و همچنین مدرک تاییدیه تولد معروف به «شناسنامه» در ایران است. این سازمان به عنوان بخشی از وزارت کشور عمل می‌کند. برای اطلاعات بیشتر می‌توانید به سایت اینترنتی این سازمان مراجعه فرمایید:

<https://www.sabteahval.ir/tab-24.aspx>

۱۵. بر اساس ماده ۱۴، بند ۲۰ از قانون ثبت احوال، سازمان ثبت احوال تنها در صورتی می‌تواند کارت شناسایی با جنسیت متفاوت را صادر نماید که متقاضی «جنسیت خود را قبلاً تغییر داده و دستور دادگاه مبنی بر صلاحیت‌شان برای ثبت جنسیت جدیدشان در مدارک رسمی را اخذ کرده باشند». صفحه مربوط به این قوانین از طریق این لینک قابل دسترسی است:

<https://www.sabteahval.ir/default.aspx?tabid=81> [accessed 6 January 2016]

افراد ترنس را به رسمیت نمی‌شناسد، و هیچ گونه امکانات قانونی برای کسانی که خارج از دو جنسیت رایج، یعنی زن و مرد هستند، در نظر نمی‌گیرد. (برای اطلاعات بیشتر در این رابطه لطفاً به صفحه ۲۹ تحت عنوان «حقوق افراد ترنس» که مراحل پزشکی دوره گذار جنسیتی را طی نکرده‌اند» مراجعه نمایید.)

غزال زعفرانی، که وکالت چندین ترنس ایرانی در دادگاه خانواده را به عهده داشته، فرایند قانونی دریافت مدارک شناسایی جدید را اینگونه شرح می‌دهد:

ابتدا، متقاضی باید از یکی از شعبه‌های دادگاه خانواده مجوز انجام عمل تغییر جنسیت را دریافت نماید. پس از بررسی تقاضانامه، دادگاه او را به پزشک قانونی ارجاع می‌دهد تا تحت معاینه قرار گرفته، و نظر پزشکی درباره او صادر شود. چنانچه پزشکی قانونی نیاز فرد برای انجام عمل تغییر جنسیت را تایید نماید، دادگاه مجوز شروع درمان‌های پزشکی و نهایتاً انجام عمل تغییر جنسیت را صادر می‌کند. بعد از انجام عمل تغییر جنسیت، متقاضی مدارک پزشکی مربوطه به همراه مدارک

اثبات انجام عمل جراحی فوق را به همراه درخواستش از سازمان ثبت احوال برای تغییر مدارک شناسایی مطابق با جنسیت‌اش را ارائه می‌دهد. با توجه به این مدارک، دادگاه دستور لازم برای سازمان ثبت احوال بمنظور به روز رسانی و صدور مجدد مدارک قانونی فرد ترنس را صادر می‌کند.^{۱۶}

از دی ماه ۱۳۹۴ تاکنون در ایران هیچ قانون دیگری مربوط به وضعیت قانونی افراد، تصویب نشده است. در سال ۱۳۸۳، دو فرد ترنس شکایتی مبنی بر آزار و تبعیض نظام‌یافته مربوط به هویت جنسیتی‌شان را نزد کمیسیون حقوق بشر اسلامی^{۱۷} تنظیم کردند. کمیسیون حقوق بشر ۱۶. متن کامل این مصاحبه با روزنامه قانون در تاریخ ۳ مرداد ۱۳۹۴ از طریق این لینک قابل دسترسی است:

<http://www.ghanoondaily.ir/News/55044/>

قانونی-برای-حمایت-از-تراجنسی‌ها-نداریم

[accessed 6 January 2016]

۱۷. سازمان غیر دولتی ایرانی، ثبت شده به عنوان موسسه حقوق بشر ایران نزد کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل.

(<http://nhri.ohchr.org/EN/Contact/NHRIs/Lists/National%20Institutions/Disp-Form.aspx?ID=89&ContentTypeId=0x010600AD1066A1AC573D44BEF88779E-4AEA368>)[accessed 11 January 2016].

در وبسایت رسمی این سازمان اطلاعاتی مربوط به اساسنامه، منبع بودجه و حوزه عملکرد آن در دسترس نیست. اما در این وبسایت تمامی سازمان‌های موافق با دولت و سازمان‌هایی که دولت بودجه آن‌ها را تأمین می‌کند به عنوان سازمان‌های غیر دولتی لیست شده‌اند:

اسلامی اعلام کرد که در ایران حقوق افراد تراجنسیتی بطور مناسب رعایت نمی‌شود، ضمن اینکه هیچ قانونی برای محافظت آنها در جامعه وجود ندارد. اما از آن زمان تا کنون هیچ گونه حمایت قانونی مشخصی تصویب نشده است.^{۱۸}

بر اساس گزارش‌هایی، دفتر سازمان بهزیستی در طی چند سال گذشته مشغول تهیه لایحه‌ای برای حمایت از حقوق افراد ترنس بوده است. اگر چه متن کامل این لایحه تا کنون علنی نشده است، آقای ولی‌الله نصر، رییس دفتر آسیب‌پذیری اجتماعی سازمان بهزیستی، تاکید می‌کند که در صورت تصویب این لایحه، ترنس بودن رسماً به عنوان یک اختلال محسوب می‌شود (اختلال هویت جنسیتی)، و «تمامی

.....
<http://www.ihrac.ir/Links.aspx?Group=6&Title=>

نهادهای -۲۰ داخلی -۲۰ ایران -۲۰ غیر -۲۰ دولتی -۲۹ [accessed 11 January 2016]

این سازمان در فروردین ۱۳۹۴ به عنوان موسسه حقوق بشر ملی ایران بر اساس اصول پاریس بنیانگذاری شد:

<http://www.yaserziaee.blogfa.com/post-183.aspx> [accessed 11 January 2016]

۱۸. برای اطلاعات بیشتر لطفاً مراجعه کنید به «نارضایتی جنسیتی و جامعه پدرسالار»، توسط زاکری، در نشریه بهروزی، انتشارات آنلاین سازمان بهزیستی شعبه یزد، فروردین ۱۳۹۴، صفحه ۱۱:

http://www.yazdbehroozi.ir/content/newspaper/Version1/0/Page11/Block1054/newspaperb_1054.jpg [accessed 8 January 2016]

مؤسسات دولتی ملزم به ارائه خدمات به این افراد خواهند بود»، خدماتی مربوط به «درمان‌های پزشکی، خدمت سربازی، خوابگاه‌های دانشجویی، و غیره»^{۱۹}. در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۹۳، مقامات سازمان بهزیستی اعلام کردند که این لایحه همچنان تحت بررسی بخش‌های مختلف در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی می‌باشد و برای بررسی نه به کابینه حسن روحانی، رییس جمهور، و نه به مجلس برای تصویب تحویل داده شده است.^{۲۰} از ۴ خرداد ۱۳۹۵، که آخرین روز نهمین مجلس شورای اسلامی بعد از انقلاب بود، هیچ لایحه‌ای مربوط به حقوق افراد ترنس به مجلس ارائه یا مورد تصویب قرار نگرفته است.

---

۱۹. لطفاً مصاحبه کامل مربوط به ۶ دی ماه ۱۳۹۳ را مطالعه کنید:

<http://shafaonline.ir/fa/news/42026/>

مراجعه-۲۳۶-فرد-مبتلا-به-اختلالات-هویت-جنسی-به-بهزیستی [accessed 9 January 2016]

۲۰. مصاحبه با ولی‌الله نصر، رییس دفتر آسیب‌پذیری اجتماعی در سازمان بهزیستی، ۲۵ اسفند ۱۳۹۴، قابل دسترسی در:

<http://www.ilna.ir/>

بخش-اجتماعی-۲۶۰۴۳۴/۵-لایحه-ساماندهی-بیماران-مبتلا-به-اختلال-هویت-جنسی-در-وزارت-تعاون-کار-رفاه-اجتماعی [accessed 7 January 2016]

مریم خاتون ملک‌آرا

مریم خاتون ملک‌آرا (۱۳۲۹ - ۶ فروردین ۱۳۹۱) به عنوان پیشگام حرکت حقوق افراد ترنس در ایران شناخته می‌شود. او در هنگام تولد پسر قلمداد شده بود و نام فریدون بر او گذاشته بودند، پس از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷، شغل خود در سازمان صدا و سیمای دولتی ایران را از دست داد (به‌خاطر ترنس بودنش). مریم خاتون ملک‌آرا در زمینه مسائل مربوط به حقوق افراد ترنس‌ها در ایران فعال بود و موفق شده بود در سال ۱۳۵۳ با ملکه وقت ایران (فرح پهلوی) دیدار کرده و حمایت شفاهی او نسبت به مسائل و مشکلات افراد ترنس در ایران را دریافت نماید. بعد از انقلاب اسلامی، ملک‌آرا با هدف متقاعد کردن آنها نسبت به حمایت از حقوق تراجنسیتی‌ها در ایران، به رایزنی با رهبران مختلف سیاسی و مذهبی پرداخت، از آن جمله سخنگوی مجلس هاشمی رفسنجانی (که بعدها رییس‌جمهور ایران شد). در سال ۱۳۶۲، ایشان نامه‌ای به دفتر آیت‌الله خمینی نوشت (که از طریق آیت‌الله جنتی، نماینده او به دستش رسید).

اما جوابی که از دفتر آیت‌الله خمینی دریافت کرد، مربوط به افراد میان‌جنسی می‌شد، نه افراد ترنس. دو سال طول کشید تا بالاخره بعد از تلاش بسیار، از جمله درگیر شدن با محافظین آیت‌الله خمینی، مریم موفق شد با رهبر ایران دیدار کرده و فتوای معروف مبنی بر مجاز دانستن عمل تطبیق جنسیت در ایران را دریافت نماید. به دنبال صدور این فتوا، رییس جمهوری وقت ایران، آیت‌الله خامنه‌ای (که در حال حاضر رهبر می‌باشد)، مدیریت مراسمی که طی آن مریم بطور رسمی به عنوان زن به رسمیت شناخته شد را به عهده داشت. در سال ۱۳۸۶، او انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران را به عنوان اولین و تنها سازمان غیر دولتی ثبت شده قانونی برای حمایت از حقوق افراد ترنس در ایران به ثبت رساند (<http://gid.org.ir>). انجمن حمایت از بیماران مبتلا به اختلال هویت جنسی ایران در تاریخ ۱۳۸۶/۹/۲۵ تحت شماره ۲۱۹۹۶ در اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور به ثبت رسید و در تاریخ ۱۳۸۶/۹/۲۵ به شماره ۸۶/۳۲/ت۲۲۶۶۶ در روزنامه رسمی آگهی شد.

گروه‌های حامی افراد ترنس داخل ایران

تا زمان نگارش این گزارش در خرداد ۱۳۹۵، تنها یک سازمان غیر دولتی ثبت شده به حمایت از جامعه ترنس‌های داخل ایران مشغول بوده است.^{۲۱} انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران اولین و تنها گروه قانونی ثبت شده حامی ترنس‌ها در ایران است.^{۲۲} مرحومه مریم ملک‌آرا که عموماً به عنوان «مادر جامعه ترنس‌ها در ایران» شناخته می‌شود، بنیانگذار این انجمن بود. در مصاحبه‌ای که با روزنامه اعتماد در سال ۱۳۸۶ انجام داد، مشکلات اخذ مجوز دولتی برای انجمن فوق را این‌گونه بیان کرد:

بعد از چند سال، تقاضای ما (برای احداث یک سازمان غیر دولتی رسمی برای جامعه ترنس‌ها) بالاخره از طرف رییس جمهور (خاتمی) و وزیر اطلاعات او مورد موافقت قرار گرفت. پس از آن موفق شدیم که مراحل اداری ثبت انجمن را

---

۲۱. لطفاً به وبسایت رسمی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مراجعه کنید:

<http://asibha.mcls.gov.ir/fa/ghorop/ts/manabeejtemae/anjomanehemayatatzts>
[accessed 24 May 2016]

22. <http://www.gid.org.ir>

با موفقیت انجام دهیم. اما در زمان دولت جدید (ریاست جمهوری احمدی نژاد)، ریاست امور اجتماعی وزارت کشور تقاضانامه سازمان غیر دولتی ما را رد کرد، و ما قادر نبوده‌ایم که این گروه را به ثبت برسانیم.

در همین مقاله ذکر می‌شود که خانم ملک‌آرا در محل سکونت خودش در کرج^{۲۳} «بطور خیرخواهانه از افراد ترنس پس از انجام عمل جراحی مراقبت می‌کند، و کمک‌شان می‌کند تا به خدمات قانونی و پزشکی مناسب دسترسی داشته باشند.»^{۲۴} گزارش شده که مدت کمی بعد از انتشار این مطلب توسط روزنامه اعتماد، سازمان خانم ملک‌آرا بعد از آنکه توسط «چندین وزارتخانه و سازمان دولتی تایید شد» از

---

۲۳. کرج شهری در نزدیکی تهران.

۲۴. «۴۰۰۰ تراجنسیتی در ایران»، ۳ آبان ۱۳۸۶، قابل دسترسی:

<http://www.asriran.com/fa/news/27572/>

وجود-۴-هزار-دو-جنسی-در-ایران [accessed 8 January 2016]

طرف سازمان ثبت و املاک کشور^{۲۵} به ثبت رسید.^{۲۶} بر اساس اسناد دولتی، اساسنامه انجمن حمایت از بیماران تراجنسی ایران عبارت بود از «شناسایی، سازمان‌دهی، حمایت و (کمک) به درمان افرادی که دچار اختلال هویت جنسیتی هستند.» برای دستیابی به این هدف، انجمن شش زمینه فعالیت برای خود مشخص کرد: ۱. آموزش عمومی و گسترش فرهنگ‌سازی، ۲. ساخت یک بانک اطلاعاتی از افراد ترنس، ۳. پیگیری موارد عمل‌های تغییر جنسیت قدیمی برای بررسی میزان موفقیت آنها، ۴. جمع‌آوری کمک‌های مردمی برای جامعه ترنس، ۵. برقراری ارتباط با مراکز علمی بین‌المللی، و ۶. بهبود درمان افراد ترنس.^{۲۷}

---

۲۵. سازمان ثبت اسناد بخشی از وزارت کشور است. برای اطلاعات بیشتر لطفاً مراجعه کنید به:

<http://sherkat.ssaa.ir/>

۲۶. اطلاعات بیشتر درباره اسناد ثبت انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران، که تحت شماره ۲۱۹۹۶ ثبت شده و بعد از اعلام ثبت آن در روزنامه رسمی (شماره 32/86c/22666) رسماً در ۲۵ آذر ۱۳۸۶ شروع به کار کرد. لطفاً به وبسایت رسمی وزارت تعاون، کار و خدمات اجتماعی مراجعه نمایید:

<http://asibha.mcls.gov.ir/fa/ghorop/ts/manabeejtemae/anjomanehemayatatzts>
[accessed 13 January 2016]

۲۷. همان منبع.

بعد از درگذشت خانم ملک‌آرا در فروردین ۱۳۹۱، فعالیت‌های انجمن بطور موقت متوقف شد.^{۲۸} در دی ماه ۱۳۹۳، وزارت کشور مجوز انجمن را برای دو سال دیگر تمدید کرد و بطور رسمی آقای محمدعلی طاهرخانی را به عنوان مدیرعامل انجمن معرفی کرد.^{۲۹} در مصاحبه‌ای که با روزنامه دولتی ایران در مهر ۱۳۹۴ انجام گرفت، آقای طاهرخانی به منابع مالی محدود انجمن اشاره کرد. طبق اظهارات وی انجمن به فعالیت‌های خود در اتاق کوچکی در زیرزمین مرکز خدمات اجتماعی یکی از ساختمان‌های محلی شهرداری ادامه می‌دهد. وی همچنین توضیح داد که فعالیت اصلی انجمن شامل دو بار گردهمایی ماهانه گروه‌های حمایتی برای اعضا جامعه ترنس‌ها می‌باشد.^{۳۰} از بهمن ۱۳۹۴،

---

۲۸. مراجعه کنید به «مدیریت جدید انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران»، ۲ اردیبهشت ۱۳۹۲:

<http://www.mahtaa.com/1392/02/>

تغییر-مدیر-انجمن-حمایت-اختلال-هویت-جنس/

[accessed 13 January 2015]

۲۹. می‌توانید مجوز رسمی وزارت کشور را روی وبسایت این سازمان مشاهده کنید:

http://gid.org.ir/wp-content/uploads/2015/11/photo_2015-11-20_15-55-46.jpg
[accessed 13 January 2016]

۳۰. برای مطالعه کامل مصاحبه آقای طاهرخانی با روزنامه ایران، لطفاً مراجعه کنید به:

<http://iran-newspaper.com/Newspaper/BlockPrint/86639> [accessed 13 January 2016]

وبسایت انجمن فعالیت‌های خودش را پخش دی‌وی‌دی‌های آموزشی درباره «اختلال هویت جنسیتی»^{۳۱}، سازمان‌دهی کارگاه‌های آموزشی جلوگیری از ابتلا به HIV (ایدز) و مراقبت‌های لازم^{۳۲}، و برگزاری کارگاه‌های آموزش مهارت‌های کمک به خود (self help) برای اعضا^{۳۳}، اعلام کرده است. از سال ۱۳۹۴، وبسایت انجمن حوزه فعالیت‌هایش

---

۳۱. برای اطلاعات بیشتر درباره این دی‌وی‌دی آموزشی که توسط شهرداری تهران تولید شد، لطفاً مراجعه کنید به:

<http://gid.org.ir/>

شروع-توزیع-محصولات-انجمن /

[accessed January 13, 2016].

۳۲. مراجعه کنید به «کارگاه آموزش جامع HIV»، ۱۲ آذر ۱۳۹۴ در:

<http://gid.org.ir/>

برگزاری-کارگاه-آموزش-جامع-hiv /

[accessed 13 January 2016]

۳۳. به عنوان مثال مراجعه کنید به اعلامیه کارگاه آموزشی مهارت‌های هم‌دلی و هم‌دردی (sympathy and solidarity)، در:

<http://gid.org.ir/>

کارگاه-آموزش-مهارت-های-همدلی /

[accessed 13 January 2016]

را محدود به آموزش عمومی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، و حمایت از افراد ترنس کرده است.^{۳۴}

انجمن در حال حاضر اصرار بر استفاده از عبارت «ملال جنسیتی» به جای عبارت «اختلال هویت جنسیتی» دارد، همچنین بیان می‌کند که «رایج‌ترین درمان برای ملال جنسیتی، درمان‌های پزشکی، مخصوصاً تغییر جنسیت از طریق عمل تغییر جنسیت در کنار درمان‌های جایگزینی هورمون است.»^{۳۵}

علاوه بر انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی در ایران، گروه مجازی دیگری به نام مرکز حمایت از تراجنسی‌های ایران (محتا) داستان‌ها و مطالب مورد علاقه جامعه ترنس‌ها در ایران را تحت پوشش قرار می‌دهد. این گروه به نظر نمی‌رسد که بطور رسمی به عنوان گروه

---

۳۴. به قسمت «درباره ما» وبسایت انجمن مراجعه کنید:

See the "About Us" section of ISIGID: <http://gid.org.ir/>

درباره-ما/

[accessed 13 January 2016]

۳۵. شما می‌توانید لیست کامل سوالات و پاسخ‌ها را در وبسایت انجمن مشاهده نمایید:

<http://gid.org.ir/>

سوالات-متداول / [accessed 8 January 2016]

حامی ترنس‌ها به ثبت رسیده باشد، اما حضور گسترده‌ای در فیس‌بوک^{۳۶} و دیگر رسانه‌های اجتماعی^{۳۷} دارد، و روی وبسایت خودش منابع و اطلاعات زیادی را برای کمک به اعضا جامعه ترنس‌های ایرانی قرار داده است.^{۳۸}

به دلیل منابع محدودی که در اختیار حامیان ترنس‌های ایرانی قرار دارد، بسیاری از آنها به دنبال جلب حمایت از سوی موسسات محلی، همچون شهرداری‌ها و شخصیت‌های بانفوذ دینی هستند. در بهمن ۱۳۹۴، سازمان غیر دولتی «ستاد توان افزایی و حمایت از فعالیت سازمان‌های مردم نهاد شهر تهران» (تهران سمن)^{۳۹} اسپانسر مالی

.....
۳۶. صفحه فیس‌بوک محتوا را ملاحظه فرمایید:

<https://www.facebook.com/transe.gomnam> [accessed 13 January 2016]

۳۷. برای مثال مجموعه ویدیوهای محتوا روی وبسایت ویدیوهای ایرانی، آپارات، را ملاحظه فرمایید:

<http://www.aparat.com/mahtaa2/>

محتا-مرکز-حمایت-از-تراجنسی-های-ایرانی

[accessed 13 January 2016]

۳۸. برای اطلاعات بیشتر درباره محتوا به وبسایت آن مراجعه کنید:

<http://www.mahtaa.com/donate-us/> [accessed 13 January 2016]

۳۹. برای اطلاعات بیشتر مراجعه کنید به وبسایت این ستاد:

<http://www.tehransaman.ir/>

«اولین همایش افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی» توسط انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران شد. در این همایش اعضا جامعه ترنس ایران، شماری از شخصیت‌های دینی، پزشکی و نمایندگان دولتی حضور داشتند، که از طرف رسانه‌های ایران، از جمله روزنامه‌های وابسته به دولت ایران، مورد پوشش گسترده قرار گرفت.^{۴۰} به گفته برخی از افراد ترنس، آنها از کمک شخصیت‌های دینی و شهرداری در صحبت با خانواده‌هایشان درباره وضعیت و تمایل‌شان برای انجام درمان‌های پزشکی مربوط به دوره گذرا جنسیتی کمک گرفته‌اند.^{۴۱}

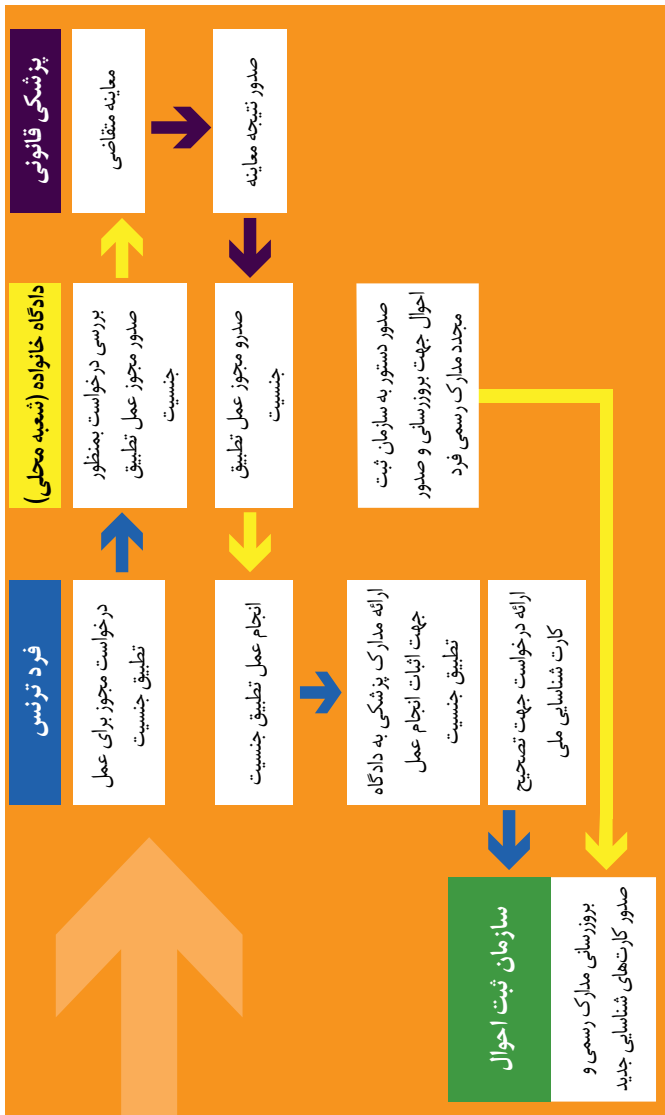
---

۴۰. برای اطلاعات بیشتر درباره این همایش لطفاً مطلب مربوط به آن در روزنامه ایران به تاریخ ۲۶ دی ۱۳۹۴ را مطالعه فرمایید:

<http://iran-newspaper.com/Newspaper/BlockPrint/111967> [accessed 21 January 2016]

۴۱. لطفاً به مصاحبه با ویدا قاسمیان، ترنس خانم، درباره نقش امام جمعه و دیگر مسئولان در متقاعد کردن پدر پرخاشگرش برای رضایت دادن به انجام عمل تطبیق جنسیت و طرد نکردن او، مراجعه نمایید. ابتدا توسط همشهری جوان در تاریخ ۱۲ شهریور ۱۳۸۶ منتشر شد:

<http://moshavereh88ub.blogfa.com/post-14.aspx> [accessed 21 January 2016]

حمایت‌های دولتی برای افراد ترنس

تحت قوانین فعلی، چندین سازمان مهم دولتی وظیفه رسیدگی به نیازهای مختلف افراد ترنس را بر عهده دارند. مطابق با دستورالعمل دولت در زمینه «حمایت بیماران مبتلا به اختلال هویت جنسیتی»، تشخیص اختلال هویت جنسیتی بر عهده پزشکی قانونی است. ارائه خدمات پزشکی به افراد ترنس قبل از همه وظیفه وزارت بهداشت است. رسیدگی به مسائل اجتماعی و حمایت روانشناختی از افراد ترنس مسئولیت سازمان بهزیستی است.^{۴۲} دیگر سازمان‌های مسئول حمایت از اعضای جامعه ترنس‌ها در ایران شامل وزارت کار، که هماهنگی سیاست‌های ملی و حمایت‌های قانونی در کمک به افراد ترنس را بر عهده دارد، نیروی انتظامی، که افراد ترنس را به سازمان بهزیستی ارجاع می‌دهد، سازمان ثبت احوال، که مدارک

---

۴۲. بهروزی، انتشارات آنلاین سازمان بهزیستی، شعبه یزد، اسفند ۱۳۹۴، صفحه ۹، در:

http://www.yazdbehroozi.ir/content/newspaper/Version1/0/Page9/newspaper-pdf_1_9.pdf [accessed 14 January 2016].

همچنین مراجعه کنید به مصاحبه ریاست دفتر گروه‌های آسیب‌پذیر اجتماعی در سازمان بهزیستی، به تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۹۳، در:

<http://www.ilna.ir/>

بخش - اجتماعی - ۲۶۰۴۳۴/۵ - لایحه - ساماندهی - بیماران - مبتلا - به - اختلال - هویت - جنسی - در - وزارت - تعاون - کار - رفاه - اجتماعی [accessed 6 January 2016]

شناسایی جدید را بعد از دریافت تاییدیه پزشکی و قضایی انجام می‌دهد، و سازمان نظام وظیفه، که خدمات مربوط به معافیت افراد ترنس از خدمت سربازی اجباری را انجام می‌دهد^{۴۳}. علاوه بر این سازمان‌ها، کمیته امداد امام خمینی^{۴۴}، که به عنوان سازمان دولتی مسئول ارائه خدمات به خانواده‌های آسیب‌پذیر و با درآمد پایین است، از نظر مالی به افراد ترنس واجد شرایط کمک می‌کند، و (در حد محدودی) مزایای بیکاری به افراد ترنسی که قادر به کار کردن نیستند ارائه می‌دهد^{۴۵}.

سازمان بهزیستی هدایت تلاش‌های ملی در جهت حمایت از اعضا جامعه ترنس‌ها از راه‌های مختلف، از جمله پذیرش افراد دچار اختلال

---

۴۳. وبسایت رسمی وزارت تعاون، کار و خدمات اجتماعی، تحت عنوان «اختلال هویت جنسیتی، ساختار سازمانی»:

<http://asibha.mcls.gov.ir/fa/ghorop/ts/sakhtar> [accessed 14 January 2016]

۴۴. وبسایت رسمی این بنیاد در این آدرس قرار دارد:

<http://www.emdad.ir/>

۴۵. برای اطلاعات بیشتر لطفاً مراجعه کنید به «کدام سازمان‌ها از افراد دچار اختلال هویت جنسیتی حمایت می‌کنند؟» ۱۴ شهریور ۱۳۹۴:

<http://mehrkhane.com/fa/news/20800/>

کدام-دستگاه‌ها-از-مبتلایان-به-اختلال-هویت-جنسی-حمایت-می‌کنند [accessed 9 Jan-uary 2016]

هویت جنسیتی در مراکز مداخله در بحران^{۴۶}، و تدارک ارائه خدمات اجتماعی، مشاوره روانشناسی، کمک‌های قانونی، و خدمات پزشکی مربوط به دوره «گذار جنسیتی»^{۴۷}، را بر عهده دارد. سازمان بهزیستی دو هدف اصلی در ارتباط با ارائه خدمات مربوط به افراد ترنس را دنبال می‌کند: ۱. بهبود کیفیت زندگی افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی از طریق حمایت اجتماعی و روانشناسی، ۲. آموزش جامعه، خانواده‌های افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی، و خود افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی»^{۴۸}. در گزارش ارائه شده به پنجاه و هفتمین

---

۴۶. مراکز مداخله در بحران، بخشی از مراکز مدیریت اورژانس اجتماعی سازمان بهزیستی هستند، و مسئولیت کمک‌رسانی به افرادی که با بحران‌های شخصی، خانوادگی یا اجتماعی روبرو هستند را بر عهده دارد. این مراکز که در سال ۱۳۷۸ راه‌اندازی شدند، بطور ۲۴ ساعته آماده پاسخگویی هستند (اورژانس ۱۲۳)، و در تمام استان‌های ایران شعبه دارند. برای اطلاعات بیشتر لطفاً مراجعه کنید به وبسایت مرکز:

<http://123.behzisti.ir/RContent/000Z7M>

-مقدمه.aspx

[accessed 14 January 2016]

۴۷. وبسایت رسمی وزارت تعاون، کار و خدمات اجتماعی، تحت عنوان «اختلال هویت جنسیتی و ساختار سازمانی»:

<http://asibha.mcls.gov.ir/fa/ghorop/ts/sakhtar> [accessed 14 January 2016]

۴۸. لطفاً مراجعه کنید به بخش «اختلال هویت جنسیتی» روی وبسایت سازمان بهزیستی:

<http://www.behzisti.ir/RContent/0002FN>

-اختلال-هویت-جنسی.aspx [accessed 7 January 2016]

جلسه کمیسیون مقام زن سازمان ملل ، که بین ۱۲ تا ۲۴ اسفند ۱۳۹۳ برگزار شد، این خدمات سازمان بهزیستی در رابطه با جامعه ترنس ایران توسط خانم شهین دخت ملاوردی، مسئول امور زنان و خانواده دفتر معاونت رییس جمهوری ایران، معرفی شدند.^{۴۹}

تاریخچه فعالیت‌های دولتی در رابطه با مسائل مربوط به افراد ترنس به دهه ۱۳۶۰ برمی‌گردد. پزشکی قانون ابتدا در سال ۱۳۷۷ مسئول صدور مجوز دریافت خدمات پزشکی مربوط به درمان‌های پزشکی مربوط به دوره گذرا جنسیتی بود.^{۵۰} همان سال، وزارت بهداشت کمیته‌ای را مسئول رسیدگی به امور افراد ترنس تشکیل داد و مدیریت درمان‌های پزشکی افراد ترنس را بر عهده گرفت. تدارکات مربوط به خدمات اجتماعی و روانشناسی نیز جزو وظایف سازمان بهزیستی

۴۹. گزارش کامل به زبان فارسی:

<http://www.women.gov.ir/portal/home/?news/108880/109103/111475/>

پنجاه و ۲۰٪ و هفتاد و ۲۰٪ اجلاس ۳۲۰٪ کمیسیون ۲۰٪ مقام ۲۰٪ زن ۲۰٪ ۱۵-۲۰٪ مارس ۲۰٪
۲۰۱۳

[accessed 8 January 2016]

۵۰. مصاحبه با دکتر عبدال رازک برزگر، معاون رییس پزشکی قانونی در آن زمان، به تاریخ ۱۷ مهر ۱۳۸۷، در:

<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8707211237> [accessed 7 January 2016]

قرار گرفت. متأسفانه، کمیته مذکور در وزارت بهداشت هرگز دوباره تشکیل نشد و هیچ پیگیری هم در این زمینه صورت نگرفت.^{۵۱} در نتیجه نقش وزارت بهداشت صرفاً محدود شد به ارائه لیست مراکز پزشکی که یک سری خدمات مربوط به دوره گذار جنسیتی را ارائه می‌دادند.^{۵۲} در اوایل سال ۱۳۷۹، دولت ایران کمیته ملی سامان‌دهی افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی را با هدف رسیدگی به مسائل و مشکلات افراد ترنس تشکیل داد. مدت کوتاهی بعد از آن، این

---

۵۱. مصاحبه با ولی‌الله نصر، رییس دفتر آسیب‌پذیری اجتماعی در سازمان بهزیستی، ۲۵ اسفند ۱۳۹۳.

<http://www.ilna.ir/>

بخش-اجتماعی-۴۳۴/۵-۲۶۰-لایحه-ساماندهی-بیماران-مبتلا-به-اختلال-هویت-جنسی-در-وزارت-تعاون-کار-رفاه-اجتماعی

[accessed 7 January 2016]

همچنین مراجعه کنید به مطلب منتشر شده در روزنامه شرق به تاریخ ۲۷ بهمن ۱۳۸۲، تحت عنوان «آنها حق رای می‌خواهند: مسائل پنهان و علنی درباره افراد دچار اختلال هویت جنسیتی». مقاله اصلی در دسترس نیست، اما نسخه‌ای از آن در آدرس زیر قابل دسترسی است:

http://helpts.blogspot.se/2013/04/blog-post_3600.html?zx=a79d843e65ec64f2

[accessed 9 January 2016]

۵۲. برای اطلاعات بیشتر مراجعه کنید به مقاله تحت عنوان «کدام دستگاه‌ها از مبتلایان به اختلال هویت جنسی حمایت می‌کنند» به تاریخ ۱۶ شهریور ۱۳۹۴

کدام-دستگاه‌ها-از-مبتلایان-به-اختلال-هویت-جنسی-حمایت-می‌کنند <http://mehrkhane.com/fa/news/20800>

[accessed 24 May 2016]

کمیته تحت نظارت دفتر امور آسیب‌پذیران اجتماعی سازمان بهزیستی
قرار گرفت^{۵۳}.

در سال ۱۳۷۹، به عنوان بخشی از تلاش دولت برای رسیدگی به نیازهای افراد ترنس، مرکز مداخله در بحران شهید نواب صفوی بطور آزمایشی با هدف «ساماندهی و حمایت بیماران ترنس» راه‌اندازی شده.^{۵۴} مریم حسینی، رییس سابق این مرکز، اظهار داشت، «خدماتی که در این مرکز ارائه می‌شوند شامل فراهم کردن اطلاعات و راهنمایی‌های لازم برای شروع فرایند درمان، کمک کردن به مراجعین در تکمیل

.....
۵۳. برای مطالعه شرح وظایف این کمیته به وبسایت سازمان بهزیستی مراجعه کنید:

http://www.behzisti.ir/Modules/Show_PrintDetails.aspx?TableName=tblServices&SelectId=54 [accessed 6 January 2016]

همچنین مراجعه کنید به مطلب منتشر شده در روزنامه شرق به تاریخ ۲۷ بهمن ۱۳۸۲، تحت عنوان «آنها حق رای می‌خواهند: مسائل پنهان و علنی درباره افراد دچار اختلال هویت جنسیتی». مقاله اصلی در دسترس نیست، اما نسخه‌ای از آن در آدرس زیر قابل دسترسی است:

http://helpts.blogspot.se/2013/04/blog-post_3600.html?zx=a79d843e65ec64f2
[accessed 9 January 2016]

۵۴. برای اطلاعات بیشتر در رابطه با این مرکز، لطفاً مراجعه کنید به بهروزی، انتشارات آنلاین سازمان بهزیستی شعبه یزد، اسفند ۱۳۸۲، صفحه ۹، در:

http://www.yazdbehroozii.ir/content/newspaper/Version1/0/Page9/newspaper-pdf_1_9.pdf [accessed 25 March 2015].

همچنین تاریخچه حمایت‌های دولتی از افراد ترنس در روزنامه قانون به تاریخ ۱۲ شهریور ۱۳۸۶ توسط معبودیان تحت عنوان «آسیب‌شناسی نارضیاتی جنسیتی» منتشر شد:

<http://www.magiran.com/npview.asp?ID=1474925> [accessed 6 January 2016]

تقاضانامه‌های پزشکی قانونی برای انجام «عمل تغییر جنسیت» ... و مشاوره با اعضا خانواده‌های مراجعین می‌شود». از جمله خدمات دیگری که توسط این مرکز ارائه می‌شوند، اسکان موقت، آموزش کاربایی و پیدا کردن شغل، و آموزش مهارت‌های زندگی برای افراد ترنس با هدف «تطبیق ایشان با نقش‌های جنسیتی جدیدشان» می‌باشد.^{۵۵}

میان‌جنسی و ترنس، سردرگمی‌های فرهنگی و سوء تفاهمات اجتماعی

یکی از مهمترین چالش‌های پیش روی ترنس‌ها، مسئله اطلاعات اشتباه و مفاهیم مبهم رایج در اجتماع پیرامون مسائل جنسی و جنسیت است. در زبان فارسی، مانند زبان‌های دیگر منطقه خاورمیانه، از جمله عربی و ترکی، مفاهیمی همچون «گرایش جنسی» و «هویت جنسیتی» به تازگی شکل گرفته‌اند، و بسیاری از مردم هنوز تفاوت بین

---

۵۵. مصاحبه با مریم حسینی، رییس شعبه نواب صفوی سازمان بهزیستی، روزنامه اعتماد، ۱۲ شهریور ۱۳۸۶. منبع اصل وبسایت روزنامه اعتماد در دسترس نیست، اما نسخه‌ای از این مصاحبه در لینک زیر قابل دسترسی است:

http://helpts.blogspot.se/2013/04/blog-post_1589.html [accessed January 8, 2016].

جنس و جنسیت را نمی‌دانند. علاوه بر اینها، به نظر می‌رسد در جامعه نسبت به تفاوت بین افرادی که میان جنسی^{۵۶} (واژه رایج دوجنسی^{۵۷}) هستند و افراد جامعه ترنس^{۵۸}، سردرگمی وجود دارد^{۵۹}. بخشی از این سردرگمی به این خاطر است که عبارت bi-gender^{۶۰} به زبان فارسی

۵۶. برای اطلاع از واژه‌های که در زبان فارسی مربوط به دگرباشان جنسی هستند، لطفاً به ترجمه فارسی کمپین «آزاد و برابر» برای حقوق دگرباشان در لینک زیر مراجعه نمایید:

http://www.iran.outrightinternational.org/wp-content/uploads/FactSheet_FAQ.pdf [accessed May 19, 2016]. You can access the English version of the document at https://unfe.org/system/unfe-7-UN_Fact_Sheets_v6_-_FAQ.pdf.

۵۷. برای مثال به ترجمه فارسی کمپین آزاد و برابر در رابطه با افراد میان جنسی در لینک زیر مراجعه نمایید:

http://www.iran.outrightinternational.org/wp-content/uploads/Intersex-Factsheet_PERSIAN.pdf [accessed May 19, 2016]. You can access the English version of the document at https://unfe.org/system/unfe-65-Intersex_Factsheet_ENGLISH.pdf.

۵۸. دو واژه ترنس و تراجنسی در فارسی، واژه‌هایی با استفاده گسترده هستند که می‌توان از آنها برای خطاب قرار دادن افرادی که به اشکال مختلف خود را ترنس می‌دانند استفاده کرد. با توجه به اینکه زبان فارسی از نظر جنسیتی خنثی است، از این واژه‌ها می‌توان هم برای ترنس‌های مرد و هم ترنس‌ها زن استفاده کرد.

۵۹. برای مثالی از سردرگمی در پوشش خبری مربوط به مسائل ترنس‌ها لطفاً ملاحظه کنید:

<http://www.mashreghnews.ir/fa/news/85720> /عدم-حمایت-وزارت-بهداشت-از-دوجنسه‌ها
<http://www.khabaronline.ir/detail/35053/society/health> and <http://www.yjc.ir/fa/> ,
<http://www.khabaronline.ir/news/5513162> /دوجنسه‌ها-در-بین-کارتن-خواب‌های-تهران [accessed May 19, 2016].

۶۰. دو جنسیتی (bi-gender) زیر مجموعه‌ای از گروه تراجنسیتی هست. افراد متعلق به این گروه بین دو جنسیت در رفت و آمد هستند. برای اطلاعات بیشتر لطفاً به «راهنمای روانشناسی مربوط به افراد تراجنسیتی» منتشر شده توسط سازمان روانشناسی آمریکا، ۲۸ مرداد ۱۳۹۴ مراجعه کنید:

<http://www.apa.org/practice/guidelines/transgender.pdf> [accessed May 19, 2016].

«دو جنسیتی»^{۶۱} ترجمه شده، که معمولاً با عبارت «دو جنسی» اشتباه گرفته می‌شود. در سال‌های اخیر برای رفع این ابهامات، چندین تن از مدافعان حقوق ترنس‌ها، از جمله بهنوش بختیاری^{۶۲}، هنرپیشه معروف و حامی ترنس‌ها در ایران، طی مصاحبه‌هایی با مطبوعات درباره تفاوت مفاهیمی همچون همجنس‌گرا، دوجنس‌گرا، میان‌جنسی و ترنس، صحبت کردند.^{۶۳} علی‌رغم این تلاش‌ها همچنان شاهد آن هستیم که برخی مطبوعات و حتی حامیان ترنس‌ها از عبارت «دو جنسی» برای خطاب قرار دادن جامعه ترنس‌ها استفاده می‌کنند.^{۶۴}

---

۶۱. برای اطلاعات بیشتر مربوط به عبارت «دو جنسیتی» لطفاً مراجعه کنید به:

<http://www.mahtaa.com/1391/05/دوجنسیتی/> [accessed May 19, 2016].

۶۲. لطفاً مراجعه کنید به مصاحبه با بهنوش بختیاری با مرکز حمایت از تراجنسی‌های ایران، محتوا، ۴ شهریور ۱۳۹۴، «تا توان دارم از ترنس‌ها حمایت می‌کنم»

<http://www.mahtaa.com/1394/06/بهنوش-بختیاری-توان-دارم-ترنس-حمایت-میک/> [accessed May 19, 2016].

۶۳. برای مثال لطفاً به اینستاگرام بهنوش بختیاری مراجعه کنید:

https://www.instagram.com/p/44NDtZt2Wn/?taken-by=behnoosh_bakhtiari&hl=en [accessed May 19, 2016]. Ms. Bakhtiari's Instagram page has over 4.4 million followers.

۶۴. به عنوان مثال، شاروم، خواننده ایرانی، در یکی از آهنگ‌هایش به نام «ترنس»، به اشتباه از واژه «دوجنسی» استفاده می‌کند. جامعه ترنس اعتراضات زیادی نسبت به این قضیه داشتند، چراکه این اشتباهات باعث ادامه درک نادرست از مفاهیم ترنس و دوجنسی در جامعه می‌شوند. در مصاحبه با مرکز حمایت از تراجنسی‌های ایران، محتوا، شاروم با رد این انتقادات گفت که هدفش از این آهنگ افزایش سطح پذیرش اجتماعی نسبت به افراد مختلف بوده‌است. وی ادامه

اگرچه صحبت کردن درباره وضعیت میان‌جنسی‌های ایران فراتر از حوزه این گزارش است، باید توجه داشت که از منظر قانونی، قانون مدنی ایران (مصوب فروردین ۱۳۰۷) حقوق مشخصی را برای افراد میان‌جنسی، که با واژه دینی «خنثی» به آنها اشاره شده، قائل است.^{۶۵} ماده ۹۳۹ از قانون مدنی ایران درباره چگونگی تقسیم سهم الارث در صورتی که یکی از وراث میان‌جنسی باشد صحبت می‌کند. این قانون تحت تاثیر قانون تبعیض آمیز «دو برابر بودن سهم الارث مردان نسبت به زنان» است، اما همین که در قانون برای افراد میان‌جنسی حق و حقوقی در نظر گرفته شده، نشان‌گر این است که افراد میان‌جنسی، تا حدی در قانون ایران به رسمیت شناخته شده‌اند. مطابق با قانون، در

داد که او پژوهشگر و متخصص جنسیت نیست، و آهنگ او با هدف آموزش تخصصی جامعه در زمینه جنس و جنسیت نبوده است. مصاحبه مورخ ۲۱ آبان ۱۳۹۴.

<http://www.mahtaa.com/1394/08>/گفتگو-با-شاروم-فقط-برای-ترنس-ها-نخواندم/ [accessed May 19, 2016].

۶۵. در متون مذهبی، افراد میان‌جنسی با واژه «خنثی» مورد خطاب قرار می‌گیرند. این واژه در قوانین دینی برای اشاره به افرادی که اعضا تناسلی مردانه و زنانه را هم‌زمان دارند استفاده می‌شود. عالمان شیعه قرن‌هاست که درباره حقوق و وظایف افراد «خنثی» بحث و بررسی می‌کند، از جمله در رابطه با مواردی همچون سهم الارث، پوشش، وظایف دینی، وظایف اجتماعی (از جمله جهاد)، و مسئولیت‌پذیری قضایی و حقوقی آنها. برای اطلاعات بیشتر لطفاً به لینک زیر مراجعه کنید:

<http://www.wikifeqh.ir/پیشنخ> [accessed May 19, 2016].

استفاده از واژه «خنثی» برای اشاره به افراد میان‌جنسی غیرقابل قبول انگاشته می‌شود.

رابطه با سهم الارث افراد میان جنسی، بر اساس خصوصیات جسمانی فرد تصمیم گرفته می‌شود:

اگر علائم رجولیت غالب باشد، سهم‌الارث یک پسر از طبقه خود و اگر علایم انائیت غلبه داشته باشد، سهم‌الارث یک دختر از طبقه خود را می‌برد و اگر هیچ یک از علایم غالب نباشد، نصف مجموع سهم‌الارث یک پسر و یک دختر از طبقه خود را خواهد برد.^{۶۶}

از نظر دینی، عالمان شیعه، از امام‌های شیعیان گرفته تا آیت‌الله‌های معاصر، پیوسته درباره حقوق و وظایف افراد میان جنسی (خنثی) بحث کرده‌اند. در ایران امروز، تمامی عالمان شیعه از انجام عمل‌های جراحی برای افراد میان جنسی حمایت می‌کنند، و هیچ منع قانونی برای انجام این‌گونه عمل‌های جراحی وجود ندارد.^{۶۷}

---

۶۶. قانون مدنی ایران، ماده ۹۳۹، لطفاً مراجعه کنید به:

<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/97937> and <http://dadgostari-as.ir/Portals/dadgos-pdf> [accessed May 19, 2016].
تاری-اس.یر/learning/documents/قانون مدنی با آخرین اصلاحات،. [2016]

۶۷. لطفاً مراجعه کنید به سخن‌رانی حجت‌الاسلام کریمی‌نیا، ۱۴ دی ۱۳۸۹، کنفرانس «تغییر جنسیت از منظر دینی، قانونی و پزشکی» در دانشگاه مفید:

باید اشاره کرد که در زبان فارسی یک مفهوم مبهم دیگری نیز برای افرادی که مطابق با جنسیت‌های رایج رفتار نمی‌کنند وجود دارد. این مفهوم مشابه واژه خنثی است، ولی به پدیده دیگری اشاره دارد. عالمان اسلامی از واژه «تخنث» برای مردانی استفاده می‌کنند که مانند زنان رفتار می‌کنند. همچنین ممکن است در متون دینی و یا ادبیات فارسی از واژه «مخنث» استفاده شده باشد. برخی از عالمان دینی بر این باور هستند که افراد «مخنث» باید به همان شیوه افرادی که مرتکب «لواط» شده‌اند مجازات شوند.^{۶۸} در ادبیات فارسی، این عبارات تحقیرآمیز برای خطاب قرار دادن مردان «اواخواهر»، همجنس‌گرا، و مردانی که به نظر می‌رسد ناتوانی جنسی دارند به کار می‌روند.^{۶۹}

<http://www.mofidu.ac.ir/DesktopModules/News/NewsView.aspx-?TabID=1&Site=DouranPortal&Lang=fa-IR&ItemID=411&mid=12387&wVersion=Staging> [accessed May 19, 2016].

۶۸. لطفاً مراجعه کنید به بحث پیرامون واژه «تخنث» در Wiki Fegh:

<http://www.wikifeqh.ir/شنخته> [accessed May 19, 2016].

۶۹. در لینک زیر می‌توانید مثال‌هایی از این واژه در متون فارسی مشاهده نمایید:

<http://parsii.wiki/dehkhodaworddetail-034fa12cfdca42f3bd87218422d63681-fa.html> [accessed May 19, 2016].

تخمین جمعیت جامعه ترنس

علی‌رغم یک دهه حمایت و ارائه خدمات به افراد ترنس از سوی چندین سازمان دولتی، تعداد افراد ترنس در ایران مشخص نیست. اگرچه مطبوعات ایرانی اقدام به انتشار آمارهایی در این رابطه کرده‌اند، اما این آمارها از یک منبع به منبع دیگر متفاوت است. مسئولین ایرانی مدتهاست اصرار دارند که در مجموع ۴۰۰۰ نفر ترنس در ایران زندگی می‌کنند. این آمار اولین بار از طرف حجت‌الاسلام سید مهدی سید محمدی، معاون مدیر سازمان بهزیستی، که مسئول امور اجتماعی بود ارائه شد.^{۷۰} دو سال بعد، در خرداد ۱۳۸۶، دکتر کامران باقری لنکرانی، وزیر بهداشت اسبق ایران (۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸)، همین آمار را تکرار کرد.^{۷۱} در اردیبهشت ۱۳۹۳، دکتر صابری، رییس هیئت مدیره انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران، تعداد

---

70. "4,000 Transgender individuals in Iran," October 21, 2007, available at <http://www.asriran.com/fa/news/27572/>

وجود-۴-هزار-دو-جنسی-در-ایران [accessed January 8, 2016].

۷۱. وزیر بهداشت و عمل‌های تغییر جنسیت، ۱۱ خرداد ۱۳۸۶:

<https://wrc.ir/?action=News.Home&Type=3&ID=23025> [accessed January 7, 2016].

افراد ترنس را بین ۱۰۰۰ تا ۳۰۰۰ تخمین زد^{۷۲}. آمار ارائه شده از طرف او در سال ۱۳۹۳، دو برابر تخمینش در سال ۱۳۹۱ بود، زمانی که طی یک مصاحبه گفته بود: «بین ۷۵۰ تا ۱۵۰۰ نفر از اخلال هویت جنسیتی در عذاب هستند»^{۷۳}.

بسیاری از فعالین و متخصصان بر این باور هستند که تعداد افراد ترنس بسیار بالاتر از این ارقام است. اگر چه سازمان آشکار جهانی در موقعیتی نیست که بتواند بطور مستقل صحت و دقت این ادعاها را مورد تایید قرار دهد. در فروردین ۱۳۸۸، مرحومه خانم ملک‌آرا به یکی از وبسایت‌های خبری ایران گفته بود «نزدیک به ۵۰۰۰۰ افراد بزرگسال مبتلا به اختلال هویت جنسیتی در ایران وجود دارند».

---

۷۲. مصاحبه دکتر صابری، «جراحی تنها راه درمان بیماران اختلال هویت جنسیتی»، ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۳:

<http://www.mehrnews.com/news/2294383/>

جراحی-تنها-راه-درمان-بیماران-اختلال-هویت-جنسی-مخالفت-۵۰-درصد

[accessed January 7, 2016].

۷۳. مصاحبه دکتر صابری با عصر ایران، ۱۲ آذر ۱۳۹۱:

<http://www.asriran.com/fa/news/243384/>

ترانس-سکسوالیست-ها-با-همجنسگرایان-و-دوجنسی-ها-فرق-دارند

[accessed January 7, 2016].

ادعا کرد، «اگر ما بخواهیم تمامی افراد (از جمله خردسالان، و کسانی که به هر شکلی تراجنسیتی هستند) را به حساب بیاوریم، این رقم بین ۱۸۰۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰۰ خواهد بود»^{۷۴}. رقم مشابهی توسط جراح معروف عمل‌های تطبیق جنسیت، دکتر شهریار کهن‌زاد، ارائه شد. در مصاحبه‌ای مربوط به مرداد ۱۳۹۴، دکتر کهن‌زاد گفت:

حقیقت این است که بین ۱۲۰۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰۰ افراد دچار اختلال هویت جنسیتی در ایران وجود دارند ... این یک حقیقت است و ما نمی‌توانیم آمار را تغییر دهیم. تفاوتی بین ایران، کشورهای اسکاندیناوی، و جنوب آفریقا وجود ندارد (در رابطه با درصد افراد تراجنسیتی در هر کشور)^{۷۵}.

در سال ۱۳۸۳، دکتر کاهانی، یکی از متخصصان پزشکی قانون، ادعا کرد که «پدیده ترنس در ایران بین کسانی که از نظر بیولوژیکی مرد

---

۷۴. مصاحبه به زبان فارسی:

<http://www.jahannews.com/vdcc0sq0.2bqpo8laa2.txt> [accessed January 8, 2016].

۷۵. برای مطالعه کامل مصاحبه دکتر کهن‌زاد، لطفاً مراجعه کنید به:

<http://www.khabaronline.ir/detail/444201/society/social-damage> [accessed January 8, 2016].

به دنیا می‌آیند چهار برابر زنان است»^{۷۶}. در مهر ۱۳۹۲، دکتر مهدی صابری، یکی از روانشناسان سازمان پزشکی قانونی، این تعداد را بسیار بیشتر اعلام کرد. وی در مصاحبه با یکی از خبرگزاری‌های ایران اعلام کرد که تعداد ترنس‌های زن ۳ تا ۸ برابر ترنس‌های مرد است.^{۷۷} این اعداد و ارقام از سوی دیگران مورد سوال قرار گرفته‌اند. در دی‌ماه ۱۳۹۳، دکتر بهرام میرجلالی، که از جمله جراحان پیشکسوت در انجام عمل تطبیق جنسیت است، به ایرنا گفت نسبت ۵۰-۵۰ است.^{۷۸} در مصاحبه‌ای دیگر، دکتر میرجلالی نظریه خود را این‌گونه توضیح داد:

---

۷۶. منبع اصلی این گزارش در دسترس نیست، اما این مصاحبه در وبسایت دانشگاه فردوسی مشهد، انجمن علمی فقه و قانون، قرار دارد:

<http://www.aef.blogfa.com/84122.aspx> [accessed January 7, 2016].

۷۷. برای مطالعه کامل این مصاحبه لطفاً مراجعه کنید به:

<http://www.mehrnews.com/news/2161099/>

شرایط-تغییر-جنسیت-در-ایران-تمایل-بیشتر-مردان-برای-زن-شدن

[accessed January 8, 2016].

۷۸. متن کامل مصاحبه دکتر میرجلالی با ایسنا:

<http://www.irna.ir/fa/News/81448695/> [accessed January 8, 2016].

نسبت بین زنان و مردان ترنس تقریباً برابر است ... اما درصد زنان و مردان ترنسی که نیازمند انجام عمل تغییر جنسیت هستند متفاوت است. زنان ترنس بیشتر به چشم می‌آیند، به همین خاطر هم بیشتر نظر منفی اجتماع را به خودشان جلب می‌کنند و بیشتر نیازمند انجام عمل جراحی هستند، در صورتی که مردان ترنس توجه کمتری را به سمت خود جلب می‌کنند.^{۷۹}

---

۷۹. مصاحبه دکتر بهرام میرجلالی با روزنامه جام جم (وابسته به صدا و سیما جمهوری اسلامی)، ۶ آبان ۱۳۹۳:

<http://jamejamonline.ir/sara/1687581470866243757> [accessed January 9, 2016].

متاسفانه، آمار رسمی درباره تعداد افراد ترنس نزد سازمان‌های مختلف دولتی وجود ندارد، اگرچه منابع مختلف آنلاین تخمین‌هایی را در این رابطه ارائه می‌دهند. در ادامه لیستی از آمارهای ارائه شده در منابع مختلف آنلاین قرار دارد:

بهمن ۱۳۸۲

سید حسن موسوی، متخصص امور اجتماعی در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ایران^۱، به مطبوعات ایران گفت که نه پزشکی قانونی و نه سازمان بهزیستی آماری مربوط به تعداد افراد ترنس ندارند. آنچه می‌دانیم این است که تا کنون ۳۰۰ نفر که مبتلا به اختلال هویت جنسیتی هستند نزد پزشکی قانونی برای انجام عمل جراحی تغییر جنسیت ثبت نام کرده‌اند.^۲

---

۱. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، نهاد دولتی مسئول برنامه‌ریزی بودجه کشور است.

۲. تیتیر مقاله اصلی «آنها حق رای می‌خواهند: حقایق پنهان و آشکار درباره افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی»، روزنامه شرق، ۲۷ بهمن ۱۳۸۲. مقاله اصلی در دسترس نیست، اما نسخه‌ای از آن در لینک زیر قرار دارد:

مهر ۱۳۸۶

حجت‌الاسلام سید مهدی سید محمدی، معاون مدیریت سازمان بهزیستی، مسئول امور اجتماعی، به روزنامه اعتماد گفت، «۳۰۰ نفر متقاضی عمل تغییر جنسیت در ایران وجود دارند».^۳

فروردین ۱۳۹۱

دکتر عبدالرزاق برزگر، که در آن زمان معاونت پزشکی قانونی را بر عهده داشت، اعلام کرد، «سالانه ۱۶۰ نفر که مبتلا به اختلال هویت جنسیتی هستند نزد پزشکی قانونی ثبت نام می‌کنند».^۴

---

۳. «وجود ۴۰۰۰ دوجنسی در ایران»، ۲۹ مهر ۱۳۸۶:

<http://www.asriran.com/fa/news/27572/>

وجود-۴-هزار-دو-جنسی-در-ایران

[accessed January 8, 2016].

۴. گزارش کامل به زبان فارسی، «افراد مبتلا به اختلال هویت جنسی هیچ مشکلی برای تغییر جنسیت ندارند»:

<http://www.yjc.ir/fa/news/3673054/>

افراد-دچار-اختلال-هویت-جنسی-هیچ-مشکلی-برای-تغییر-جنسیت-ندارند [accessed January 7, 2016].

اردیبهشت ۱۳۹۱

ایسنا گزارش داد، «از سال ۱۹۸۷ تا کنون ۲۰۵۴ ترنس نزد پزشکی قانونی ثبت نام کرده‌اند»، و «تخمین زده می‌شود ۱۰۰۰۰ نفر افراد تراجنسیتی در ایران وجود دارند».^۵

آذر ۱۳۹۱

چندین رسانه ایرانی آماری را بر اساس ادعاهای پزشکی قانونی منتشر کردند، مبنی بر اینکه بین سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ تعداد ۱۳۶۶ نفر نزد این سازمان برای عمل تطبیق جنسیت درخواست داده‌اند. از بین این تعداد، ۵۶ درصد زن ترنس و ۴۴ درصد مرد ترنس بوده‌اند. با توجه به این آمار سالانه بطور متوسط ۲۷۰ متقاضی وجود داشته است (۱۷۰ نفر در سال ۱۳۸۵، ۲۹۷ نفر در سال ۱۳۸۶، ۲۹۴ نفر در سال ۱۳۸۷، ۲۸۶ نفر در سال ۱۳۸۸، و ۳۱۹ نفر در سال ۱۳۸۹).^۶

---

۵. «مبتلایان به اختلالات جنسی تحت پوشش بیمه قرار می‌گیرند»، ایسنا، ۱ خرداد ۱۳۹۱:

<http://isna.ir/fa/news/91030100083/>

[accessed January 7, 2016]. مدیرکل - آسیبهای - اجتماعی - وزارت - رفاه - مبتلایان

۶ مقاله کامل همراه با اطلاعات آماری بیشتر:

<http://www.khabaronline.ir/detail/260988/society/health> [accessed January 7, 2016].

دکتر مهدی صابری، ریس واحد معاینات روانپزشکی در پزشکی قانونی استان تهران، اعلام کرد، «بطور متوسط ۶۰ مورد اختلال هویت جنسیتی بطور سالانه به پزشکی قانونی ارجاع داده می شوند». وی افزود، «از این تعداد ۴۰ نفر مجوز عمل تغییر جنسیت را دریافت می کنند، و یک سوم آنها هم مبتلا به اختلالات دیگری هستند که مجوز عمل دریافت نمی کنند».^۷

---

۷. برای مطالعه مصاحبه کامل لطفا مراجعه کنید به:

<http://www.mehrnews.com/news/2161099/>

شرایط-تغییر-جنسیت-در-ایران-تمایل-بیشتر-مردان-برای-زن-شدن

[accessed January 8, 2016].

چالش‌های قانونی برای افراد ترنس

طبقه بندی رسمی ترنس بودن به عنوان اختلال

دولت ایران بطور رسمی عبارت «اختلال هویت جنسیتی» را برای افراد ترنس به کار می‌برند.

اگرچه درمان‌های پزشکی مربوط به اختلال هویت جنسیتی باعث به رسمیت شناخته شدن قانونی جامعه ترنس شده است، اما از طرفی هم باعث تقویت افکار اشتباه منفی در این رابطه شده است، مبنی بر اینکه افراد ترنس مبتلا به اختلالات جنسی و روانی هستند و برای بهبود نیازمند درمان هستند.

وقتی یک گزارشگر از دکتر مهدی صابری، روانشناس پزشکی قانونی، پرسید آیا ترنس بودن یک اختلال است، وی در پاسخ گفت:

بله، هست. اما باید توضیح دهم که یک اختلال جدی روانی که باعث شود فرد مرتکب کارهای عجیب بشود نیست. انواع مختلفی از اختلالات روانی وجود دارند که برخی از آنها بسیار نامحسوس بوده و تشخیص‌شان مشکل است ... اختلال هویت جنسیتی از جمله این اختلالات است که ممکن است تا مدت‌ها هم مورد تشخیص قرار نگیرد^{۸۰}.

برخی از متخصصان پزشکی سعی داشته‌اند ترنس بودن را با یک آسیب روانی مرتبط بدانند. دکتر بهرام میرجلالی، یکی از برجسته‌ترین جراحان عمل‌های تغییر جنسیت، یک‌بار ادعا کرد که ترنس بودن در برخی از مراجعانش مرتبط با جنگ بین ایران و عراق بین سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۷ بوده است. در مصاحبه‌ای در اردیبهشت ۱۳۸۵، دکتر میرجلالی به وبسایت خبری ایرانیان گفت:

---

۸۰. مصاحبه دکتر صابری با عصر ایران، ۱۲ آذر ۱۳۹۱:

http://www.asriran.com/fa/news/243384/ترانس-سکسوالیست-ها-با-هم‌جنسگرایان-و-دوجنسی-ها-فرق-دارند [accessed January 7, 2016].

ما از مادران مراجعین ترنس خود پرسیدیم آیا در سه ماهه اول بارداری تحت عذاب شدید روانی و یا فروپاشی عصبی قرار گرفته بوده‌اند. بسیاری از آنها گفتند بله. اتفاقات وحشتناک، مانند مرگ شوهر و یا یک عزیز ... در طی دوران حاملگی آنها اتفاق افتاده بود. بسیاری از مراجعین من از جنوب و جنوب غربی ایران هستند. خیلی ساده می‌توان دید که مادران بسیاری از آنها در زمان شروع جنگ ایران و عراق، در سه ماهه اول یا دوم حاملگی خود بوده‌اند. بنابراین ممکن است آسیب‌های روانی باعث ترشح هورمون‌هایی در رحم مادر بشوند که مغز جنین را تحت تاثیر قرار دهند^{۸۱}.

متخصصان دیگری همچون **دکتر صابری**، این نظریه را رد کرده‌اند، اما احتمال تاثیر عدم تعادل شیمیایی در مغز نوزاد در بروز اختلال هویت جنسیتی را قابل بررسی می‌دانند:

---

۸۱. «هیچ کس باور نمی‌کرد که من یک زن در قالب مرد هستم»:

<http://www.pezeshkan.org/?p=2927> [accessed January 7, 2016].

نظریه‌ای هست ... درباره اینکه علت (ترنس بودن) عدم تعادل در هیپوتالاموس جنین در سه‌ماهه اول بارداری است، که در نتیجه آسیب روانی مادر اتفاق می‌افتد ... و برخی تحقیقات توسط همکاران ما در دانشگاه تهران در زمینه تغییر ساختاری مغز در افراد تراجنسیتی صورت گرفته است. به نظر می‌رسد نتایج این مطالعات تایید کننده این فرضیه باشند. اما، علت واقعی ترنس بودن هنوز نامشخص است ... دکتر میرجلالی با افراد ترنس زیادی کار کرده است، و ممکن است اطلاعاتی داشته باشد، اما از چنین آمارهایی اطلاع ندارم. مشاهدات ما فرضیه دکتر میرجلالی را تایید نمی‌کنند (در رابطه با همبستگی بین شیوع ترنس بودن و جنگ ایران و عراق)^{۸۲}.

بسیاری از اعضای جامعه ترنس ابراز چنین عقایدی را آزاردهنده ارزیابی کرده‌اند. انجمن حمایت از بیماران مبتلا به اختلال هویت

---

۸۲. مصاحبه دکتر صابری با عصر ایران، ۱۲ آذر ۱۳۹۱:

<http://www.asriran.com/fa/news/243384/>

ترانس-سکسوالیست-ها-با-همجنسگرایان-و-دوجنسی-ها-فرق-دارند

[accessed January 7, 2016].

جنسی ایران، در وبسایت خود پیشنهاد می‌کند که به جای استفاده از عبارت «اختلال هویت جنسیت»^{۸۳}، از عبارت «ملال جنسیتی» استفاده شود، چراکه این عبارت دارای بار منفی کمتری است.^{۸۴} آقای ارسطو، از بازیگران شناخته شده سینما در ایران، که شاید بتوان گفت معروف‌ترین ترنس مرد در ایران است، در مصاحبه‌ای با وبسایت «باشگاه خبرنگاران جوان»، به توصیف چالش‌های پیش روی افراد ترنسی که با آنها به عنوان بیماران روانی برخورد می‌شود پرداخت:

---

۸۳. لیست کامل پرسش و پاسخ در وبسایت انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران:

<http://gid.org.ir/>

سوالات-متداول /

[accessed January 8, 2016].

۸۴. لطفاً مراجعه کنید به قسمت «درباره ما» روی وبسایت انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران:

<http://gid.org.ir/>

درباره-ما /

[accessed January 8, 2016].

انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسی ایران همچنین توضیح می‌دهد که استفاده از عبارت «اختلال هویت جنسیتی» در نام انجمن منعکس کننده نگرش غالب در سال ۱۳۸۶ هنگام ثبت اولیه انجمن است.

افراد مثل من مریض نیستند. مانند بقیه افراد جامعه، ما هم حق اشتغال و ساختن زندگی مان را داریم، بدون تبعیض. من از این برخوردهای ناعادلانه خسته هستم^{۸۵}.

دکتر مرتضی رستمی، جامعه‌شناس و حامی حقوق ترنس‌ها که در دانشگاه علامه طباطبایی تدریس می‌کند، با این نظر موافق است:

این افراد از نظر روانی مریض نیستند ... جامعه‌شناسان بر این باور هستند که این قضیه بیماری و اختلال نیست و جنسیت را نوعی برساخت اجتماعی می‌دانند. مشکل از ناآگاهی است. ناآگاهی فقط در عوام نیست، بلکه همه جا هست، حتی در تخصصی‌ترین مراکز نیز وجود دارد ... کاستی‌ها بیشتر از ناحیه جامعه و روشنفکران است^{۸۶}.

---

۸۵. مصاحبه با سامان ارسطو «بیماران اختلال هویت جنسیتی بی صدا فریاد می‌زنند»، ۲۲ مرداد ۱۳۹۲:

<http://www.yjc.ir/fa/news/5289210/>

بیماران-اختلال-هویت-جنسی-بی-صدا-فریاد-می-زنند [accessed January 9, 2016].

۸۶. نگاه جامعه به افراد ترنس، موجود اضافی، اواخواهر و منحرف جنسی / در حال حاضر تنها سازمان متولی، بهزیستی است.

با توجه به اینکه بسیاری از اعضا جامعه پزشکی و دولت ترنس بودن را بیماری می‌دانند، انتظار دارند که این قضیه از طریق روش‌های پزشکی درمان شود، مانند درمان جایگزینی هورمون و یا جراحی. آنچنان که دکتر کوهن‌زاد در کتاب خودش، «برزخ بدن، خاطرات پزشک جراح از تراجنسی‌ها ایران»^{۸۷}، می‌گوید: «تراجنسی بودن از طریق روان‌درمانی قابل درمان نیست. کسانی که خلاف این را ادعا

برای مطالعه گزارش کامل دکتر رستمی در نشست «تجربه زیسته ترنس سکشوال ایرانی»، به همت گروه جامعه شناسی پزشکی و سلامت انجمن جامعه شناسی ایران، دانشگاه تهران، ۲۸ فروردین ۱۳۹۳:

<http://mehrkhane.com/fa/news/10770/>

نگاه-جامعه-به-افراد-ترنس-موجود-اضافی-اواخواهر-و-منحرف-جنسی-در-حال-حاضر-تنها-سازمان-متولی-بهبزبستی-است [accessed January 8, 2016].

۸۷. «برزخ بدن، خاطرات جراح ترنسها در ایران»، دکتر کهن‌زاد، ۱۳۹۱. S. Rose Dog Books. پینتربرگ، پنسلوانیا.

https://books.google.com/books?id=Mrc_5LDKk4oC&pg=PP2&lpq=PP2&d-q=Purgatory+of+the+Body,+Surgeon%E2%80%99s+Memoirs+of+Transsexuals+in+Iran&source=bl&ots=UHyYm1oPz1&sig=Etig_KfMp8Q3ceSvRc-CZqTOoi5M&hl=en&sa=X&ved=0ahUKewj7hYHMLqjNAhWBRj4KHnPC-38Q6AEIjAB#v=onepage&q=Purgatory%20of%20the%20Body%2C%20Surgeon%E2%80%99s%20Memoirs%20of%20Transsexuals%20in%20Iran&f=false [accessed January 7, 2016].

می‌کنند، ناآگاه هستند. اختلال هویت جنسیتی فقط از طریق جراحی قابل درمان است»^{۸۸}.

تبعیض قانونی

نظام قضایی ایران بر علیه زنان و دختران همسوجنسی (cisgen-der) با تبعیض برخورد می‌کند. در مقایسه با مردان، قانون پوشش سخت‌گیرانه حجاب را برای زنان در نظر گرفته است و مانع دستیابی زنان به حقوق خودشان در مسائل خصوصی مانند ازدواج، طلاق، ارث و کفالت فرزندان می‌شود. همچنین از شرکت کامل زنان در محیط کار و امور عمومی جلوگیری می‌کند. قانون مجازات اسلامی که به تازگی مورد تغییراتی قرار گرفته و از سال ۱۳۹۲ اجرایی شده است، همچنان برخورد متفاوتی با زنان و دختران در مقایسه با مردان دارد. از جمله این تبعیض‌ها، میتوان به تبعیض در زمینه ارزش شهادت زنان (شهادت یک زن مساوی با نصف شهادت یک مرد در دادگاه است)،

---

۸۸. مصاحبه دکتر کهن‌زاد، بهمن ۱۳۹۱:

<http://www.iran.pezeshk.us/archives/31420> [accessed January 7, 2016].

میزان مجازات نا برابر زن و مرد، سن مسئولیت کیفری دختران، و دیه نابرابر زن و مرد اشاره کرد^{۸۹}. تبعیض آمیز بودن برخورد نظام قضایی ایران در برابر زنان، باعث می شود چالش های شخصی، اجتماعی و قانونی پیش روی افراد ترنس پیچیده تر شود، فارغ از اینکه آنها تصمیم بگیرند مراحل پزشکی گذار جنسیتی را پشت سر بگذارند یا خیر.

چنانچه فردی که از نظر قانونی متاهل است، تصمیم بگیرد مراحل پزشکی و قانون گذار جنسیتی را طی کند، پس از طی کردن مراحل لازم و برسمیت شناخته شدن قانونی جنسیت مطلوب وی، ازدواج اواز نظر قانونی باطل می شود. دلیل این امر آن است قانون ایران، ازدواج دو همجنس را به رسمیت نمی شناسد. همچنین با توجه به اینکه حق کفالت فرزندان به مردان تعلق دارد، در صورتی که زنان ترنس دارای فرزند باشند، پس از انجام مراحل پزشکی و قانونی گذار

---

۸۹. مقدم، و. «زنان در جمهوری اسلامی ایران: جایگاه قانونی، موقعیت اجتماعی، و اقدام جمعی» ۱۳۸۳:

Moghadam, V., "Women in the Islamic Republic of Iran: Legal Status, Social Positions, and Collective Action," 2004, available at <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf> [accessed October 26, 2015].

جنسیتی، حق آنها در این رابطه به ملغی می‌شود.^{۹۰} چراکه متاسفانه، قانون حق کفالت فرزندان برای مردان ترنس که دارای فرزند هستند را به رسمیت نمی‌شناسد.^{۹۱}

یکی دیگر از موارد قانونی که شرایط را برای افراد ترنس پیچیده می‌کند، جرم‌انگاری هر گونه رابطه جنسی خارج از ازدواج، از جمله «زنا»، و ممنوعیت روابط جنسی با همجنس در قانون مجازات مجازات اسلامی است. جرم‌انگاری روابط جنسی بین دو همجنس تاثیر منفی بر کلیه اعضا جامعه دگرباشان جنسی، از جمله ترنس‌هایی که هویت

---

۹۰. مطابق با نظر مشورتی قوه قضاییه (نظر شماره ۹۳/۹۳-۲۹۷-۱۴/۳)، «قانون سکوت می‌کند» هنگامی که «حق کفالت» زنان ترنس مطرح می‌شود. اما بر اساس ماده ۱۶۷ قانون اساسی، «منابع اسلامی و فتوای دینی معتبر در این مورد ممکن است در نظر گرفته شود». در حقیقت نظر مشورتی توضیح می‌دهد بر اساس فتوای آیت‌الله خمینی در چهارمین جلد از تحریرالوسیله، «اگر جنسیت پدر تغییر کند، کفالت او بر فرزندان لغو می‌شود». برای مشاهده متن کامل این نظر مشورتی لطفا رجوع کنید به روزنامه رسمی ایران:

<http://rooznamehrasmi.ir/Laws/ShowLaw.aspx?Code=2225> [accessed January 6, 2016]. Under Iran's civil code, in cases of separation and divorce, women may only have legal custody of the child until the age of seven, after which the father automatically retains custody (unless a court deems it is not in the best interest of the child). Iranian Civil Code, Article 1169.

۹۱. برای تحلیل بیشتر پیرامون تاثیر عمل تغییر جنسیت بر وضعیت تاهل و کفالت بچه‌ها، لطفا مراجعه کنید به «تغییر جنسیتی و آثار حقوقی آن»، علی اوسط فلاح نژاد، شهریور ۱۳۹۱:

<http://www.vekalatonline.ir/print.php?ToDo=ShowArticles&AID=11845> [accessed February 29, 2016].

جنسیتی آنها بطور قانونی از طرف دولت به رسمیت شناخته نشده است.^{۹۲} مطابق قانون مجازات اسلامی، مجازات افرادی که مرتکب «لواط» شوند می‌تواند اعدام باشد، فارغ از اینکه دخول جنسی رضایت‌مندانه و یا بالاجبار صورت گرفته باشد. چنانچه فرد «فاعل» متاهل نباشد و مرتکب تجاوز نشده باشد، حکم او ۱۰۰ ضربه شلاق است.^{۹۳} چنانچه رابطه جنسی بین دو همجنس بدون دخول صورت

.....
۹۲. عمل «زنا»، که به عنوان رابطه جنسی شامل دخول بین کسانی که با هم ازدواج نکرده‌اند و با کسی غیر از همسر (که در قانون مجازات اسلامی از آن به عنوان زنا یا محصنه نام برده می‌شود)، معمولا مجازات مرگ از طریق سنگسار به دنبال دارد. قانون مجازات اسلامی، ماده ۲۲۱ تا ۲۳۲. مجازات کسی که متاهل نیست، اما در رابطه جنسی با فرد دیگری شرکت می‌کند (مانند فحشا)، ۱۰۰ ضربه شلاق است. قانون مجازات اسلامی، ماده ۲۳۰. فتوای آیت‌الله خمینی در رابطه با عمل تطبیق جنسیت، که اولویت «روح بر بدن» را اعلام می‌کند، می‌تواند به این معنی باشد که مرد ترنس از نظر قانونی مرد است، فارغ از اینکه عمل تطبیق جنسیت را انجام داده یا نه. در چنین مواردی، فرد شامل قانون جرم‌انگاری روابط جنسی همجنس‌گرایانه نمی‌شود. اما قانون ایران برای به رسمیت شناختن جنسیت فرد خواستار تأییدیه عمل تغییر جنسیت از دادگاه می‌باشد. در نظر مشورتی مربوط به این موضوع (نظر مشورتی ۱۴۴۴/۹۲/۷-۴/۸/۹۲)، قوه قضاییه متذکر می‌شود «متقاضی عمل تغییر جنسیت از نظر قانونی مسئول نقض قانون مجازات اسلامی است (به عنوان مثال، مبدل‌پوشی، یا ظاهر شدن در قالب جنس مخالف در انظار عمومی)، چنانچه فرد قبل از مجوز صادره از دادگاه برای عمل تغییر جنسیت مرتکب عمل فوق شده باشد». برای مشاهده متن کامل این نظر مشورتی لطفاً مراجعه کنید به:

<http://www.scoda.ir/?p=3328> [accessed January 6, 2016].

۹۳. قانون مجازات اسلامی، ماده‌های ۲۳۳ تا ۲۳۴. اما برخلاف قانون مجازات اسلامی سابق، قانون جدید، مجازات مرگ را با توجه به نقش فرد در رابطه همجنس‌گرایانه رضایت‌مندانه در نظر می‌گیرد. مجازات «فاعل» شلاق، و مجازات «مفعول» اعدام است. اما این حکم درباره افرادی غیر مسلمان صادق نیست. غیرمسلمانی که مرتکب لواط شده باشند در هر صورت مجازاتشان مرگ است.

گرفته باشد (تفخیزد)، مجازات هر دو صد ضربه شلاق است.^{۹۴} مجازات روابط جنسی بین دو زن (مساحقه) مطابق با قانون مجازات اسلامی ۱۰۰ ضربه شلاق است.^{۹۵} همچنین قانون مجازات اسلامی برای دیگر اعمال جنسی بین افراد همجنس که شامل اعضا تناسلی نمی شود، مانند بوسیدن، مجازات شلاق را در نظر گرفته است.^{۹۶}

جرمانگاری روابط همجنس‌گرایانه، بر زندگی عمومی و خصوصی ترنس‌هایی که تمایل به انجام مراحل پزشکی و قانونی گذار جنسیتی را ندارند، یا درخواست‌شان تحت بررسی است، و یا درخواست گذار جنسیتی شان از طرف نهادهای مربوط رد شده‌اند، تاثیر منفی محسوسی دارد. این افراد ترنس می توانند مورد دستگیری، آزار، حبس و محکومیت به اتهام شرکت در روابط جنسی همجنس‌گرایانه، قرار گیرند. این خطرات روی تصمیم برخی از افراد برای پیگیری انجام

---

۹۴. در اینجا نیز قانون مجازات اسلامی تبعیض آمیز می‌باشد. زیرا در صورتی که فرد «مفعول» مسلمان باشد و فرد «فاعل» مسلمان نباشد، مجازات هر دو اعدام است. در صورتی که اگر فرد «فاعل» مسلمان باشد، مجازات او شلاق است. قانون مجازات اسلامی، ماده ۲۳۶. تبصره.

۹۵. قانون مجازات اسلامی، مواد ۲۳۸ - ۲۴۰. قانون مجازات اسلامی مساحقه را «تماس بین آلت تناسلی دو زن» تعریف می‌کند.

۹۶. قانون مجازات اسلامی، ماده ۲۳۷. افرادی که مرتکب این اعمال شده‌اند بین ۳۱ تا ۷۴ ضربه شلاق دریافت می‌کنند.

مراحل پزشکی و قانونی گذار جنسیتی تاثیر دارد، و آنها با پذیرش گذار جنسیتی، در صدد در می آیند تا از این طریق هویت جنسیتی شان به رسمیت شناخته شده، و رفتارهای آنها غیرقانونی تلقی نشود.

همچنین باید اشاره کرد که تحت قوانین ایران، مفهوم تجاوز فاصله زیادی با استانداردهای بین‌المللی دارد. قانونی جزایی ایران که ریشه در فقه دارد، هر نوع رابطه جنسی خارج از ازدواج دگرجنس‌گرایانه را جرم‌انگاری می‌کنند، از جمله «زنا» (رابطه زن و مرد خارج از ازدواج) و «لواط». گرچه قانون، تقاضای مجازات برای «زنا» و «لواط» اجباری در نظر گرفته است، اما از این موارد به عنوان «تجاوز» در قانون نام برده نمی‌شود. باید توجه داشت که تجاوز، به عنوان یک عمل توأم با خشونت و یا اجبار، ربطی به تمایلات یا گرایش جنسی افراد ندارد و میتواند هم در روابط هجنس‌گرایانه و هم در روابط دگرجنس‌گرایانه رخ دهد. با این همه، جرمی بنام «تجاوز به همسر» در قانون مجازات اسلامی ایران وجود ندارد.^{۹۷} در نتیجه تجاوز، فقط در موارد «زنا»،

---

۹۷. تحت قوانین مدنی ایران، همسر باید از شوهرش اطاعت کند (تمکین)، از جمله اینکه هر گاه شوهرش اراده کند او باید برای برقراری رابطه جنسی آماده باشد. قانون مدنی ایران، ماده ۱۱۰۸.

«لواط»، و «فحشا» ی اجباری قابل مجازات است.^{۹۸} نبود یک قانون مجزا برای تشخیص و جرم‌انگاری تجاوز، باعث آسیب‌پذیری قربانیان خشونت جنسی در ایران می‌شود؛ چنانچه قربانی قادر نباشد که وقوع تجاوز را ثابت کند، در خطر محکومیت به جرم شرکت در روابط جنسی رضایتمندانه خارج از ازدواج قرار خواهند گرفت. موظف دانستن قربانی در اثبات وقوع تجاوز، بطور اخص افراد ترنس و دگرباشان جنسی را در وضعیت بسیار شکننده ای قرار می‌دهد. زیرا آنها به دلیل بیان جنسیتی، هویت جنسیتی و گرایش جنسی‌شان دائما در معرض انواع خشونت، از جمله خشونت‌های جنسی، قرار می‌گیرند.

اعضا جامعه ترنس همچنین از سوی دولت ایران به جرم ارتکاب اعمالی که بطور مبهم به استناد قوانین فقهی ممنوع اعلام شده‌اند، مورد هدف قرار می‌گیرند. مطابق با ماده ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی که اعمال حرام را جرم‌انگاری می‌کند، مقامات می‌توانند بطور خودسرانه اقدام به آزار، دستگیری، حبس و محکومیت کسانی که به باور آنها

---

۹۸. قانون مجازات اسلامی، ماده ۲۲۴.

مرتکب اعمال حرام در ملا عام شده‌اند، نمایند^{۹۹}. افرادی که تحت این ماده مجرم شناخته شده باشند، محکوم به ده روز تا دو ماه حبس و یا ۷۴ ضربه شلاق خواهند شد.

تبصره ماده ۶۳۸، به طور مشخص به محکومیت زنانی که بدون حجاب در ملا عام ظاهر شوند، بدون در نظر گرفتن عقاید و یا باورهای دینی‌شان، اشاره می‌کند.^{۱۰۰} اما در قانون هیچ تعریف مشخصی درباره

---

۹۹. قانون مجازات اسلامی، ماده ۶۳۸ این ماده بیان می‌کند: «هر کسی که در ملا عام بطور علنی مرتکب عمل حرام شود، یا تظاهر به ارتکاب عمل حرام نماید، مشمول مجازات در نظر گرفته شده برای آن عمل در قانون می‌شود. همچنین تا دو ماه حبس و تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم می‌شود. اگر فرد مرتکب عملی شده باشد که مجازات ندارد، اما منافی عفت عمومی باشد، محکوم به ده روز تا دو ماه حبس یا ۷۴ ضربه شلاق خواهد شد.»

۱۰۰. قانون مجازات اسلامی، ماده ۶۳۸ «زنانی که در ملا عام بدون حجاب اسلامی ظاهر شوند، به ده روز تا دو ماه حبس و یا جریمه‌ای نقدی معادل پنجاه هزار تا پانصد هزار ریال می‌شوند». گزارشگر ویژه آزادی عقیده و دین، بطور اخص به حجاب اجباری زنان در ایران اشاره کرده: «در زمینه فرهنگی-اجتماعی، گزارشگر ویژه پیشنهاد می‌کند که قوانین دینی سخت‌گیرانه که مربوط به مسائل شخصی و عمومی افراد می‌شود، نباید شامل زنان غیر مسلمان بشود. درباره نحوه پوشش، گزارشگر ویژه اشاره می‌کند که گرچه قوانین مربوط به پوشش و رفتار با توجه به رسم و رسوم قابل احترام هستند، اما اعتقادات و نحوه پوشش نباید تبدیل به ابزار سیاسی بشوند، و انعطاف‌پذیری لازم باید نشان داده شود تا تنوع و غنای پوشش در ایران بتواند بدون اجبار متبلور شود. مخصوصاً، در زمینه آموزش، و در مدارس اقلیت‌ها، گزارشگر ویژه پیشنهاد می‌کند که باید آزادی پوشش وجود داشته باشد، تا مبادا احکام مربوط به پوشش با هدف اولیه وضع آنها در تناقض باشند. لطفاً برای اطلاعات بیشتر به 97 Para E/CN.4/1996/95/ADD.2 مراجعه کنید:

E/CN.4/1996/95/Add.2, para. 97 (country visit to the Islamic Republic of Iran):

<http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Religion/RapporteursDigestFreedomReligionBelief.pdf> [accessed October 26, 2015].

حجاب مناسب وجود ندارد. ماده ۶۳۸ برای هدف قرار دادن افرادی که اقدام به مبدل پوشی می‌کنند مورد استناد قرار گرفته است.^{۱۰۱}

در مصاحبه اردیبهشت ۱۳۹۳ با دکتر صابری، رییس هیئت مدیره انجمن حمایت از بیماران اختلال هویت جنسیتی ایران، وی تایید کرد که ماموران نیروی انتظامی معمولاً افراد ترنس را به دلیل پوشش مخالف جنسیت آنها در اماکن عمومی هدف قرار می‌دهند، چرا که این نوع پوشش «حرام» به حساب می‌آید. «چنانچه افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی با پلیس مواجه شوند، پلیس به سرعت آنها را دستگیر می‌کند و تا زمانی که بتوانند هویت خود را از کانال‌های قانونی و پزشکی ثابت کنند، آنها را در بازداشت نگه می‌دارد.»^{۱۰۲} دکتر صابری امیدوار بود که این مشکل از طریق پزشکی قانونی و «مجوزی که

---

۱۰۱. «جرمانگاری مبدل پوشی باعث خشم در ایران می‌شود، کمپین اجتماعی مطبوعات»، ۵ اردیبهشت ۱۳۹۲

<http://www.rt.com/news/iran-cross-dressing-protest-374/> [accessed September 25, 2015];

«جدال بر سر اینکه در ایران چه بپوشم»، رضاییان، ج. ۲۲ تیر ۱۳۹۱

https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/struggle-over-what-to-wear-in-iran/2012/07/21/gJQAbkspzW_story.html [accessed September 25, 2015].

۱۰۲. برای مطالعه کامل مصاحبه آقای صابری لطفاً مراجعه کنید به:

<http://zistboom.com/fa/news/24274/>

برای این افراد صادر می‌شود حل شود تا در اماکن عمومی به مشکل برنخورند.^{۱۰۳} اما باید اشاره کرد که این مجوزها فقط برای افرادی که برای عمل تطبیق جنسیت درخواست داده‌اند صادر می‌شود، و فقط برای مدت محدودی اعتبار دارند. در اردیبهشت ۱۳۹۴، آقای حبیب‌الله مظاهری، معاون مدیر سازمان بهزیستی و مسئول امور اجتماعی، به خبرگزاری دانشجویی ایران، ایسنا، گفت که مجوز پزشکی قانونی تنها بین ۶ ماه تا ۲ سال به افراد ترنس این امکان را می‌دهد که در اماکن عمومی اقدام به «مبدل پوشی» کنند.^{۱۰۴}

افراد ترنسی که می‌خواهند آزادانه هویت جنسیتی خود را در اماکن عمومی ابراز کنند با چالش‌های متعددی روبرو هستند. حتی حامیان ترنس‌ها و مقامات مسئول دولتی که وظیفه کمک کردن به جامعه ترنس را دارند عامدانه یا ناخواسته این حق آنها را نادیده می‌گیرند. نازنین، دختر ۲۱ ساله ترنس که غرب ایران زندگی می‌کند، به سازمان اقدام آشکار جهانی گفت: «من در شهر خودم مثل یک زن لباس

---

۱۰۳. همان منبع

۱۰۴. برای متن کامل مصاحبه لطفاً مراجعه کنید به:

می‌پوشم. اما ... یک‌بار با لباس زنانه به پزشکی قانونی رفتم. منشی اسم شناسنامه‌ای من را بلند صدا کرد و تا وقتی که من بالاچار شرایط خودم را برای او توضیح ندادم به من اجازه نمی‌داد داخل بروم.»^{۱۰۵}

محمد علی سهرابی مهر، وکیل و متخصص قضایی، به مطبوعات ایران گفت:

«مبدل پوشها اغلب اهداف متفاوتی دارند، یا می‌خواهند با نوع پوشش خود وابستگی‌شان را به خرده فرهنگ خاصی مشخص کنند یا این که دوست دارند با سایرین متفاوت باشند و از این طریق خود را مطرح کنند. اما گروهی از مبدل پوشها دچار اختلال شخصیت هستند و به طور ناخودآگاه این رفتار را انجام می‌دهند که در هر صورت با ترنس‌ها متفاوت بوده و نباید آنان را با هم اشتباه گرفت.»^{۱۰۶}

---

۱۰۵. «می‌خواهم خودم واقعی‌ام باشم»، ۲۰ مرداد ۱۳۹۲

<http://mehrkhane.com/fa/news/7756/>

۱۰۶. «وقتی که روح و جسم با هم همسو نیستند»، روزنامه قدس، ۲۰ آذر ۱۳۸۵. متن اصلی مقاله در دسترس نیست، اما نسخه‌ای از آن بطور آنلاین قابل دسترس است:

<https://www.facebook.com/TreataHospital/posts/402458689881719> [accessed January 8, 2016].

بسیاری از ترنس‌ها که بطور روزمره مطابق با جنسیت مطلوب خودشان زندگی می‌کنند، بین خودشان و مبدل پوشان تفاوت قائل می‌شوند. چرا که بخشی از مبدل پوشان، گرچه برخی اوقات مانند جنسیت مخالف خودشان لباس می‌پوشند، اما باقی اوقات مطابق با جنسیتی که هنگام تولد به آنها نسبت داده شده زندگی می‌کنند. در عین حال بخشی دیگر از مبدل پوشان خودشان را ترنس می‌دانند، و از این طریق می‌خواهند حتی به‌طور موقت هم که شده مطابق با هویت جنسیتی مطلوب‌شان رفتار بکنند. بدین صورت نظریه‌های کسی مانند آقای سهرابی مهر ممکن است ناخواسته حقوق افراد ترنسی که اقدام به مبدل پوشی می‌کنند، یا ترنس‌هایی که به نظر می‌رسد اقدام به مبدل پوشی کرده‌اند، و همچنین مبدل پوشانی که خود را ترنس نمی‌دانند، را محدود می‌کند. نهایتاً هیچ قانونی در ایران وجود ندارد که بطور مشخص حقوق افراد ترنس را تعریف و از آنها حمایت بکند. در نتیجه اعضا جامعه ترنس (چه آنهایی که از نظر قانونی به رسمیت شناخته شده‌اند، و چه آنهایی که مایل نیستند مراحل قانونی و پزشکی گذار جنسیتی را طی بکنند و بنابراین مدارک شناسایی‌شان

منعکس کننده هویت جنسیتی‌شان نیست) در مقابل تبعیض، و آزار و اذیت‌های اجتماعی، قانونی، و خانوادگی آسیب پذیر هستند.

قوانین بین‌المللی در زمینه حقوق بشر از جمله معاهده‌های مختلف همچون میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR)، از تمام کشورهای متعهد (از جمله ایران که بدون هیچ پیش‌شرطی به این میثاق متعهد است) می‌خواهد:

حقوق شناخته شده در این میثاق را درباره کلیه افراد مقیم در قلمرو تابع حاکمیتشان بدون هیچگونه تمایزی از قبیل نژاد-رنگ جنس زبان مذهب عقیده سیاسی یا عقیده دیگر اصل و منشأ ملی یا اجتماعی ثروت نسب یا سایر وضعیتها محترم شمرده و تضمین بکنند.^{۱۰۷}

میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی همچنین در زمینه حقوقی مانند احترام به حریم خصوصی، کرامت و شرافت افراد بسیار شفاف است: «هیچ کسی بطور خودسرانه و غیر قانونی مورد نقض حقوق

---

۱۰۷. ماده (۱)۲ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ۱۳۴۵

مربوط به حریم خصوصی، خانوادگی، و خانه و غیره قرار نمی‌گیرد، و کرامت و شرافت او تحت حمله غیر قانونی قرار نمی‌گیرد.»^{۱۰۸} ایران همچنین نسبت به میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (ICESCR) متعهد است، که بطور شفاف حق هر فردی را در «برخورداری از بالاترین استانداردهای سلامت جسمی و روانی قابل دسترس» به رسمیت می‌شناسد.^{۱۰۹}

علاوه بر این‌ها قانون اساسی ایران نیز هر نوع تبعیض را ممنوع اعلام می‌کند: «تمامی شهروندان کشور، مردان و زنان، بطور برابر از حمایت قانون و تمامی حقوق بشر، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی برخوردار هستند»^{۱۱۰}. مطابق قانون اساسی «در حوزه‌های مادی و عقلانی، همگان از فرصت‌های برابر برخوردار هستند»^{۱۱۱}. علی‌رغم این ضمانت‌های حقوق ملی و بین‌المللی، قوانین ایران، از

---

۱۰۸. ماده ۱۷، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ۱۳۴۵

۱۰۹. ماده ۱۲، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ۱۳۴۵

۱۱۰. ماده ۲۰، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. اصلاح شده ۶ مرداد ۱۳۶۸

۱۱۱. ماده ۳(۹)، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. اصلاح شده ۶ مرداد ۱۳۶۸

جمله قانون کار، هیچ حمایتی برای افراد ترنس در مقابل تبعیض فراهم نمی‌کند.^{۱۱۲}

حقوق افراد ترنسی که مراحل پزشکی دوره گذار جنسیتی را طی نکرده‌اند

در ایران افرادی که از طرف پزشک قانونی تایید شده‌اند، رسماً افراد مبتلا به «اختلال هویت جنسیتی» محسوب می‌شوند. این شناسایی قانونی، امکان انجام عمل تطبیق جنسیت را برای این افراد فراهم کرده، و آنها می‌توانند بطور قانونی در قالب جنسیت مخالف ظاهر

---

۱۱۲. ایران به کنوانسیون مربوط به تبعیض در محل کار و مشاغل متعهد است:

http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C111.

برای اطلاعات بیشتر لطفاً مراجعه کنید به:

<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/95510> [accessed January 16, 2016].

ماده ۳۸ قانون کار ایران خواستار پرداخت حقوق برابر به زنان و مردان است، و هر گونه تبعیض بر اساس «سن، جنسیت، نژاد، ملیت، و اعتقادات سیاسی و دینی» را ممنوع اعلام می‌کند. مراجعه کنید به:

<http://www.mcls.gov.ir/fa/law/267> /فصل سوم-شرایط-کار [accessed January 16, 2016].

خانم بهاره رحمانی، معاون مدیر سازمان بهزیستی قزوین، در مصاحبه‌ای با ایرنا به تاریخ ۱۵ شهریور ۱۳۹۴، می‌گوید «بی‌کاری» یکی از مشکلات اصلی افراد ترنس، مخصوصاً بعد از عمل تطبیق جنسیت است. متن کامل مصاحبه:

<http://www.irna.ir/fa/News/81749161/> [accessed January 7, 2016].

شوند، از خدمات سازمان بهزیستی بهره‌مند شوند، و نهایتاً پس از تکمیل مراحل پزشکی گذار جنسیتی، شناسنامه جدید خود را دریافت بکنند. افرادی که مبتلا به اختلال هویت جنسیتی تشخیص داده نشده باشند (و بنابراین، اجازه انجام مراحل پزشکی گذار جنسیتی را ندارند)، یا تمایل به انجام مراحل پزشکی گذار جنسیتی را ندارند، باید مطابق با جنسیتی که هنگام تولد برای آنها تعیین شده رفتار نمایند، در غیر اینصورت در معرض خطر آزار و اذیت، دستگیری، بازداشت و محکومیت قرار می‌گیرند. به گفته آقای صابری:

کسانی که (برای انجام مراحل پزشکی) تایید نمی‌شوند ... تمایل به تغییر جنسیت در این افراد، ناشی از اختلال هویت جنسیتی نیست، بلکه از علل دیگری نشأت می‌گیرد. مثلاً ممکن است انواعی از اختلال شخصیت، افسردگی و روانپریشی، علت این گرایش آنها باشد. این حالات با روان درمانی و داروهای روانپزشکی قابل درمان‌اند. خیلی از این افراد پس از درمان توانسته‌اند به طور طبیعی به زندگی‌شان ادامه

دهند. به هر حال هر کسی که گرایش به تغییر جنسیت خود داشته باشد، لزوما مبتلا به اختلال هویت جنسیتی نیست^{۱۱۳}.

بوسه، زن ترنس اهل ارومیه، به ما گفت که تمایلی به انجام عمل تطبیق جنسیت ندارد:

در قدیم، چیزی به اسم عمل تطبیق جنسیت وجود نداشت، بسیاری از زنان با اعضا تناسلی مردانه‌شان زندگی می‌کردند. من مخالف عمل تطبیق جنسیتی نیستم، اما دکترها به من گفتند که باید آن را انجام دهم و من فکر نمی‌کنم آماده باشم. اما روانپزشکم به من گفت که نباید عمل تطبیق جنسیتی را انجام بدهم، برای اینکه بعدا پشیمان خواهم شد^{۱۱۴}.

افراد ترنسی که تمایلی به انجام مراحل پزشکی گذار جنسیتی ندارند، یا از نظر مالی نمی‌توانند مخارج آن را تامین کنند، و یا تاییدیه پزشک

۱۱۳. مصاحبه دکتر صابری با عصر ایران، آذر ۱۳۹۱:

<http://www.asriran.com/fa/news/243384/>

ترانس-سکسوالیست-ها-با-همجنسگرایان-و-دوجنسی-ها-فرق-دارند [accessed January 7, 2016].

۱۱۴. مصاحبه در ترکیه، با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۱ آبان ۱۳۹۳

قانونی را دریافت نمی‌کنند، از نظر قانونی جنسیت آنها به رسمیت شناخته نمی‌شود و حتی بهره‌مند از همان حمایت‌های محدودی که شامل حال ترنس‌های تایید شده از سوی مراکز پزشکی و قضایی می‌باشد، نمی‌شوند. ترنس‌هایی که از نظر قانونی به رسمیت شناخته نمی‌شوند، قادر به دریافت کارت شناسایی جدید مطابق با هویت جنسیتی‌شان نخواهند بود. در نتیجه توانایی آنها در پیدا کردن کار، ادامه تحصیلات عالی، و اجاره مکانی برای سکونت بسیار محدود و دشوار می‌شود^{۱۱۵}. با توجه به قوانین فعلی ایران که هویت افراد ترنسی که مراحل گذار جنسیتی را انجام نداده‌اند به رسمیت نمی‌شناسد، نه قوه قضاییه، نه سازمان بهزیستی قادر به حمایت از این افراد نبوده و نمی‌توانند از سازمان ثبت احوال تقاضای صدور مدارک شناسایی جدید مطابق با جنسیت ایشان برایشان نمایند. در صورتی که این

---

۱۱۵. این مسئله‌ای است که حتی مقامات دولتی نیز بطور آشکار به آن اذعان دارند. برای مثال، ولی‌الله نصر، رییس دفتر آسیب‌های اجتماعی سازمان بهزیستی، در آبان ۱۳۹۳ به گزارشگران گفت «افراد ترنس با مشکلات زیادی روبرو هستند، کارت شناسایی‌شان، مسائل درمانی‌شان، خدمت نظام وظیفه، خوابگاه‌های دانشجویی و غیره». برای متن کامل مصاحبه لطفاً مراجعه کنید به:

<http://shafaonline.ir/fa/news/42026/>

مراجعه -۲۳۶- فرد-مبتلا-به-اختلالات-هویت-جنسی-به-بهزیستی

[accessed January 9, 2016].

امکانات فراهم بود، می‌شد از وقوع بسیاری تبعیض‌ها بر علیه ایشان و محرومیت‌های قانونی‌شان جلوگیری کرد.

بوسه تجربه خود در رابطه با درخواستش از یک قاضی برای صدور شناسنامه برای خودش به عنوان یک زن را اینگونه تعریف می‌کند:

برای دیدن قاضی رفتم ... گفت «لطفا بفرمایید داخل خانم». من گفتم «شما منو چی صدا کردین؟ میشه دوباره بگین؟ شما منو خانم صدا کردین، درسته؟ اما من از شرایط خاصی برخوردارم (ترنس هستم) و هنوز هم عمل جراحی را انجام نداده‌ام. آیا باید حتما قصابی بشوم تا شما بتوانید به من شناسنامه جدید بدهید؟» من همچنین به او گفتم که پولی برای پرداخت هزینه عمل‌های جراحی ندارم. قاضی با شعبه محلی سازمان ثبت احوال تماس گرفت تا ببیند آیا می‌شود کمکی به من کرد. آنها گفتند به‌منظور صدور یک شناسنامه جدید (که منعکس‌کننده جنسیت من باشد) نیاز به مدارک تاییدیه از بیمارستان مبنی بر انجام عمل تغییر جنسیت است.

در نتیجه قاضی به من گفت که واقعا انجام هر کمکی به من
غیر ممکن است^{۱۱۶}.

نبود قوانین یا راهکارهای قانونی حمایت از افراد ترنس در مقابل
تبعیض و آزار و اذیت از سوی افراد دولتی و مردم جامعه، همچنین
به رسمیت شناخته نشدن افراد ترنسی که به هر دلیلی قادر به تکمیل
مراحل پزشکی گذار جنسیتی نیستند (از جمله بدلیل نداشتن تمایل به
این کار، تایید نشدن از سوی پزشکی قانونی، و یا نداشتن منابع مالی
کافی)، باعث آسیب‌پذیری شدید افراد ترنس می‌شود. چندین ترنسی
که با ما مصاحبه کردند گفتند قادر نبوده‌اند هیچ شکایت قانونی بر
علیه کسی که به آنها تجاوز جنسی کرده بود انجام دهند^{۱۱۷}، زیرا

---

۱۱۶. مصاحبه در ترکیه، با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۱ آبان ۱۳۹۳

۱۱۷. همانطور که قبلا توضیح داده شده، قانون مجازات اسلامی از مفهوم عمل جنسی «اجباری»
به جای «تجاوز» استفاده می‌کند. این درک محدود از تجاوز که فقط شامل مواردی مانند «زنا»،
«لواط»، و هر نوع رابطه جنسی خارج از ازدواج می‌شود، قربانیان خشونت‌های جنسی را آسیب‌پذیر
می‌سازد، زیرا در صورتی که نتوانند تجاوز به خودشان را ثابت کنند، ممکن است متهم به «زنا»
یا «لواط» بشوند. بر اساس قانون مجازات اسلامی، قربانی عمل جنسی اجباری بطور خودکار
از مسئولیت جزایی خود معاف نمی‌شود. ماده ۲۱۸ (۱) از قانون مجازات اسلامی، اعلام می‌کند
که در موارد جرائم مشخص، همچون جرائم جنسی، ادعای یک نفر مبنی بر اجباری بودن آن
به معنی میرا بودن خود فرد از ارتکاب جرم نیست. این ماده دادگاه را مسئول بررسی بیشتر
قضیه می‌کند، بدون آنکه استاندارد لازم مدارک را بطور دقیق معرفی کند. برخی از وکلای
ایران می‌گویند قربانیان تجاوز در ایران باید بتوانند وقوع تجاوز را ثابت بکنند، در غیر اینصورت

می‌ترسیدند در صورت علنی شدن قضیه‌شان، خانواده و جامعه به هویت جنسیتی آنها پی ببرد، و مستقیم یا غیر مستقیم خودشان را در مسئله تجاوز جنسی مقصر بدانند^{۱۱۸}. در حقیقت بسیاری از افراد ترنس هراس دارند که در تمامی مواردی که خشونت بر علیه‌شان اعمال می‌شود، خود ایشان مقصر شناخته شوند. بنابراین در چنین مواردی اصلاً نمی‌خواهند از مسئولان حکومتی یا افراد خانواده درخواست کمک کنند.

خودشان به شرکت در عمل جنسی «حرام» متهم می‌شوند. نبود قوانین مناسب درباره تجاوز، تاثیر منفی بر اعضا جامعه دگرباشان جنسی در ایران دارد، زیرا که ایشان بیشتر در مقابل آزار جنسی و خشونت آسیب‌پذیر هستند.

۱۱۸. آنا روجینا، زن ترنس ایرانی اهل کردستان، تعریف می‌کند توسط یکی از اعضا خانواده در سن شش یا هفت سالگی مورد تجاوز قرار گرفته است، «من حتی معنی آن را نمی‌دانستم. بعدا فهمیدم مرا مورد آزار جنسی قرار داده است. بعد از آن، من شاهد چندین تعرض جنسی و تحقیر جنسیتی هم در خانه و هم در مدرسه بودم.» او هرگز جرات نکرد در این رابطه با والدینش صحبت بکند، زیرا پدرش بخاطر رفتار دخترانه‌اش همیشه بطور جسمی و روانی او را مورد آزار قرار می‌داد، و مادر نیز او را مقصر طلاق و فروپاشی خانواده‌شان می‌دانست. شهادت کامل روجینا در لینک زیر قابل دسترسی است:

<http://www.khanehamn.org/archives/tag/>

تراجنسی [accessed January 14, 2016].

خدمت سربازی

در ایران خدمت سربازی برای تمام مردانی که به سن ۱۸ سال می‌رسند اجباری است. در حال حاضر، طول مدت خدمت سربازی بطور معمول ۲۱ ماه است^{۱۱۹}. موارد مختلفی وجود دارد که می‌تواند باعث معافیت افراد از انجام خدمت اجباری سربازی شود، از جمله تک پسر خانواده بودن، تنها سرپرست یکی از والدین یا برادر و خواهر بیمار بودن، و یا موفقیت‌های استثنایی تحصیلی. همچنین افرادی که مبتلا به بیماری‌ها یا ناتوانی‌های ذهنی و جسمی باشند، بطوری که قادر به انجام خدمت سربازی نباشند، معاف می‌شوند. زمانی که کسی معاف می‌شود، کارت معافیت از سربازی برایش صادر می‌شود. روی این کارت علت معافیت از سربازی ذکر می‌شود^{۱۲۰}. در ایران کلیه

---

۱۱۹. با توجه به مسئولیت‌هایی که به سربازها واگذار می‌شود، طول دوره سربازی ممکن است بین ۱۸ تا ۲۴ ماه باشد. برای اطلاعات بیشتر، لطفاً به بخش پرسش و پاسخ وبسایت سازمان نظام وظیفه مراجعه کنید:

<http://vazifeh.police.ir/?pageid=516&siteid=25>

[accessed May 18, 2016].

۱۲۰. «ایران: نظام وظیفه، شامل سن آموزشی، طول دوره خدمت، دلایل معافیت، احتمال خدمت جایگزین، و برخورد با کسانی که از انجام خدمت خودداری می‌کنند. آیا تحریمی بر علیه معترضان به وجدان وجود دارد.» ۸ فروردین ۱۳۹۳:

<http://www.refworld.org/docid/550fd7e64.html> [accessed September 30, 2015].

امور مربوط به خدمت سربازی از جمله آموزش، ثبت نام، و تشخیص صلاحیت برای انجام خدمت، به عهده سازمان نظام وظیفه است که بخشی از نیروی انتظامی می باشد^{۱۲۱}.

افراد ترنسی که می‌خواهند برای معافیت اقدام کنند، مشمول «قوانین معافیت پزشکی از نظام وظیفه» که توسط کابینه رییس جمهور در تاریخ ۲۱ اردیبهشت ۱۳۹۳ تصویب شد^{۱۲۲}، می‌باشند. در این قوانین موضوع معافیت افراد ترنس از خدمت سربازی در «فصل پنجم: بیماری‌های روانپزشکی»، که اختلال ذهنی و روانشناسی همچون اختلال اسکیزوفرنی، و ناتوانی‌های ذهنی مربوط به رشد را پوشش

---

۱۲۱. لطفاً به وبسایت رسمی سازمان نظام وظیفه مراجعه کنید:

<http://vazifeh.police.ir> [accessed January 18, 2016].

۱۲۲. قوانین فعلی مشترکاً از طرف وزارت دفاع، پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت بهداشت و وزارت آموزش و پرورش پیشنهاد شدند. توسط ستاد کل نیروهای مسلح تایید و توسط دولت تصویب شدند. بر اساس بخش ۱ از ماده ۳۹ قانون اصلاح شده نظام وظیفه، که در سال ۱۳۹۰ تصویب شد. متن کامل قانون از طریق لینک زیر قابل دسترسی است:

<http://vazifeh.police.ir/?siteid=25&pageid=4265> [accessed January 18, 2016].

متن کامل قوانین نیز در فرمت PDF از طریق لینک زیر قابل دسترسی است:

<http://dotic.ir/download/news/156/156.pdf> [accessed January 18, 2016].

می‌دهد، مطرح شده است^{۱۳۳}. بخش ۱۲ از فصل پنجم می‌گوید: «اختلال هویت جنسیتی (تی اس^{۱۳۴}) که توسط پزشک قانونی تایید شده و به تایید مراکز پزشکی نهادهای نظامی هم رسیده باشد، مشمول معافیت دائم است». این قوانین همچنین موضوع معافیت مردان همجنس‌گرا را در ماده هفت مطرح می‌کنند، «انحرافات که ناقض هنجارهای رفتاری نظامی و اجتماعی هستند (همچون انحرافات جنسی و همجنس‌گرایی^{۱۳۵}) مشمول معافیت موقت ۶ ماهه می‌شود». در ماده هفت اضافه می‌کند: «بعد از شش ماه، و در صورت تایید مراکز پزشکی نهادهای نظامی، متقاضی مشمول معافیت دائم است^{۱۳۶}». بر اساس این قوانین سازمان نظام وظیفه می‌تواند دو نوع معافیت برای افراد ترنس صادر کند:

---

۱۳۳. مراجعه کنید به بخشی «بیماری‌های روانپزشکی» از قوانین معافیت پزشکی:

<http://vazifeh.police.ir/?siteid=25&fkeyid=&siteid=25&pageid=4274> [accessed January 18, 2016].

۱۳۴. تی اس در انگلیس مخفف واژه transsexuality به معنی تراجنسی می‌باشد.

۱۳۵. به منظور ملاحظه طبقه‌بندی همجنس‌گرایی به عنوان «انحراف ذاتی» در نظام قضایی ایران، لطفاً نظرات دکتر حسن غفوری، مدیر دفتر خدمات اجتماعی قوه قضاییه را ملاحظه فرمایید:

<http://www.ghavanin.ir/PaperDetail.asp?id=741> [accessed January 18, 2016].

۱۳۶. همان منبع

۱. معافیت دائم برای کسانی که مبتلا به اختلال هویت جنسیتی تشخیص داده می‌شوند. ۲. معافیت موقت (که در دو مرحله صادر می‌شود و برای یک سال معتبر است)، برای افرادی که از طرف سازمان بهزیستی تایید شده‌اند، و در لیست انتظار صدور مجوز برای عمل تغییر جنسیت هستند^{۱۲۷}.

طبقه بندی رسمی ترنس‌ها تحت بخش ۱۲ از قانون معافیت پزشکی یعنی افراد ترنسی که کارت معافیت دریافت می‌کنند همواره در خطر آزار و اذیت، تبعیض و تحقیر توسط کارفرمایان آینده خود یا هر کسی که از نظر قانونی قادر به بررسی کارت معافیت ایشان باشد، قرار خواهند داشت^{۱۲۸}. دکتر هادی معتمدی، روانشناس، به روزنامه

.....
۱۲۷. لطفاً به وبسایت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مراجعه کنید:

<http://asibha.mcls.gov.ir/fa/ghorop/ts/sakhtar> [accessed January 18, 2016].

همچنین مراجعه کنید به پیشنهاد طرحی که از طرف سازمان بهزیستی به تاریخ ۴ شهریور ۱۳۸۶ مطرح شد:

<http://fararu.com/fa/news/1496/>

معافیت-موقت-مبتلایان-به-اختلال-هویت-جنسی-از-سربازی

[accessed January 18, 2016].

۱۲۸. برای مشاهده یک نمونه از کارت معافیت سربازی، دریافت شده از یکی از فعالین دگرباشان جنسی، لطفاً مراجعه کنید به «راهنمای معافیت از سربازی بر اساس اختلال ذهنی»:

http://www.joopea.com/files/written/JoopeA_WFile6343Bw513iU.pdf [accessed January 18, 2016].

جام جم گفته است: «معافیت از سربازی بخاطر اختلال ذهنی باعث محرومیت افراد ترنس از حقوق اجتماعی‌شان می‌شود. چرا که این افراد با چالش‌های بزرگی در آینده هنگام یافتن کار روبرو خواهند بود»^{۱۲۹}.

قوانین معافیت پزشکی خدمت سربازی سال ۱۳۹۳، همان سیاست‌های قوانین قدیمی را دنبال می‌کنند، بطوریکه افراد ترنس در صورتی که تحت طبقه افرادی که مبتلا به «انحراف اخلاقی یا جنسی، همچون ترنسکشوالیته» قرار می‌گرفتند، نمی‌توانستند برای معافیت دائم اقدام کنند. ماده ۳۳ (۸) از قوانین قدیمی، بطور مستقیم ترنس بودن را به اختلالات رفتاری (مانند عدم تعادل ذهنی و روانشناختی) مرتبط می‌کردند، و این انحرافات برخلاف هنجارهای رفتاری نظامی بود^{۱۳۰}.

.....
۱۲۹. «اما و اگرهای معافیت از خدمت سربازی برای مبتلایان به اختلال هویت جنسیتی»، زاده، م، ی، جام‌جم، ۱۷ دی‌ماه ۱۳۸۸:

<http://www1.jamejamonline.ir/papertext.aspx?newsnum=100864081812> [accessed January 18, 2016].

لطفا همچنین به قسمت پرسش و پاسخ وبسایت سازمان نظام وظیفه مراجعه کنید:

<https://mygday.wordpress.com/> [accessed January 18, 2016].

۱۳۰. برای مشاهده آیین‌نامه اصلاح شده ۱۳۸۱ معاینه و معافیت پزشکی از خدمت سربازی ۱۳۸۱، مراجعه کنید به:

<http://www.vekalatonline.ir/laws/27752/>

اصلاحیه-آئین-نامه-معاینه-و-معافیت-پزشکی-مشمولان-خدمت-وظیفه-عمومی/

اما فعالین ترنس ایرانی از این مسئله راضی نبودند و تلاش زیادی کردند تا دولت را قانع کنند که از زدن برچسب اختلال ذهنی به افراد ترنس به منظور معافیت آنها از خدمت سربازی خودداری کند.

مرداد ۱۳۸۶، مطبوعات ایران از ملاقات گروهی از فعالین ترنس با نمایندگانی از سازمان بهزیستی و نیروهای مسلح خبر دادند. این ملاقات به منظور بحث پیرامون مسائلی از جمله طبقه بندی ترنس ها به عنوان افراد مبتلا به اختلال ذهنی بود. در پایان این جلسه نمایندگان سازمان بهزیستی و نیروهای مسلح نسبت به مشکل آفرین بودن این طبقه بندی اذعان داشتند^{۱۳۱}.

در ۶ آذر ۱۳۸۶، شورای پزشکی آموزش نظامی و دفتر معافیت سازمان نظام وظیفه دستورالعملی را صادر کرد (به شماره ۴/۳۰۸/۰۴/۷۰۱/۲۳) که توصیه می کرد معافیت افراد ترنس از خدمت سربازی بر اساس

[accessed January 18, 2016].

۱۳۱. «افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی از خدمت سربازی معاف می شوند»، ۴ شهریور ۱۳۸۶:

<http://fararu.com/fa/news/1496/>

معافیت-موقت-مبتلایان-به-اختلال-هویت-جنسی-از-سربازی

[accessed January 18, 2016].

طبقه بندی صورت گیرد که نشان دهد آنها مبتلا به یک اختلال هورمونی هستند، نه یک اختلال روانپزشکی^{۱۳۳}. در بهمن ۱۳۸۸ پس از یک جلسه بین فعالین ترنس ایران و نمایندگان سازمان بهزیستی و نیروهای مسلح^{۱۳۳}، رییس دفتر آسیب‌های اجتماعی سازمان بهزیستی تایید کرد که افراد ترنس از آن تاریخ به بعد تحت عنوان اختلال قند خون و یا اختلالات هورمونی دیگر معاف شوند^{۱۳۴}.

---

۱۳۲. در این نامه گفته می‌شود: «۱. تراجنسیتی بیماری هورمونی است، و افراد مبتلا از جنس بیولوژیکی خود ناراضی هستند و اصرار دارند که متعلق به جنس مخالف هستند. این اختلال روانشناختی مشکلات اجتماعی مختلفی برای این افراد ایجاد می‌کند. ۲. وقتی که این افراد مشمول خدمت سربازی می‌شوند، برخی از آنها بر اساس بخش ۳ از ماده ۳۳ قوانین معاینه و معافیت نظام وظیفه، از خدمت سرباز معاف می‌شوند (اختلالات اعصاب و روان). اما این انتصاب، باعث مشکلات بسیاری برای این گروه در جامعه می‌شود. ۳. در حال حاضر، این دفتر در حال اصلاح این قسمت از قوانین معاینه و معافیت است. در قوانین جدید، معافیت بیماران ترنس، بر اساس ماده ۳۰ قوانین فوق (اختلالات هورمونی) خواهد بود.» برای مشاهده متن کامل نامه مراجعه کنید به، رایحه مظفریان، «معافیت سربازی برای آنهایی که هویت جنسیتی‌شان را در ایران تغییر داده‌اند»، ۸ شهریور ۱۳۹۴:

<http://ir-women.com/spip.php?article11183> [accessed January 18, 2016].

۱۳۳. حذف عبارت «اختلال ذهنی» از کارت معافیت سربازی برای افراد ترنس، بی‌بی‌سی فارسی:

http://www.bbc.com/persian/iran/2010/01/100106_i07_transsexual_iran_sarbaz_i_armyexemption.shtml [accessed January 18, 2016].

۱۳۴. برای مطالعه مصاحبه حسن موسوی چلک با خبرگزاری فارس، لطفاً مراجعه کنید به:

<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8810160882> [accessed January 18, 2016].

سازمان اقدام آشکار جهانی تایید می کند که چندین ترنس توانسته‌اند کارت‌های معافیت خود را بدون هیچ اشاره‌ای نسبت به ابتلای ایشان به اختلالات یا ناتوانی‌های ذهنی دریافت کنند. ارسال، مرد ترنس ۳۲ ساله اهل تهران، به ما گفت در سن ۱۸ سالگی مشمول خدمت سربازی شد و چندین بار تلاش کرد تا بالاخره توانست سازمان نظام وظیفه را قانع کند که معافیت او را بر اساس ماده ۴۶ از قوانین معافیت قبل از سال ۱۳۹۲ صادر کنند^{۱۳۵}. ماده ۴۶ اشاره‌ای به ناتوانی‌های روانشناختی نمی‌کند، و فقط سازمان نظام وظیفه را موظف به صدور معافیت در مواردی می‌نماید که افراد مبتلا به اختلالاتی هستند که در آیین نامه پیش بینی نشده‌اند: «کلیه بیماری‌های ناتوان کننده که فرد مبتلاء به آنها قادر به انجام خدمت اعم از رزمی و غیر رزمی نبوده و در این آیین نامه نیز پیش بینی نشده است»^{۱۳۶}.

---

۱۳۵. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۵ ابان ۱۳۹۳:

۱۳۶. لطفاً مراجعه کنید به اصلاحیه آیین‌نامه معینه و معافیت پزشکی مشمولان خدمت وظیفه عمومی، ۱۳۸۷:

<http://www.vekalatonline.ir/laws/27752/>

اصلاحیه-آئین-نامه-معاینه-و-معافیت-پزشکی-مشمولان-خدمت-وظیفه-عمومی/[accessed January 28, 2016].

اما همه ترنس‌ها قادر نبودند بر اساس ماده ۴۶ معافیت‌شان را دریافت کنند. کسری، پسر ۲۶ ساله ترنس اهل تهران، به ما گفت که که کارت معافیت‌اش را در سال ۱۳۹۰ دریافت کرده است، اما معافیت پزشکی او بر اساس ماده ۳۹ (۴۶) از قوانین قدیم بوده که مربوط به افراد میان‌جنسی است^{۱۳۷}.

علاوه بر چالش‌های دریافت کارت معافیت به روشی که تأثیرات مخرب در آینده فرد از نظر شغلی و غیره نداشته باشد، متقاضیان همچنین گزارش کرده‌اند که حریم خصوصی آنها در دفاتر سازمان نظام وظیفه حفظ نمی‌شود. کسری درباره تجربه خودش به ما گفت: «وقتی من رفتم درباره وضعیت خودم توضیح بدهم، متقاضیان دیگری نیز آنجا بودند و من باید در مقابل آنها به سوالات جواب می‌دادم. تمام کسانی که آنجا بودند می‌توانستند حرف‌های مرا بشنوند»^{۱۳۸}

.....
۱۳۷. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۷ آبان ۱۳۹۳. برای مشاهده آیین‌نامه اصلاح شده معاینه و معافیت از خدمت لطفاً مراجعه کنید به:

<http://www.vekalatonline.ir/laws/27752/>

اصلاحیه-آئین-نامه-معاینه-و-معافیت-پزشکی-مشمولان-خدمت-وظیفه-عمومی /

[accessed January 18, 2016].

۱۳۸. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۸ آبان ۱۳۹۳

آزار توسط پلیس و قوه قضاییه

افرادی که توسط جامعه به عنوان ترنس شناخته می‌شوند، هم از سوی دولت و هم از سوی اجتماع در معرض خشونت و آزار قرار می‌گیرند. مردان ترنس معمولاً بخاطر نداشتن حجاب دستگیر میشوند، و زنان ترنس به دلیل اقدام به «مبدل پوشی در ملا عام»، داشتن آرایش غلیظ، و یا لباس پوشیدن به سبکی که با الگوهای تحمیل شده توسط دولت در منافات است، دستگیر می‌شوند. این آزار و اذیت‌ها از سوی پلیس حتی پس از آنکه افراد ترنس نامه رسمی پزشکی قانونی را دریافت کرده‌اند نیز ادامه دارند.

مارتا، دختر ترنس ۲۷ ساله اهل اراک، در ترکیه به ما گفت:

وقتی من در ایران بودم، دائم نگران این بودم که مرا اعدام کنند (به دلیل ناهمسویی با جنسیت بیولوژیکی‌ام). اما بیشتر از آن نگران شکنجه شده بودم. ماموران یکی از دوستانم به اسم رامین را دستگیر کردند (شک کرده بودند که همجنس‌گراست). آنها دو سال او را در زندان نگه داشتند،

و حتی در حالی که هیچ چیزی بر علیه او نداشتند، در ملا عام شلاق‌اش زدند. ترس از اعدام، شکنجه، تحقیر و کتک خوردن همیشه با من بود. من همیشه در ترس و هراس بودم اگرچه هیچ وقت دستگیر نشدم^{۱۳۹}.

یاور، ۳۴ ساله از تهران که خود را فراجنسیت (کویر) می‌داند، به سازمان اقدام آشکار جهانی گفت که او به همراه سه تا از دوستانش به جرم مبدل پوشی دستگیر و محاکمه شدند، و به جرم رفتار منافی با جنسیت شلاق خوردند. آنها با پوشش زنانه در شهرک غرب دستگیر می‌شوند و ده روز بلاتکلیف در بازداشتگاه و در یک سلول می‌مانند. آنها به جای دادگاه عادی، در دادگاه انقلاب مورد محاکمه قرار می‌گیرند. دادگاه انقلاب معمولاً به موارد مربوط به امنیت ملی و قاچاق مواد مخدر رسیدگی می‌کند. یاور به ما گفت:

«در محل بازداشتگاه وزرا حکم ۷۲ ضربه شلاق اجرا شد. ۴۰۰ هزار تومان جریمه نقدی دادیم. هیچ کدام وکیل نداشتیم. حق اعتراض نداشتیم. حکم بلافاصله اجرا شد. در زیرزمین

---

۱۳۹. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۸ آبان ۱۳۹۳

وزرا. همان زمان بود که برای اولین بار جرم مبدل پوش را ایجاد کرده بودند. خانواده حتی از مراجعه به وکیل‌های آشنا خجالت می‌کشیدند و پدرم مطلع نبود. ما چهار دوست از هم جدا شدیم و اجازه ارتباط با یکدیگر را نداشتیم. ترس داشتیم که از گرایش خودمان صحبت کنیم. گفتیم این کار برای تفریح بوده است. خیلی کتک خوردیم. خود مامورها در بازداشتگاه می‌زدند می‌زدند، حتی در همان خیابان کلی جلوی پسرها می‌زدند. حتی راننده آنها هم ما رو خیلی بد می‌زد. در بازداشتگاه هم مورد تحقیر و استهزا همه بودیم»^{۱۴۰}.

برای افراد ترنس، توسل به سیستم قضایی، برای ثبت شکایت نزد پلیس، رویایی دست نیافتنی است. هانی، ترنس زن ۲۸ ساله اهل بوکان، تجربه تلخی را برای ما تعریف کرد. برادر هانی او را آزار می‌داد و بعد از آنکه متوجه شد هانی ترنس است تصمیم گرفت به او و دوست‌پسرش صدمه بزند. برادرش سوار ماشین خود شده و دوست‌پسر هانی که سوار بر موتور بوده را به قصد کشت دنبال می‌کند.

---

۱۴۰. مصاحبه در ترکیه با سازمان اشدام آشکار جهانی، ۱۳ فروردین ۱۳۹۴

دوست‌پسرش از روی موتور پرت می‌شود و پایش برای همیشه آسیب می‌بیند. هانی به ما گفت:

اگر شکایت می‌کردیم برادرم ممکن بود مساله رابطه ما را لو بدهد. ممکن بود دادگاه پای دوست‌پسرم را ول کند و گیر بدهد به رابطه ما. او هم از ترسش شکایت نکرد. من خودم هم جرات هیچ شکایتی نداشتم. فکر می‌کردم که اگر شکایت کنم خواهند فهمید که من ترس هستم و روابط من لو می‌رفت.^{۱۴۱}

شیوا، زن ترنس ۴۵ ساله اهل تبریز، یکبار بخاطر مبدل پوشی در محل عمومی توسط پلیس دستگیر شد. قبل از محاکمه از طرف پلیس کتک خورده بود. بعد از محاکمه‌ای که فقط چند دقیقه طول کشید، محکوم به ۳۰ ضربه شلاق به جرم مبدل پوشی شد، مجازاتی که سه روز بعد اجرا شده بود. در مدت بازداشت نه به وکیل دسترسی داشته و نه می‌توانسته با خانواده‌اش تماس بگیرد. بعد از اینکه دو روز بدون غذا در بازداشتگاه مردان سپری می‌کند او را به دادگاه فرستاده بودند. به

---

۱۴۱. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۳ آبان ۱۳۹۳

سازمان اقدام آشکار جهانی گفت: «من به قاضی گفتم که مبتلا به اختلال هویت جنسیتی هستم و خودم را یک زن می‌دانم. من امیدوار بودم وقتی بفهمد که ترنس هستم از من حمایت بکند. در عوض قاضی گفت آدمهای مثل من باید با شلاق خوردن درست بشوند»^{۱۴۲}.

هستی، زن ترنس ۳۰ ساله اهل خوانسار، به ما گفت بخاطر ظاهر زنانه و آرایش‌اش از طرف پلیس مورد آزار و تحقیر قرار گرفته بوده. هستی بارها بخاطر شرکت در مهمانی‌های خصوصی دستگیر شده بوده است:

پلیس لباس مرا بالا می‌زد و به کارت شناسایی من نگاه می‌کرد و می‌پرسید من زن هستم یا مرد. در آخر من را مجبور می‌کردند تعهدنامه امضا کنم و مرا آزاد می‌کردند^{۱۴۳}.

عسل، زن ترنسی که در ترکیه برای پناهندگی اقدام کرده بود، تعریف کرد وقتی بعد از انجام عمل تطبیق جنسیت‌اش از تایلند به

---

۱۴۲. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۴ خرداد ۱۳۹۳

۱۴۳. مصاحبه در کانادا با سازمان اقدام آشکار جهانی، مرداد ۱۳۹۲

ایران بازمی‌گردد، یکی از ماموران پلیس مرزی دیگر همکاری‌اش را صدا می‌کند تا مدارک پزشکی او را بررسی کنند. عسل گفت آنها مدارک‌اش را دست به دست می‌چرخاندند و به او می‌خندیدند. به ما گفت: «احساس می‌کردم میمونی در یک باغ وحش هستم و آنها دارند مرا تماشا می‌کنند»^{۱۴۴}.

در سایت‌های مختلف اینترنت فیلم‌هایی که پلیس ایران را در حال آزار و اذیت ترنس‌ها نشان می‌دهد پیدا می‌شود. در یکی از ویدئوهایی که گفته می‌شود در کرمانشاه ضبط شده، پلیس به یک زن ترنس دستبند زده و به او توهین می‌کنند. فردی که دستگیر شده خودش را امیر معرفی می‌کند، که ظاهراً نام شناسنامه‌ای اوست. صدایی از او می‌پرسد نام خانوادگی و نام پدرش را بگوید (البته این اسامی بطور دیجیتالی از فیلم حذف شده‌اند). همان صدا سپس از او می‌پرسد چرا این کار را کرده است؟ امیر همچنان سعی می‌کند از خودش دفاع کند و نمی‌خواهد بگوید کار اشتباهی انجام داده است. صدای گریه زنی شنیده می‌شود که التماس می‌کند «خواهرش را ببخشند». یک

---

۱۴۴. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، شهریور ۱۳۹۱

صدای مردانه او را متوقف می‌کند و می‌پرسد «این برادر توست یا خواهر توست؟» ویدئو در حالی تمام می‌شود که مردی به امیر نزدیک می‌شود و چندین بار او را سیلی می‌زند.^{۱۴۵}

غزل سادات اسدیان، زن ترنسی که در حال آماده شدن برای عمل تطبیق جنسیت بوده، در اسفند ۱۳۹۳ به نشریه رسمی سازمان بهزیستی می‌گوید در گذشته هر بار که در لباس پسرانه در خیابان راه میرفته است، بطور مداوم از طرف نیروی انتظامی مورد آزار و اذیت قرار می‌گرفته: «صورت زنانه من در یک لباس مردانه باعث می‌شد آنها شک کنند که من یک زن مبدل پوش هستم. بارها توسط پلیس مورد بازجویی قرار گرفتم.»^{۱۴۶}

---

۱۴۵. این ویدئو از طریق فیس‌بوک قابل دسترسی است:

<https://www.facebook.com/tavaana/videos/998352473544099/> [accessed January 7, 2016].

۱۴۶. بهروزی، نشریه دیجیتال سازمان بهزیستی، شعبه یزد، اسفند ۱۳۹۳، صفحه ۱۰:

http://www.yazdbehroozi.ir/content/newspaper/Version1/0/Page10/newspaper-pdf_1_10.pdf [accessed January 14, 2016].

حق برخورداری از سلامت

در گزارش سال ۱۳۹۳ به شورای حقوق بشر
سازمان ملل، گزارشگر ویژه مسئول حقوق
بشر در ایران درباره مشکلات جدی خدمات
بهداشت و درمان ارائه شده به ترنس‌ها ابراز
نگرانی کرد.

وی اشاره کرد «کیفیت خدمات درمانی که افراد ترنس دریافت می‌کنند
زیر سطح استاندارد است، و همسو با هنجارهای تخصصی و یا حق
برخورداری از بهترین خدمات درمانی قابل دسترس مطابق با میثاق
بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی و میثاق بین‌المللی حقوق فرهنگی،
اقتصادی و اجتماعی نیست.» احمد شهید، در گزارش خود، بطور ویژه
به برخی از عوارض جانبی عمل‌های تطبیق جنسیت اشاره می‌کند،
همچون «عوارض جدی، مانند خونریزی‌های شدید، عفونت‌های
شدید، جای زخم، دردهای مزمن، و فیستول‌های رکتومی-واژنی».
وی همچنین یادآور می‌شود «افراد تراجنسیتی ایرانی گزارش کرده‌اند

که عمل‌های جراحی‌شان منجر به اعضا تناسلی غیرطبیعی و تنگی واژن شده است»^{۱۴۷}.

تشخیص‌های اشتباه متخصصان بهداشت و درمان، و اطلاعات اشتباه ایشان

بسیاری از افراد ترنس و خانواده‌هایشان برای گرفتن کمک و یافتن پاسخی برای رویارویی با چالش‌های پیش رویشان به متخصصان بهداشت و درمان رو می‌آورند. متأسفانه، همه پزشکان و متخصصان اعصاب و روان اطلاعات و مهارت کافی برای مشاوره در زمینه‌های

---

۱۴۷. لطفاً مراجعه کنید به گزارش احمد شهید، گزارشگر ویژه سازمان ملل، مسئول نظارت بر حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، A/HRC/28/70:

http://shaheedoniran.org/wp-content/uploads/2015/03/A_HRC_28_70_en-PDF.pdf
[accessed January 20, 2016].

این مشکلات علی‌رغم سابقه طولانی ایران در اجرای عمل‌های جراحی تغییر جنسیت (دهه ۱۲۸۰) همچنان ادامه دارند. در کتاب عمل جنسیت تغییر از دیدگاه دینی و قانونی، سال ۱۳۹۰، آقای علی اوسط فلاح‌نژاد، از کارمندان ثبت احوال، اشاره می‌کند: «اولین عمل تغییر جنسیت در سال ۱۳۰۸ انجام شد. دکتر خلعتبری این عمل جراحی را روی فرد ۱۸ ساله‌ای که از نظر بیولوژیکی پسر به دنیا آمده بود انجام داد و بدن او را به دختر تغییر داد». متن کامل کتاب در لینک زیر:

<http://www.vekalatonline.ir/print.php?ToDo=ShowArticles&AID=11845>; a summary of the book can also be found at <http://www.nasirilawoffice.ir/news/single/4468/>

تغییر ۲۰٪ جنسیت ۲۰٪ و ۲۰٪ آثار ۲۰٪ حقوقی ۲۰٪ آن [accessed January 7, 2016].

مربوط به هویت جنسیتی و افراد تراجنسیتی را ندارند. همین موضوع برخی اوقات منجر به پیشنهاد «راه‌حل‌ها» و مشاوره‌های ناصحیح، مشکل‌آفرین و یا حتی خطرناک می‌شود.

با امیر، مرد ترنس ۲۶ ساله اهل شیراز مصاحبه کردیم. او از سنین پایین به پزشک مراجعه می‌کرده است. اما بجای اینکه مشاوره روانشناسی یا پزشکی دریافت بکند، دکترها او را مرعوب می‌کردند. امیر در مصاحبه گفت:

همه چیز از وقتی که من ۸ یا ۹ ساله بودم شروع شد. والدینم مرا پیش دکتر بردند زیرا مدام می‌گفتم یک پسر هستم. دکترها هرگز با من صحبت نمی‌کردند. آنها فقط داستان‌های ترسناک و وحشتناک می‌گفتند تا مرا ساکت بکنند. می‌گفتند «اگر عمل تغییر جنسیت انجام بدهی خواهی مرد»، یا «بسیاری از دخترانی که می‌خواستند پسر بشوند در طی عمل مرده‌اند» ... آنها طوری رفتار می‌کردند که انگار توهمی هستم ... می‌گفتند: «امکان ندارد. تو اینگونه به دنیا آمده‌ای». اما می‌دانستم که باید این عمل را انجام بدهم و

جنس خودم را تغییر بدهم. من متقاعد شده بودم یک راهی وجود دارد و فقط دنبال تایید از سمت یک نفر بودم، که بگویند «بله، این کار امکان‌پذیر است». در عوض، یکی از دکترها برای من قرص تجویز می‌کرد، یکی دیگر به من آمپول می‌زد ... دیگری می‌گفت «برو بیرون و در را پشت سرت ببند»، انگار آدم کثیفی بودم که نمی‌شد به من دست زد.^{۱۴۸}

ارسالان، پسر ترنس ۳۲ ساله اهل تهران، نیز تجربه بدی را در ملاقات با متخصصان به یاد می‌آورد. او با ۶ یا ۷ روانشناس مختلف ملاقات کرده بود با این امید که یکی از آنها به او در شناخت خودش کمک کند:

بیشتر آنها هیچ چیزی درباره تراجنسیتی نمی‌دانستند. یکی از آنها مرا لزبین (زن همجنس‌گرا) صدا می‌کرد ... دیگران فکر می‌کردند در حال گذار از یک مرحله‌ای هستم که تمام خواهد شد. یکی از روانشناسان سعی کرد از طریق هیپنوتیزم تغییرم بدهد. وقتی صحبت از هیپنوتیزم به میان آمد، دیگر

---

۱۴۸. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۴ مهر ۱۳۹۳

پیش او نرفتم. اما این پایان داستان نبود. خانواده‌ام همچنان باور داشتند می‌توان مرا «درمان» کرد و می‌خواستند هیپنوتیزم را امتحان بکنم.^{۱۴۹}

مارتا، دختر ترنس ۲۷ ساله اهل اراک، به یاد می‌آورد بخاطر فشارهای وارده از سوی مدیریت دانشگاه‌اش تصمیم گرفته بود موهایش را کوتاه کند و مردانه‌تر رفتار کند. بسیار افسرده شده بود. بخاطر فشارهای افزایشنده در خانه و مدرسه تصمیم می‌گیرد برای حل مشکلاتش به روانپزشک مراجعه کند:

روانشناس هیچ چیزی درباره جنسیت و مسائل جنسی نگفت، حتی وقتی به او گفتم بعد از کوتاه کردن موهایم افسرده شده بودم. من گفتم که احساسات زنانه دارم ... عمومی من فکر می‌کرد معتاد شده‌ام و مرا به مرکز ترک اعتیاد برد ... یک هفته آنجا بودم تا آنها تایید کردند که به هیچ چیز معتاد نیستم.^{۱۵۰}

---

۱۴۹. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۵ آبان ۱۳۹۳

۱۵۰. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۵ آبان ۱۳۹۳

مینو، زن ترنس ۳۸ ساله اهل تهران، زمانی که به سختی تلاش می‌کرده به هویت جنسیتی خودش پی ببرد، مواردی از مشاوره‌های ناکارآمد از سوی متخصصان را به یاد می‌آورد:

من حدوداً ۱۸ سالم بود که به دیدن یک روانشناس رفتم. گرچه سرگذشت برخی افراد ترنس و مقاله‌های زیادی به زبان انگلیسی در اینترنت خوانده بودم، اما هنوز احساس گناه می‌کردم. اولین جلسه کم‌کم کرد، اما جلسات دیگر نه. دو سال بعد به دیدن مشاور دیگری رفتم که اطلاعات زیادی درباره مسائل مربوط به ترنس‌ها نداشت و نگرش منفی نسبت به این قضیه داشت. گفت «همجنس‌باز» هستم و گفت آدم‌های مثل من باید از جامعه پاک بشوند. دو سال پیش به دیدن مشاوره در شمال تهران رفتم و حق مشاوره زیادی هم پرداخت کردم. تمام این پول را پرداخت کردم که دوباره به من «همجنس‌باز» گفته شود، و اینکه ما آدم‌های مشمئزکننده‌ای هستیم و باید رفتارهایمان را متوقف بکنیم.

این جلسات مرا به شدت بهم ریخت و تاثیرات ویرانگری بر روان من داشت.^{۱۵۱}

اطلاعات اشتباه مربوط به ترنس‌ها فقط محدود به متخصصان بهداشت و درمان نمی‌شود. مطبوعات ایرانی هم برخی اوقات از متخصصانی دعوت می‌کردند که والدین را به سخت‌گیری نسبت به فرزندان تراجنسیتی خود فرامی‌خواندند. ۱۴ بهمن ۱۳۹۱، شبکه خبری جمهوری اسلامی مصاحبه‌ای با دکتر غلام‌حسین قائدی، روانشناس، انجام داد. وی اظهار داشت: «تحقیقات نشان داده‌اند که عکس‌العمل خانواده در مقابل رفتارهای ناهنجار جنسیتی فرزندان نشان نقش مهمی در بروز یا جلوگیری از اختلال هویت جنسیتی دارد». وی ادامه داد: «برای مثال خانواده‌هایی که در مقابل رفتارهای پسرانه دخترشان و یا رفتارهای دخترانه پسرشان نمی‌ایستند، و در عوض این رفتارها به نظرشان جالب می‌آید، باعث می‌شوند چنین رفتارهایی در فرزندان نشان تقویت شوند.»^{۱۵۲}

---

۱۵۱. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۷ بهمن ۱۳۹۳

۱۵۲. «اختلال هویت جنسیتی چیست»:

در مصاحبه‌ای که خبرگزاری جمهوری اسلامی در دی‌ماه ۱۳۹۳ انجام داد، دکتر بهنام اوحدی، روانشناس و سکسولوژیست، به فقدان آموزش کافی بین پزشکان ایرانی در رابطه با هویت جنسیتی اشاره کرد. «متأسفانه، روانشناسان ایرانی توانایی کافی در کار کردن با مراجعین تراجنسیتی را ندارند، و تعداد کمی از پزشکان تراجنسیتی بودن را درک می‌کنند». وی گفت: «در طی چند سال گذشته مواردی بوده که پزشکان بطور غیر حرفه‌ای از شوک درمانی برای درمان مراجعین ترنس خود استفاده کرده‌اند، و یا داروهای سنگین آنتی سایکوتیک تجویز کرده‌اند که حکم شکنجه را دارد.»^{۱۵۳}

البته تمامی اعضا جامعه پزشکی ایران درباره مسائل افراد ترنس ناآگاه نیستند. طی مصاحبه‌هایی که انجام دادیم، با افراد ترنسی برخورد کردیم که با کمک متخصصان بهداشت و درمان توانسته بودند هویت خود را بشناسند و با عزیزانشان در رابطه با آن صحبت بکنند. ارسال،

اختلال-هویت-جنسی-چیست؟

[accessed January 7, 2016].

۱۵۳. برای مطالعه کامل مصاحبه لطفاً مراجعه کنید به:

<http://www.irna.ir/fa/News/81448693/> [accessed January 8, 2016].

مرد ترنس ۳۲ ساله اهل تهران، با کمک روانشناس اش توانسته بود هویت خودش را بشناسد و نهایتاً نزد خانواده اش آشکارسازی نماید:

من سال آخر دبیرستان بودم وقتی بالاخره توانستم با خانواده ام درباره این قضیه صحبت بکنم. از پدر و مادرم خواستم به خوبی به من گوش کنند و برایشان توضیح دادم چند وقت است با این مسئله درگیر هستم. من درباره مشکلاتم در مدرسه با آنها صحبت کردم، همچنین گفتم چند وقتی است با روانشناسی ملاقات می‌کنم. از آنها خواستم در جلسه بعدی مشاوره من شرکت کنند. تا آن زمان ترنس واقعی ندیده بودم، فقط در مجله‌ها درباره‌شان خوانده بودم^{۱۵۴}.

متخصصان بهداشت و درمان دربانان گذار جنسیتی

بعد از آنکه اختلال هویت جنسیتی تشخیص داده می‌شود، افراد ترنس باید مراحل مختلفی را با هدف دریافت مجوز انجام عمل تطبیق جنسیت طی کنند. همانطور که قبلاً هم اشاره شد، بر اساس

۱۵۴. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۵ آبان ۱۳۹۳

قوانین ایران افراد ترنس فقط بعد از انجام موفقیت آمیز عمل‌ها و مراحل پزشکی گذار جنسیتی می‌توانند کارت شناسایی جدید دریافت بکنند. در بهمن ۱۳۹۴^{۱۵۵}، مرکز حمایت از تراجنسی‌های ایران، محتوا، لیست ۱۱ پزشکی که می‌توانند خدمات پزشکی به جامعه ترنس ارائه بدهند را بر روی سایت اینترنتی خود قرار داده و فهرست راهنمایی از مراکز خدمات پزشکی، قانونی و اجتماعی که برای افراد ترنس در چهار شهر تهران، مشهد، قم و اردبیل قابل دسترسی هستند را منتشر نمود^{۱۵۶}.

دکتر بهرام میرجلالی به عنوان یکی از پیشکسوتان عمل تطبیق جنسیت در ایران، فرایند مزبور را اینگونه توضیح می‌دهد:

بیمار نامه‌ای از روانشناس خود مبنی بر وجود مشکل می‌آورد. ما وی را به دادگاه ارجاع می‌دهیم و پس از طی

---

۱۵۵. برای مشاهده لیست کامل لطفاً به لینک زیر مراجعه کنید:

<http://www.mahtaa.com/>

تغییر-جنسیت-تهران/پزشکان-تهران/ [accessed January 7, 2016].

۱۵۶. راهنمای فوق روی وبسایت محتوا قابل دسترسی است:

<http://www.mahtaa.com/>

مراکز-خدماتی-تغییر-جنسیت/ [accessed January 9, 2016].

یک سری مراحل قانونی، متقاضی برای معاینات بیشتر نزد پزشکی قانونی فرستاده می‌شود. کمیته پزشکی آنجا یکی سری آزمون‌ها و آزمایش‌هایی را از نظر پزشکی و مشاوره روانشناسی انجام می‌دهد. بر اساس نتایج بدست آمده تصمیم نهایی اتخاذ می‌شود. دریافت مجوز عمل تغییر جنسیت از پزشکی قانونی ممکن است حداقل ۶ ماه طول بکشد. متأسفانه بسیاری از مراجعین از این مدت طولانی ناراضی هستند. این نارضایتی خودش را در دوران بعد از عمل‌های جراحی نشان می‌دهد، زمانی که مراجعین دیگر تمایل به ملاقات پزشکان ندارند.^{۱۵۷}

ولی‌الله نصر، رییس دفتر آسیب‌پذیری اجتماعی در بهزیستی، می‌گوید منطق این مراحل طولانی قبل از عمل «جلوگیری از پشیمانی بعد از عمل است». وی ادامه می‌دهد:

---

۱۵۷. متن کامل مصاحبه ۶ آبان ۱۳۹۳:

<http://jamejamonline.ir/sara/1687581470866243757> [accessed January 9, 2016].

افرادی که مبتلا به اختلال هویت جنسیتی تشخیص داده شده‌اند، باید برای مدت حداقل ۶ ماه با هویت جدید جنسیتی‌شان در مراکز عمومی ظاهر شوند. بعد از آن، وضعیت روانی آنها مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و عمل تغییر جنسیت آنها تایید می‌شود. برای انجام عمل تغییر جنسیت باید از مراحل مختلفی گذر کنند.^{۱۵۸}

برخی از متخصصان عمل‌های تطبیق جنسیت، از بیمارشان می‌خواهند مراحل بیشتری را طی کنند. به عنوان مثال دکتر کهن‌زاد خواستار بررسی‌های بیشتری روی متقاضیان عمل تطبیق جنسیت است:

حداقل باید شش ماه از آشنایی من با مراجعین ترنس‌ام گذشته باشد تا بتوانم عمل جراحی را انجام بدهم. بسیاری از بیماران من از این مسئله شکایت دارند، اما من باید کاملاً مطمئن

---

۱۵۸. برای مشاهده متن کامل مصاحبه آقای نصر مورخ ۸ آذر ۱۳۹۳ لطفاً به لینک زیر مراجعه کنید:

<http://www.ilna.ir/>

بخش - سلامت - رفاه - اجتماعی - ۲۲۸۱۵۸/۵۲ - درمان - بیماری - اختلال - هویت - جنسی - تحت - پوشش - بیمه - نیست

[accessed January 7, 2016].

باشم بیمارم تراجنسی است نه همجنس‌گرا. همچنین باید اطمینان حاصل کنم او مراحل قانونی را بدرستی طی کرده است، زیرا این مسئله برای پذیرش اجتماعی آنها بعد از عمل تغییر جنسیت بسیار اهمیت دارد.^{۱۵۹}

با توجه به نگرش منفی فرهنگی و اجتماعی در رابطه با تراجنسی‌ها و عمل تطبیق جنسیت، برخی اوقات جراحان از سوی اعضاء خانواده بیماران خود تهدید می‌شوند. دکتر بهرام میرجلالی به روزنامه جام جم گفت:

در این سال‌ها با برخوردهای متفاوتی از والدین مواجه شده‌ایم. حتی گاهی خیلی جدی کار به تهدید جانی هم رسیده است که البته با مشاوره‌های پی در پی ما به مخالفت‌های سرسختانه برخی والدین چربیده است. پدری همراه پسرش به اینجا آمده بود. پسری با پوشش کاملاً مردانه و رفتار و حرکات کاملاً دخترانه. این پدر می‌گفت اگر به پسر من دست بزنید و او را

---

۱۵۹. می‌توانید متن کامل مصاحبه اسفند ۱۳۹۱ را در لینک زیر بخوانید:

<http://www.iran.pezeshk.us/archives/31420> [accessed January 7, 2016].

جراحی کنید، مطمئن باشید که زنده نمی‌گذارم‌تان. در یک مورد دیگر بیماری بیش از ۲۰ بار آمده و رفته و حتی مبلغی نیز به عنوان ودیعه جراحی نزد بنده گذاشته، اما چون پدر و مادرش حاضر به پذیرفتن این مشکل نبودند اجازه جراحی را به فرزندشان نمی‌دادند. نتیجه این شد که بعد از ۱۸ جلسه مشاوره با پدر و مادر توانستم روشن‌شان کنم چقدر فرزندشان از این بابت در عذاب است و آنها را به این جراحی راضی کنم.

دکتر میرجلالی تاکید زیادی بر اخذ رضایت از والدین قبل از عمل دارد:

بر اساس قانون تا قبل از هجده سالگی رضایت والدین قطعا باید باشد، اما از هجده سالگی به دلیل رسیدن فرد به سن قانونی صرفا رضایت خود بیمار و تاییدیه پزشکی قانونی کافی است. البته در این میان از نکته‌ای مهم نباید غافل شد، خود من به انجام جراحی بدون رضایت والدین راضی نیستم و شاید خیلی از همکاران بنده نیز همین‌طور باشند. مهم‌ترین دلیلش هم این است که بعد از جراحی حمایت و

همراهی خانواده از بیماری‌های اس بسیار اهمیت دارد. پدر و مادر و خانواده هر فرد مبتلا باید در زمینه بیماری فرزندشان آگاه باشند زیرا مهم‌ترین مشکل ما در مواجهه با این بیماران ناآگاهی والدین آنها از شرایط خاص فرزندشان است. متأسفانه در جامعه در سطوح مختلف، حتی گاهی در بین همکاران بنده در حوزه روانپزشکی و روان‌شناسی، پزشکانی را می‌بینیم که از ارتباط برقرار کردن با این بیماران اکراه دارند.^{۱۶۰}

البته دکتر میرجلالی به شدت مخالف تشویق بیمارانش به انجام عمل تطبق جنسیت است: «تحت هیچ شرایطی نباید جراح فرد ترنس را تشویق به انجام عمل جراحی بکند. این درخواست باید از سمت فرد ترنس باشد و نباید دکتر آنها را به آن سمت سوق دهد».^{۱۶۱}

---

۱۶۰. می‌توانید متن کامل مصاحبه را در لینک زیر بخوانید:

<http://jamejamonline.ir/sara/1687581470866243757> [accessed January 9, 2016].

۱۶۱. «می‌خواهم خود واقعی‌ام باشم»، ۲۰ مرداد ۱۳۹۰:

<http://mehrkhane.com/fa/news/7756/>

می‌خواهم -خود- واقعی‌ام باشم

[accessed January 9, 2016].

بسیاری از متخصصان عمل‌های تطبیق جنسیت در ایران بر این باور هستند که با هدف کاهش احتمال پشیمانی بعد از عمل، فرایند طولانی‌تری را مجوز عمل‌های تطبیق جنسیت ضروری است. دکتر کامیار توکلی، جراح عمل‌های تطبیق جنسیت، به گروهی از اعضا جامعه ترنس‌ها گفت از بین ۴۰۰ مورد عمل جراحی، تنها یک مورد بعد از عمل احساس پشیمانی داشته است:

دلیل این میزان کم نارضایتی این است که قبل از عمل، من سعی می‌کنم بطور کامل مشکلات و مراحل پیش رو را برای بیماران توضیح بدهم. بعضی اوقات حتی در گفتن مشکلات عمل تغییر جنسیت اغراق می‌کنم تا از مصمم بودن متقاضی و برخورداری او از یک سری انتظارات درست درباره عمل جراحی مطمئن شوم.^{۱۶۲}

دکتر میرجلالی با این نظر موافق است:

---

۱۶۲. متن کامل صورت‌جلسه به تاریخ ۲۱ دی ۱۳۹۳ را می‌توانید در لینک زیر بخوانید:

<http://www.mahtaa.com/1393/10/>

گزارشی - از - همایش - ملاقات - با - دکتر - توکلی / [accessed January 9, 2016].

در طول سال‌هایی که عمل جراحی بر روی افراد تراجنسیتی صورت گرفته است، حتی یک مورد پشیمانی نداشتیم. در صورتی که در مراحل تشخیصی، این افراد به درستی تشخیص داده شوند، پشیمانی به وجود نخواهد آمد. فرد تراجنسیتی که در شکم مادر این مهر را خورده باشد و از سنین کودکی این حس اختلال هویتی را داشته باشد و در تشخیص درست شناخته شود، هرگز بعد از جراحی پشیمان نخواهد شد. ناگفته نماند پیش آمده گاهی برخی از افرادی که تمایلات شدید همجنس‌گرایی دارند به اشتباه تراجنسیتی در نظر گرفته شده و عمل شده‌اند و بعد از جراحی ابراز پشیمانی کرده‌اند. ولی دیگر نمی‌توان در این مورد کاری انجام داد. البته این اتفاق نادر است، زیرا این احتمال که فرد همجنسگرا تن به عمل جراحی بدهد بسیار ناچیز است. خود من در طول جراحی‌هایی که کردم یک نفر تحت عمل قرار دادم، که او هم با مجوز عمل پیش من آمده بود و بعد از عمل ابراز پشیمانی کرد. وقتی اعتراض‌ها و اظهارات این فرد را بعد از عمل بررسی کردم، متوجه شدم او همجنس‌گرایی خیلی پیش‌رفته بوده و

همین امر متأسفانه پزشکان را در تشخیص نوع اختلال دچار

اشتباه کرده بود.^{۱۶۳}

با این وجود، برخی از افراد ترنس که با سازمان اَشکار جهانی مصاحبه کردند گفتند بخاطر سختی‌های اخذ مجوز عمل تطبیق جنسیت بسیار دلزده و عصبانی بودند. چالش‌های پیش رویشان شامل خودداری خانواده از اعلام موافقت‌اش، معیارهای خودسرانه‌ای که پزشکان برای انجام عمل تعیین کرده بودند، و موارد دیگر بود. اشکان پسر ترنس ۲۶ ساله اهل کرمان، هنگامی که فرایند تطبیق جنسیت خودش را آغاز کرد که قبلاً ازدواج کرده بود، طلاق گرفته بود و صاحب یک فرزند بود. پزشکان درخواست او برای انجام عمل تطبیق جنسیت را به دلیلی نگرانی برای آینده فرزندش رد می‌کردند. اشکان به ما گفت:

---

۱۶۳. می‌توانید متن کامل مصاحبه دکتر میرجلالی با خبرگزاری جمهوری اسلامی به تاریخ ۱۳ دی ۱۳۹۳ را در لینک زیر بخوانید:

<http://www.irna.ir/fa/News/814448695/> [accessed January 8, 2016].

دکتری که باید مجوز عمل تغییر جنسیت مرا صادر می کرد، به من گفت گرچه می داند که من تراجنسی هستم، اما نمی تواند با انجام عمل موافقت کند زیرا نگران آینده پسر من است. او از اینکه پسر من یک پدر ترنس داشته باشد نگران بود. به او گفتم فرزند من را مادر بزرگم بزرگ می کند نه من، اما این توضیحاتم او را قانع نکرد.^{۱۶۴}

چالش های پیش روی افراد ترنس برای اخذ مجوز عمل تطبیق جنسیت به خوبی ثبت شده اند و در ایران شناخته شده هستند. برای مثال، در سال ۱۳۸۷، یکی از روزنامه های ایران گزارش کرد «بر اساس آمار پزشکی قانونی، در طی ۶ سال گذشته، ۴۲۲ نفر مبتلا به اختلال هویت جنسیتی تقاضای خود برای عمل تغییر جنسیت را نزد کمیته روانشناسی سازمان ثبت کرده اند ... تنها ۱۸۸ نفر از آنها پیگیری کرده اند و از این تعداد ۱۲۴ نفر مجوز عمل تغییر جنسیت را دریافت کرده اند».^{۱۶۵} در ۱۳۸۲، دکتر کاهانی، یکی از متخصصان

---

۱۶۴. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، شهریور ۱۳۹۱

۱۶۵. لطفا مراجعه کنید به «اختلال هویت جنسیتی» در لینک:

<http://www1.jamejamonline.ir/newstext.aspx?newsnum=100904043007> [accessed

پزشکی قانونی، اعلام کرد «بین سالهای ۱۳۶۵ تا ۱۳۸۲، ۴۷۰ نفر برای عمل تغییر جنسیت درخواست کرده‌اند ... ۲۱۴ نفر موفق به اخذ مجوز عمل جراحی شدند».^{۱۶۶}

باید اشاره کرد که در طی چند سال گذشته منابع مختلفی ادعا کرده‌اند که زنان و مردان همجنس‌گرا در ایران از سوی مقامات دولتی مجبور به انجام عمل تغییر جنسیت می‌شوند.^{۱۶۷} اگرچه سازمان آشکار جهانی از این اتهامات مطلع بوده، اما تحقیقات سازمان قادر نبود چنین مواردی را تأیید نماید.

January 8, 2016].

۱۶۶. بر اساس گفته‌های دکتر کاهان، از این تعداد، ۲۷۰ نفر قبل از سال ۱۳۸۰ برای عمل درخواست کرده بودند، که ۲۰۰ نفر ترنس زن و ۷۰ نفر ترنس مرد بودند. منبع اصلی این گزارش در دسترس نیست، اما نسخه‌ای از مصاحبه روی وبسایت انجمن علمی فقه و قانون دانشگاه فردوسی مشهد موجود است:

<http://www.aef.blogfa.com/84122.aspx> [accessed January 7, 2016].

۱۶۷. برای مثال، به معرفی کتاب شادی امین، جنسیت ایکس، ۱۳۹۴ (۲۰۱۵)، مراجعه کنید:
<http://6rang.org/3092> [accessed January 9, 2016].

عمل تطبیق جنسیت و دوره مراقبت‌های بعد از عمل

مطابق با اظهارات دکتر صابری، یکی از متخصصان پزشکی قانونی، «هر فردی که مبتلا به اختلال هویت جنسیتی است باید حدوداً به مدت ۱۲ ماه تحت ارزشیابی‌های روانشناسی قرار بگیرد، تا اطمینان حاصل شود که راه دیگری غیر از عمل تغییر جنسیت برای درمان امکان پذیر نیست». بعد از این مدت متقاضی می‌تواند مجوز مربوطه را دریافت نماید. این فرایند شامل چندین مرحله می‌شود. **دکتر میرجلالی** به روزنامه جام‌جم گفت که عمل تطبیق جنسیت زنان ترنس در دو جلسه انجام می‌شود:

جراحی تبدیل مرد به زن گاهی در دو مرحله انجام می‌شود. اول ارگان‌های جنسی مردانه باید برداشته شوند و سپس ارگان‌های جنسی زنانه باید در بدن قرار داده شوند. در جراحی‌های تبدیل دختر به پسر، که از زمره جراحی‌های سخت و زمان‌بر است. هر جلسه پنج ساعت طول می‌کشد. در مرحله اول باید بدن از مشخصات زنانه آزاد شود، مانند سینه و رحم و تخمدان در مرحله دوم باید پروتزهای لازم

برای تبدیل به جنسیت مخالف گذاشته شود که این کار هم حداقل چهار ساعت طول می‌کشد. در مرحله دیگر باید فقط روی ناحیه جنسی کار کرد که این مرحله خودش به‌طور مجزا چندین ساعت زمان نیاز دارد، پس می‌بینید حداقل به چند جلسه عمل نیاز است.^{۱۶۸}

دکتر صابری معتقد است مشاوره و مراقبت‌های بعد از عمل برای سلامتی بیمار بسیار ضروری هستند: «بیماران باید تحت نظارت پزشک باشند تا عفونت و دیگر عوارض جانبی عمل جراحی تحت کنترل باشد». او همچنین به اهمیت مشاوره روانشناسی اشاره می‌کند. «برخی از آنها احساس پشیمانی دارند و یا از عمل جراحی راضی نیستند، و در صورتی که تحت مشاوره روانشناسی قرار نگیرند، احتمال اقدام به خودکشی وجود دارد.»^{۱۶۹}

---

۱۶۸. می‌توانید متن کامل مصاحبه مورخ ۶ آبان ۱۳۹۳ را در لینک زیر بخوانید:

<http://jamejamonline.ir/sara/1687581470866243757> [accessed January 9, 2016].

۱۶۹. می‌توانید متن کامل مصاحبه مورخ ۴ آبان ۱۳۹۲ را در لینک زیر بخوانید:

شرایط-تغییر-جنسیت-در-ایران-تمایل-بیشتر-مردان-برای-زن-شدن

[accessed January 8, 2016].

اما سازمان اقدام آشکار جهانی مواردی را ثبت کرده که افراد ترنس قادر به دریافت مراقبت‌های بعد از عمل جراحی نبوده‌اند. آقای ارسطو مشکلات مالی را بخشی از دلایل این موضوع می‌داند، در حالی که بخش دیگر مربوط به نگرش منفی فرهنگی نسبت به ملاقات با یک روانشناس است، «بسیاری از مردم فکر می‌کنند فقط افراد دیوانه نیاز به مشاوره با روانشناس دارند».^{۱۷۰}

نارسایی در ارائه مراقبت‌های بهداشتی و ناکارآمد بودن دسترسی به آنها

با توجه به موارد متعدد از عمل‌های جراحی نافرجام، به باور من در ایران امکان ارائه خدمات پزشکی به افراد تراجنسیتی وجود ندارد. پزشکان ایران بطور باورنکردنی از استانداردهای جهانی عقب هستند. عفونت مجاری ادراری، عفونت روده و

---

۱۷۰. می‌توانید متن کامل مصاحبه سامان ارسطو با روزنامه انتخاب مورخ ۶ آبان ۱۳۹۲ را در لینک زیر بخوانید:

<http://www.entekhab.ir/fa/news/134741/>

مصاحبه-با-بازیگر-ایرانی-که-تغییر-جنسیت-داد-عکس

[accessed January 7, 2016].

خونریزی از جمله عوارض جانبی رایج عمل‌های تغییر جنسیت
در ایران هستند.^{۱۷۱}

حرفه‌های مرحومه خانم ملک‌آرا در سال ۱۳۸۶، بیانگر احساسات
بسیاری از ترنس‌های ایرانی است که با ما مصاحبه کردند. برخی از
جراحان سرشناس عمل تطبیق جنسیت، از جمله دکتر میرجلالی،
با این ارزیابی موافق هستند:

متأسفانه موارد زیادی دیده شده و البته شاید بخشی از این
موضوع اجتناب ناپذیر هم باشد چون این جراحی کار بسیار
سختی است. شاید ضروری باشد در این زمینه هشدار می‌دهم
به بیماران بدهم. قطعاً وقتی قرار است پزشکی را برای جراحی
انتخاب کنند، دقیق بررسی کنند و سپس به این کار مبادرت
ورزند. در موارد بسیاری دیده شده برخی پزشکانی که دست
به این جراحی‌ها می‌زنند از تخصص لازم برخوردار نیستند

---

۱۷۱. «وجود ۴۰۰۰ دوجنسی در ایران»، ۲۹ مهر ۱۳۸۶:

<http://www.asriran.com/fa/news/27572/>

وجود-۴-هزار-دو-جنسی-در-ایران

[accessed January 8, 2016].

و همین نداشتن مهارت برای بیماران گران تمام می‌شود و آنها را مجبور به جراحی‌های چند باره می‌کند در حالی که پزشک بعد از عمل ممکن است زیر بار این که کارش را به درستی انجام نداده نرود. اکنون تعدادی از بیماران ما را همین افراد تشکیل می‌دهند که بعد از ناموفق بودن عمل اول و عوارض آن حالا برای جراحی مجدد به پزشک دیگری مراجعه می‌کنند تا شاید در جراحی دوم مشکل‌شان حل شود، اما حتما خودتان هم قبول می‌کنید که دستکاری مداوم بدن کاری با ریسک بالاتر است.^{۱۷۲}

دکتر میرجلالی یکی از جراحانی است که از طرف ترنس‌ها متهم به انجام عمل‌هایی با استانداردهای پایین است. بر اساس گزارش روزنامه شرق، برخی از بیماران دکتر میرجلالی خواهان شکایت از او هستند زیرا از نتایج عمل خود راضی نیستند و دکتر میرجلالی را مقصر می‌دانند: «عمل جراحی توانایی آنها برای برقراری رابطه جنسی را از

---

۱۷۲. می‌توانید متن کامل مصاحبه با روزنامه جام‌جم مورخ ۶ آبان ۱۳۹۳ را در لینک زیر بخوانید:
<http://jamejamonline.ir/sara/1687581470866243757> [accessed January 9, 2016].

بین برده است و آنها را دچار عوارض جانبی وحشتناکی، مانند مسدود شدن مجاری ادراری، فروپاشی پروتز سینه، و چسبندگی مجاری واژن (vaginismus) نموده است. اما دکتر میرجلالی این اتهامات را رد می‌کند:

این افراد فراموش می‌کنند حتی اگر از بهترین پروتزها هم استفاده شود، باعث نمی‌شود آنها مثل زن و مردهای واقعی بشوند. این جراحی‌ها تلاش برای بازسازی بدن آنها به نحوی است که مشابه بدن یک زن یا مرد بشود. ما هیچ ترنسی را نداریم عمل جراحی انجام داده باشد و ۱۰۰ درصد از نتیجه عمل راضی باشد. من قبل از انجام عمل تغییر جنسیت به بیماران خودم اخطار می‌دهم که این عمل سخت است، میزان خطر بالاست، و عوارض جانبی زیادی دارد. همچنین به آنها می‌گوییم که این عمل‌ها قابل برگشت نیستند و تا زمانی که زنده هستند عقیم خواهند شد.^{۱۷۳}

---

۱۷۳. مقاله اصلی که در تاریخ ۳۰ اردیبهشت ۱۳۸۶ چاپ شده بود در دسترس نیست، اما یک نسخه از آن در لینک زیر قابل دسترسی است:

<https://groups.yahoo.com/neo/groups/iran-iran/conversations/messages/3814>
[accessed January 8, 2015].

امیرعلی، مرد ترنس ۳۰ ساله، یکی از بیماران بدشانس است که مجموعه‌ای از عمل‌های نافرجام را تجربه کرده است. او میگوید به دلیل بی تجربگی پزشکان مجبور شده است ۷ بار تحت عمل جراحی قرار بگیرد.

بعد از عمل خونریزی متوقف نمی‌شد. آنها باید یک عمل دیگر انجام می‌دادند تا بفهمند این خونریزی از کجا ناشی شده است، اما موفق نشدند. احساس می‌کردم جگرم را قطعه قطعه می‌کنند. بدن من لخته‌های خون به اندازه توپ تنیس تولید می‌کرد. بی حس شده بودم. فکر می‌کردم دارم می‌میرم. جراح بالاخره به من گفت دلیل خونریزی من اعتیادم است. من گفتم «واقعاً؟! چطور بعد از دو هفته که در بیمارستان هستم و این همه آزمایش هیچ نشانه‌ای از مواد مخدر در خون من پیدا نشده است؟»

در نتیجه این عمل ناموفق، امیرعلی آپاندیس خود را از دست داد و دچار چسبندگی شکمی و عوارض جانبی جدی دیگری نیز شد.^{۱۷۴}

پارسا، مرد ترنس ۴۲ ساله اهل اهر، تجربه دردناک خودش از عمل تطبیق جنسیت را با ما در میان گذاشت:

بخاطر مشکل مالی مجبور شدم عمل‌های خودم را در بیمارستان دولتی انجام بدهم تا بیمه کامل داشته باشم. مرا عمل کردند و در قسمت زنان و زایمان بستری کردند ... بعد از عمل درد شدیدی در ناحیه شانه داشتم و آنها مرتب به من ایبوپروفن می‌دادند، که باعث خونریزی معده من شد. سپس آنها عمل آلت تناسلی را انجام دادند. برای اینکه بتوانم درد را تحمل بکنم روی شکم به طرف پایین فشار می‌دادم. بالاخره دکتر آمد و یک سری دارو به من داد، اما همچنان برای چندین ماه درد وحشتناکی داشتم. عمل برداشتن سینه‌هایم واقعا ناموفق بود. فکر کنم اولین باری

---

۱۷۴. داستان امیر در روزنامه ایران به تاریخ ۲۶ دی ۱۳۹۴ به چاپ رسیده است:

<http://iran-newspaper.com/Newspaper/BlockPrint/111967> [accessed January 21, 2016].

بود دکتروم این عمل را انجام می‌داد. من هرگز ازش راضی
نخواهم بود و باهاش کنار نمی‌یام.^{۱۷۵}

قلی پور، متخصص مسائل و مشکلات افراد ترنس در سازمان
بهبیستی، بر این باور است که نظارت کیفی لازم در سطح ملی
وجود ندارد. «تا کنون هیچ نظارتی از طرف وزارت بهداشت بر این
جراحی‌ها نبوده است ... تیم آموزش دیده‌ای از پزشکان برای انجام این
جراحی‌ها وجود ندارد ... چنانچه وزارت بهداشت تیمی از متخصصان
را برای انجام این عمل‌های تغییر جنسیت آموزش بدهد، بسیاری از
مشکلات بیماران حل خواهد شد».^{۱۷۶}

یکی دیگر از چالش‌های متقاضیان عمل‌های تطبیق جنسیت، محدود
بودن امکانات و تعداد پزشکیانی است که حاضرند مراقبت‌های مربوط
به دوره گذار جنسیتی را انجام بدهند. آقای مظاهری، معاون مدیریت

---

۱۷۵. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۵ آبان ۱۳۹۳

۱۷۶. «مبتلایان به اختلالات جنسی تحت پوشش بیمه قرار می‌گیرند»، ایسنا، ۱ خرداد ۱۳۹۱:

<http://isna.ir/fa/news/91030100083/>

مدیرکل-آسیب‌های-اجتماعی-وزارت-رفاه-مبتلایان

[accessed January 7, 2016].

سازمان بهزیستی، مسئول امور اجتماعی می‌گوید: «تعداد پزشکانی که این جراحی را انجام می‌دهند کمتر از ۱۲ نفر است، زیرا بسیاری از جراحان به علت چند مرحله‌ای بودن عمل‌های جراحی این افراد تمایلی به درگیری‌های بعد از این جراحی‌ها ندارند».^{۱۷۷}

خانم آرام، یکی از فعالین ترنس، با این نظر موافق است:

ما هنوز سکسولوژیست‌هایی که در مسائل مربوط به ترنس‌ها تخصص داشته باشند نداریم. در مراکز علمی ایران هیچ واحدی درباره ترانجسنسی بودن تدریس نمی‌شود. در دو دهه گذشته، تمام جراحی‌ها توسط چهار جراح عمومی انجام می‌شده که آنها هم از طریق آزمون و خطا تجربه به دست آوردند. در طی چند سال گذشته، با توجه به تعداد بالای افراد ترنس، شاهد افزایش تعداد جراحان پلاستیک و برخی جراحان

---

۱۷۷. برای مطالعه کامل متن مصاحبه به تاریخ ۵ خرداد ۱۳۹۴ لطفاً مراجعه کنید به:

<http://isna.ir/fa/print/94030502996/>

بررسی-لایحه-حمایت-از-S-S-ها-در-مجلس

[accessed January 9, 2016].

جوان و بی تجربه بوده‌ایم که در مراکز استان‌ها عمل‌های
تغییر جنسیت را انجام می‌دهند.^{۱۷۸}

محدودیت مراکز پزشکی که خدمات مربوط به عمل‌های تطبیق
جنسیت را ارائه می‌دهند، بسیاری از افراد ترنس ساکن شهرهای
کوچک را وادار می‌سازد فرایند گذار جنسیتی خود را رها کنند.
خانم بهاره رحمانی، معاون مدیر سازمان بهزیستی در استان قزوین
می‌گوید:

یکی از مشکلات اساسی افراد ترنس نبود بیمارستان‌هایی
است که عمل تغییر جنسیت را در این استان انجام بدهند.
بسیاری از افراد ترنس مجبور هستند به بیمارستان‌های تهران
بروند^{۱۷۹}، که بسیار برایشان مشکل‌آفرین است و باعث می‌شود
بسیاری از آنها نیمه‌کاره کارشان را رها کنند. در دو سال

---

۱۷۸. «بیماران اختلال هویت جنسیتی بی‌صدا فریاد می‌زنند»، ۲۲ مرداد ۱۳۹۴:

<http://www.yjc.ir/fa/news/5289210/>

بیماران-اختلال-هویت-جنسی-بی-صدا-فریاد-می-زنند

[accessed January 9, 2016].

۱۷۹. مسافت بین تهران تا قزوین حدوداً ۲۰۰ کیلومتر است.

گذشته، ما ۱۲ مورد افراد تراجنسی داشتیم که با سازمان بهزیستی استان قزوین تماس گرفتند، اما فقط ۳ نفر از آنها توانستند پیگیر درمان و انجام عمل جراحی شان باشند.^{۱۸۰}

هزینه عمل‌های تطبیق جنسیت

وضعیت مالی بسیاری از افراد ترنس آنها را از پرداخت هزینه‌های عمل‌های تطبیق جنسیت ناتوان می‌سازد. بنابراین بسیاری از آنها قادر نیستند فرایند گذار جنسیتی خود را کامل کنند تا بتوانند شناسنامه جدید خود را دریافت کنند. آقای قلی‌پور می‌گوید بیشتر افراد ترنس قادر به پرداخت هزینه همه عمل‌های جراحی نیستند، در نتیجه فقط اولین مرحله از عمل‌ها را انجام می‌دهند.^{۱۸۱}

---

۱۸۰. برای مطالعه مصاحبه بهاره رحمانی با ایرنا مورخ ۱۵ مرداد ۱۳۹۴، به لینک زیر مراجعه کنید:

<http://www.irna.ir/fa/News/81749161/> [accessed January 7, 2016].

۱۸۱. «مبتلایان به اختلالات جنسی تحت پوشش بیمه قرار می‌گیرند»، ایسنا، ۱ خرداد ۱۳۹۱:

<http://isna.ir/fa/news/91030100083/>

مدیرکل - آسیبهای - اجتماعی - وزارت - رفاه - مبتلایان

[accessed January 7, 2016].

سختی‌های مالی پرداخت هزینه تمامی عمل‌های تطبیق جنسیت فقط روی افراد کم درآمد تاثیر نمی‌گذارد. آقای ارسطو چگونگی پرداخت هزینه عمل‌هایش را اینطور تعریف می‌کند:

هزینه دو عمل اول حدود ۹ میلیون تومان بود. مهتاب کرامتی (یکی از بازیگران ایرانی) مداخله کرد و با چانه زنی هزینه‌ها را تا ۴۰۰ هزار تومان پایین آورد. وی مرا بسیار حمایت کرد که هرگز فراموش نمی‌کنم. برای جراحی دوم، مهمترین مشکل ام هزینه عمل بود که حدود ۲۰ میلیون تومان بود. ۳۰ نفر از همکارانم پول روی هم گذاشتند تا توانستم هزینه را بپردازم.^{۱۸۲}

دکتر میرجلالی به هزینه بالا عمل‌های تطبیق جنسیت اشاره می‌کند، و متذکر می‌شود وضعیت مالی بسیاری از متقاضیان این عمل‌ها تاثیر مستقیمی روی پیگیری‌های ایشان بعد از انجام عمل‌ها و دریافت حمایت‌های روانشناختی ضروری دارد:

---

۱۸۲. می‌توانید متن کامل مصاحبه را در لینک زیر بخوانید:

<http://rouzegar.com/biography/saman-arasto-change> [accessed January 7, 2016].

درمان افراد تراجنسی فقط محدود به انجام عمل‌های جراحی نمی‌شود. بلکه همزمان با انجام این عمل‌ها، آنها به درمان‌های هورمونی و اجتماعی نیز نیاز دارند. بدلیل دوره نقاهت بعد از عمل و نگرش منفی جامعه نسبت به افراد تراجنسی، معمولاً این افراد بعد از عمل دسترسی به بازار کار ندارند. بنابراین از مراجعه به روانشناس‌شان خودداری می‌کنند.^{۱۸۳}

در بسیاری از موارد، نبود منابع کافی مالی باعث انجام ناقص عمل‌های تطبیق جنسیت می‌شود و در نتیجه دولت از به رسمیت شناختن هویت جنسیتی مطلوب متقاضیان خودداری می‌کند. **آرش**، مرد ترنس ۳۰ ساله، توضیح می‌دهد چگونه علی‌رغم نیازمند بودن‌اش، درخواست‌اش برای دریافت کمک مالی رد شد. در نتیجه مجبور شد فقط بخشی از مراحل پزشکی گذار جنسیتی را انجام دهد:

---

۱۸۳. می‌توانید متن کامل مصاحبه دکتر میرجلالی با ایرنا به تاریخ ۱۳ دی ۱۳۹۳ را در لینک زیر بخوانید:

<http://www.irna.ir/fa/News/814448695/> [accessed January 8, 2015].

من مجوز دادگاه و نامه پزشکی قانون را گرفتم و برای درخواست کمک مالی به بهزیستی مراجعه کردم. آنها گفتند بودجه ندارند. که دروغ است. من فکر می‌کنم هزینه این عمل‌ها باید توسط بیمه پرداخت شود ... من فقط می‌توانستم هزینه اولین عمل را پرداخت کنم، که آن هم در بیمارستانی دولتی انجام شد. عمل برداشتن سینه‌ها خیلی هزینه داشت و برای من ۸ میلیون تومان تمام شد. اما آنها کارت شناسایی مرا تغییر ندادند، زیرا پزشکی قانونی مجوز لازم را صادر نکرد. آنها می‌گفتند باید عمل کاشت بیضه را نیز انجام بدهم تا مجوز صادر کنند.^{۱۸۴}

بخاطر وضعیت بد مالی و ناتوانی در کامل کردن عمل‌های تطبیق جنسیت، آرش احساس می‌کرد زندگی‌اش در بلاتکلیفی است. او ظاهر مردانه داشت اما کارت شناسایی زن را داشت، و هویت جنسیتی او به هیچ وجه به رسمیت شناخته نشده بود. در نتیجه نمی‌توانست ازدواج کند و تشکیل خانواده بدهد. حتی نمی‌توانست رابطه‌ای را با یک نفر ادامه دهد، زیرا می‌ترسید مورد آزار قرار بگیرد و یا دستگیر شود. هیچ

---

۱۸۴. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۷ آبان ۱۳۹۳

امیدی برای یافتن کار یا بازگشت به مدرسه نداشت. «هیچ کجا و هیچ کسی به من کمک نمی‌کرد»^{۱۸۵}. تحت این شرایط بود که آرش تصمیم گرفته بود هیچ راهی غیر از ترک ایران و درخواست پناهندگی نزد کمیساریای عالی پناهندگی سازمان ملل در ترکیه نداشت.

امیر، پسر ۲۶ ساله ترنس اهل شیراز، نیز مجبور شده بود مراحل آخر عمل‌های تطبیق جنسیت را بخاطر ناتوانی مالی‌اش انجام ندهد:

در سال ۱۳۸۴ گرفتن مجوز عمل تغییر جنسیت ساده نبود، اما من در هر صورت آن‌را گرفتم. من نمی‌توانستم از پس هزینه‌های عمل‌های جراحی بربیایم، بنابراین عمل برداشتن سینه‌ها و تخمدان‌ها را با هم انجام دادم. ۶ میلیون تومان پرداخت کرد، که آن روزها پول زیادی بود. این عمل‌ها معمولاً در سه مرحله انجام می‌شوند، اما من همه را در یک مرحله انجام دادم. من ۵ یا ۶ جراحی دیگر نیاز داشتم تا اثرات به جا مانده از عمل‌های برداشتن سینه از بین بروند، اما پولی برایمانده بود. برای تامین هزینه‌ها، قبلاً به بازار تهران

---

۱۸۵. همان منبع

می‌رفتم و به‌عنوان باربر کار می‌کردم. کسی درباره زندگی من نمی‌دانست. من تمام وقت از درد و خونریزی و عفونت رنج می‌کشیدم.^{۱۸۶}

برخی از افراد ترنس که نمی‌توانند هزینه‌های پزشکی را پرداخت کنند، از سر ناچاری دست به کارهای خطرناکی می‌زنند، از جمله اینکه خودشان داروهای خود را تجویز می‌کنند. **شراوه**، زن ترنس ۲۸ ساله اهل گیلان به ما گفت:

من وقتی ۱۶ سالم بود درباره هورمون درمانی یاد گرفتم. من پولی نداشتم که پیش دکتر بروم، برای همین هورمون درمانی خودم را زیر نظر پزشک انجام ندادم. کبد من به شدت آسیب دید زیرا خودم میزان هورمون را تنظیم می‌کردم ... اما اگر هم هورمون مصرف نمی‌کردم از بیماری روانی در تیمارستانی می‌مردم.

---

۱۸۶. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۴ مهر ۱۳۹۳

دسترسی به هورمون

چه افراد ترنسی که می‌خواهند عمل‌های تطبیق جنسیت را انجام بدهند، و چه آنهایی که نمی‌خواهند و یا قادر نیستند، باید دسترسی به درمان جایگزینی هورمون داشته باشند.^{۱۸۷} درمان جایگزینی هورمون می‌تواند عوارض جانبی جدی جسمی و روانی داشته باشد^{۱۸۸}، و باید تحت نظارت پزشک انجام شود. اگرچه این درمان ضروری است، اما هزینه‌های بالای آن و حق الزحمه پزشکان از جمله مشکلات جدی ترنس‌ها در ایران است.^{۱۸۹}

.....
۱۸۷. برای اطلاعات بیشتر مراجعه کنید به «عمل تغییر جنسیت در ایران»:

<http://fa.edu.joopea.com/tags/>

تغییر جنسیت [accessed May 19, 2016].

برخی از متخصصان ادعا می‌کنند ۵۰ درصد جمعیت ترنس ایران از بدن خود بعد از هورمون درمانی راضی هستند و نیازی به انجام عمل تغییر جنسیت ندارند. لطفاً به مقاله ایرنا «تلاش، انزوا و جنگ برای تغییر جنسیت» مورخ ۲۵ خرداد ۱۳۹۳ مراجعه کنید:

<http://www.irna.ir/fa/News/81275341/>

بهداشت/تلاش_انزوا_و_جنگ_برای_تغییر_جنسیت [accessed May 19, 2016].

۱۸۸. برای اطلاعات بیشتر درباره هورمون‌های استفاده شده برای بیماران ترنس و عوارض جانبی آنها، لطفاً به مقاله دکتر صفاری‌نژاد مراجعه کنید:

<http://drsafarinejad.net/hormone-therapy-trans-male-to-female/> [accessed May 19, 2016].

۱۸۹. مصاحبه با امیر، مرد ترنس ایرانی، «تلاش، انزوا و جنگ برای تغییر جنسیت»، ایرنا، مورخ ۲۵ خرداد ۱۳۹۳:

<http://www.irna.ir/fa/News/81275341/>

بسیاری از افراد ترنس باید درمان جایگزینی هورمون را تمام عمر انجام دهند^{۱۹۰}. بر اساس حداقل یک منبع، هزینه تقریبی خرید هورمون برای درمان جایگزینی هورمون بین ۲۰ تا ۴۰ هزار تومان در ماه است،^{۱۹۱} مبلغی که برای بیشتر اعضا جامعه ترنس با درآمد پایین یا متوسط زیاد است.^{۱۹۲} در حالی که آنها با طرد شدن از سوی اجتماع (از جمله خانواده)، بی‌خانمانی، و در کل نداشتن دسترسی به منابع رنج می‌کشند.^{۱۹۳} حتی برای افراد ترنسی که تحت پوشش بیمه هستند نیز دسترسی به هورمون‌های مورد نیازشان آسان نیست، زیرا

.....
بهداشت/تلاش_انزوا_و_جنگ_برای_تغییر_جنسیت [accessed May 19, 2016].

۱۹۰. مصاحبه با متخصص مسائل ترنس‌ها در سازمان بهزیستی، ایسنا، مورخ ۱ خرداد ۱۳۹۱:

<http://isna.ir/fa/print/91030100083/>

مدیرکل - آسیبه‌های اجتماعی - وزارت رفاه - مبتلایان [accessed May 19, 2016].

۱۹۱. هزینه تقریبی عمل تغییر جنسیت:

<http://mahditomina.blogfa.com/post/24> [accessed May 19, 2016].

این مقاله در پاییز ۱۳۸۷ نوشته شد و هزینه‌ها بر اساس نرخ مبادلات ارز در آن زمان محاسبه شده‌اند.

۱۹۲. «مصاحبه با یک ترنس»:

<http://psychology-trans.blogfa.com/8907.aspx> [accessed May 19, 2016].

۱۹۳. «تراجنسی‌ها این روزها چه مشکلاتی دارند»، یکشنبه ۵ خرداد ۱۳۹۲:

<http://mehrkhane.com/fa/news/7032/>

تراجنسی‌ها - این روزها - چه مشکلاتی دارند [accessed May 19, 2016].

معمولا این هورمون‌ها در داروخانه‌هایی که مراجعه می‌کنند موجود نیستند، و در نتیجه مجبور می‌شوند برای تهیه آنها به بازار سیاه رو بیاورند و بهای بالاتری پرداخت کنند.^{۱۹۴} هزینه‌های درمانی، از جمله هورمون درمانی تا اندازه‌ای بالاست، که برخی از افراد ترنس حتی به فکر فروش کلیه‌هایشان برای تامین منابع مالی لازم برای تامین این هزینه‌های ضروری افتاده‌اند.^{۱۹۵} علاوه بر هزینه‌های هورمون درمانی، گاهی اوقات افرادی که تحت درمان جایگزینی هورمون قرار دارند دچار عوارض جانبی روانشناختی، همچون افسردگی می‌شوند. در نتیجه باید به متخصصان اعصاب و روان مراجعه کنند که به معنی هزینه بیشتر برای آنها خواهد بود، هزینه‌هایی که برای بسیاری قابل پرداخت نیستند.^{۱۹۶}

---

۱۹۴. مصاحبه با رضا، مرد ترنس، مورخ ۲۱ مرداد ۱۳۹۴:

<http://www.yjc.ir/fa/print/5289210> [accessed May 19, 2016].

۱۹۵. نظرات علی روی صفحه انجمن پزشکی آنلاین دکتر شمشیری:

http://drshamshiri.com/?page_id=1116 [accessed May 19, 2016].

۱۹۶. «ده نکته که پیش از تغییر جنسیت باید بدانید»:

<http://www.mahtaa.com/1392/04/10->

نکته-پیش-از-تغییر-جنسیت / [accessed May 19, 2016].

با توجه به هزینه‌های دریافت هورمون تحت نظارت پزشک، برخی از ترنس‌های ایرانی، از جمله تعدادی از افرادی که با سازمان اقدام آشکار جهانی مصاحبه کردند^{۱۹۷}، خودشان اقدام به تهیه هورمون از راه‌های غیر قانونی و مصرف آن می‌کنند. فقدان دسترسی به مراقبت‌های پزشکی لازم در رابطه با دریافت هورمون باعث شده برخی به گروه‌های آنلاین جهت بحث و تبادل اطلاعات پیرامون هورمون درمانی، تاثیرات هورمون‌ها و مصرف آنها بکنند.^{۱۹۸}

مسائل دیگری نیز در رابطه با مصرف هورمون بین ترنس‌ها وجود دارد. به عنوان مثال برخی گزارش کرده‌اند با توجه به سوء برداشتهای گسترده در جامعه نسبت به افراد ترنس، آنها به جای اینکه نزد متخصص بروند، تصمیم می‌گیرند خودشان اقدام به تهیه و تزریق و

---

۱۹۷. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۴ آذر ۱۳۹۳

۱۹۸. برای مثال مراجعه کنید به قسمت پرسش و پاسخ روی وبلاگ فارسی «کمک به ترنس‌های زن به مرد»:

<http://www.surgeryts.blogfa.com/8807.aspx> and <http://offstar.blogfa.com/post-8.aspx> [accessed May 19, 2016].

یا مصرف هورمون‌ها بکنند.^{۱۹۹} برخی نیز متذکر شدند جامعه پزشکی ایران درک درستی از احتیاجات آنها ندارد، و در عوض، بجای معاینه و تشخیص کامل وضعیت آنها، برخی از پزشکان مراجعین خود را تشویق به مصرف هورمون به عنوان تنها و مهمترین راه درمان می‌کنند.^{۲۰۰} دکتر محمد رضا صفری‌زاده، یک متخصص غدد ایرانی، اذعان می‌کند که در مراکز آموزشی تخصصی پزشکی، حتی در واحدهای تخصصی، هیچ آموزشی مربوط به درمان بیماران ترنس ارائه نمی‌شود، بنابراین بسیاری از پزشکان با این قضایا آشنا نیستند.^{۲۰۱}

---

۱۹۹. لطفاً مراجعه کنید به «هورمون درمانی»، ۱۱ آذر ۱۳۹۱:

<http://ariya-ts.blogfa.com/category/3> [accessed May 19, 2016].

۲۰۰. لطفاً مراجعه کنید به «مشکلات ترنس‌های ایرانی»:

<http://www.mahtaa.com/1392/08/>

[accessed May 19, 2016] / مشکلات-ترانجسی-ایران

۲۰۱. لطفاً ملاحظه کنید به:

<http://drsafarinejad.net/hormone-therapy-trans-male-to-female/> [accessed May 19, 2016].

یارانه‌های دولتی برای مراقبت‌های پزشکی دوره گذار جنسیتی

در سال ۱۳۸۲، سازمان بهزیستی با هدف حمایت مالی از افراد مبتلا به اختلال هویت جنسیتی، برای اولین بار مبلغ ۲۰ میلیون تومان از دولت دریافت کرد. از آن زمان به بعد، مبلغ و روش کمک‌های مالی سازمان بهزیستی به افراد ترنس موضوع بحث‌انگیزی در داخل و خارج از ایران بوده است. مطبوعات ایران از قول یک مقام رسمی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی نقل کردند که «هر متقاضی بعد از تکمیل عمل تغییر جنسیت مبلغ دو میلیون تومان» دریافت خواهد کرد. اما تحقیقات ما و مصاحبه‌هایی که انجام داده‌ایم نشان می‌دهند که تنها برخی از افراد ترنس موفق به گرفتن مبلغ یک میلیون تومان کمک هزینه شده‌اند.^{۲۰۲}

---

۲۰۲. «آنها حق رای می‌خواهند: مسائل پنهان و آشکار درباره اختلال هویت جنسیتی»، منتشر شده در روزنامه شرق، ۲۷ بهمن ۱۳۸۲. مقاله اصلی در دسترس نیست، اما یک نسخه از مقاله در لینک زیر قابل دسترسی است:

http://helpts.blogspot.se/2013/04/blog-post_3600.html?zx=a79d843e65ec64f2
[accessed January 9, 2016].

مطابق با دستورالعمل سازمان بهزیستی، هر فرد ترنس، پس از انجام مراحل قضایی و دریافت مجوز پزشکی، می‌تواند ۴ میلیون تومان برای عمل جراحی، و تا ۲ میلیون تومان برای مراحل بعد از جراحی، و تا ۵۰۰ هزار تومان برای درمان‌های غیر جراحی، دریافت نماید. یک هیئت از متخصصان پزشکی سازمان بهزیستی میزان کمک‌های مالی به هر بیمار را تعیین می‌کنند. سپس اجرای تصمیم آنها منوط به تصویب کمیته واحد امور آسیب‌های اجتماعی سازمان بهزیستی است.^{۲۰۳}

در مهر ۱۳۸۶، مهدی سید محمدی، معاون رییس سازمان بهزیستی، مسئول امور اجتماعی، به روزنامه اعتماد گفت که بودجه‌ای معادل ۷۰۰ میلیون تومان برای کمک به هزینه‌های درمان مبتلایان به اختلال هویت جنسیتی به سازمان بهزیستی تعلق گرفته است. اعلام افزایش ۳۵ برابری یارانه‌های خدمات درمانی باعث بوجود آمدن امید و گمانه زنی‌هایی بین جامعه ترنس شد و از سوی مطبوعات جهانی

---

۲۰۳. بهروزی، انتشارات آنلاین سازمان بهزیستی، شعبه یزد، اسفند ۱۳۹۳، صفحه ۸:

http://www.yazdbehroozi.ir/content/newspaper/Version1/0/Page8/Block1050/newspaperb_1050.jpg [accessed March 25, 2015].

نیز مورد استقبال قرار گرفت.^{۲۰۴} اگرچه آقای محمدی طی مصاحبه خود اظهار کرد که «سازمان بهزیستی موظف است ۵ میلیون تومان به هر ترنس برای عمل تغییر جنسیت بدهد»، اما با توجه به اینکه تعداد متقاضیان را ۳۰۰ نفر ذکر کرد، به نظر می‌رسد میانگین مبلغی که می‌تواند به نفر تعلق بگیرد نزدیک به ۲٫۵ میلیون تومان است.^{۲۰۵}

یک سال بعد، در اردیبهشت ۱۳۸۷، دکتر عبدالرضا مصری، وزیر رفاه و امنیت اجتماعی^{۲۰۶}، مجدداً اعلام کرد «اختصاص ۵ تا ۶ میلیون تومان کمک مالی برای پرداخت هزینه عمل تغییر جنسیت مبتلایان به اختلال هویت جنسیتی».^{۲۰۷} در تیر ۱۳۸۷، سید حسن موسوی

---

۲۰۴. برای مثال گزارش NBC مورخ خرداد ۱۳۸۷ را ملاحظه کنید، «داخل ایران: مراقبت‌های پزشکی و تغییرات اجتماعی»:

<http://www.nbcnews.com/video/dateline/31156089#31156089> [accessed January 14, 2016].

۲۰۵. «۴۰۰۰ نفر دوجنسی در ایران»، ۲۹ مهر ۱۳۸۶:

<http://www.asriran.com/fa/news/27572/>

وجود-۴-هزار-دو-جنسی-در-ایران [accessed January 8, 2016].

۲۰۶. سازمان رفاه و تامین اجتماعی با وزارت کار در تیر ۱۳۹۰ تلفیق شدند:

۲۰۷. متن کامل این سخنرانی در لینک زیر قابل دسترسی است:

<http://alef.ir/vdci3uar.t1a552bcct.html?2wml> [accessed January 8, 2016].

چاک، رییس دفتر آسیب‌های اجتماعی در سازمان بهزیستی، توضیح داد که مبلغ ۵ میلیون تومان کمک مالی برای عمل‌های تغییر جنسیت «کمک هزینه نیست»، بلکه فقط بطور مستقیم «به حساب بانکی بیمارستان‌ها یا مراکز درمانی، بعد از دریافت مدارک مورد نیاز، واریز خواهد شد».^{۲۰۸}

در طی چند سال گذشته، مسئولین سازمان بهزیستی مکررا به مبلغ ۵ میلیون تومان یارانه برای افرادی که نیازمند مراقبت‌های پزشکی دوره گذار جنسیتی هستند اشاره می‌کنند، اما این رقم با تعداد افرادی که طبق گزارشات نیازمند دریافت خدمات هستند همخوانی ندارد. برای مثال در آذر ۱۳۹۱، محمد نفریه، معاونت امور اجتماعی سازمان بهزیستی، به خبرگزاری دانشجویی، ایسنا، گفت «در یک سال مالی، ۳۵۰ میلیون تومان کمک مالی ... برای حمایت از ۱۰۰ نفر تراجنسیتی ... پرداخت شده است».^{۲۰۹} بر اساس این ارقام، میانگین

---

۲۰۸. مقاله همشهری «ناراضیان اختلالات جنسیتی، به دنبال نیمه گمشده خود»، ۱۶ تیر ۱۳۸۷:

<http://hamshahrionline.ir/details/57157> [accessed January 9, 2016].

۲۰۹. متن کامل مصاحبه در لینک زیر قابل دسترسی است:

<http://www.hamshahrionline.ir/details/192032/Society/socialnews> [accessed January 8, 2016].

کمک مالی به هر نفر حدودا ۳,۵ میلیون تومان خواهد بود، نه ۵ میلیون تومان. . در اردیبهشت ۱۳۹۴، مسئولین سازمان بهزیستی مجدداً به مطبوعات گفتند افرادی که نیازمند خدمات درمانی هستند «بین ۴ تا ۵ میلیون تومان» برای هزینه‌های پزشکی دوره گذار جنسیتی از سازمان دریافت می‌کنند.^{۲۱۰}

علاوه بر نبود شفافیت درباره مبلغ یارانه دولتی که به مراقبت‌های پزشکی دوره گذار جنسیتی تعلق می‌گیرد، سوالاتی نیز درباره تمایل و توانایی سازمان بهزیستی در ارائه خدمات و حمایت از افراد ترنس وجود دارد. آقای انوشیروان محسنی بندپی، مدیر سازمان بهزیستی در مصاحبه‌ای با خبرگزاری جمهوری اسلامی به تاریخ ۳ مرداد ۱۳۹۴ گفت «رسیدگی به مسائل مربوط به افراد تراجنسیتی، مانند درمان، مراقبت، و حمایت از آنها بطور واضح در شرح وظایف سازمان بهزیستی وجود ندارد... حل کردن مشکلات اعضا جامعه ترنس نیازمند صرف

---

۲۱۰. متن کامل مصاحبه در لینک زیر قابل دسترسی است:

<http://isna.ir/fa/print/94030502996/>

بررسی - لایحه - حمایت - از - T-S - ها - در - مجلس

[accessed January 9, 2016].

هزینه زیادی است»، و از آنجایی که بودجه سازمان در سال ۱۳۹۴ «مشخصا برای کارهای اجرایی است، منابع مالی برای رسیدگی به این موارد در نظر گرفته نشده است.»^{۲۱۱}

چندین نفر از افرادی که با ما مصاحبه کردند گفتند در بخش‌های مشخصی از کشور، کمک هزینه‌های مربوط به خدمات پزشکی از سال ۱۳۹۱ به تعلیق درآمده‌اند. سازمان‌های مربوطه، اختصاص نیافتن بودجه برای این منظور از سوی دولت را مقصر دانسته‌اند. مصاحبه‌شوندگان همچنین به ما گفتند که سازمان بهزیستی فقط بخشی از هزینه‌های عمل‌های جراحی را به آنها می‌پردازد، همچنین بخش کوچکی از هزینه‌های مربوط هورمون درمانی را تقبل می‌کند. امیر، پسر ترنس ۲۶ ساله اهل شیراز، به ما گفت:

هیچ کمک دولتی وجود ندارد و من چیزی دریافت نکردم. آنها فقط ۵۰۰ هزار تومان برای هورمون درمانی به من پرداخت کردند. حتی نامه‌ای که بتوانم با آن به بیمارستان بروم به من

---

۲۱۱. متن کامل مصاحبه رییس سازمان بهزیستی با ایرنا:

<http://www.irna.ir/fa/News/81684269/> [accessed January 8, 2016].

ندادند. تحت چنان شرایطی و درست بعد از عمل جراحی،
مجبور شدم برای پرداخت هزینه‌های عمل جراحی با استفاده
از گواهینامه رانندگی برادرم مسافر کشی بکنم.^{۲۱۲}

رضا، پسر ترنسی که در شهریور ۱۳۹۴ با یکی از خبرگزاری‌های
ایران مصاحبه کرده بود، به موارد مشابهی اشاره کرد: «آنها می‌گویند
که سازمان بهزیستی ۵ میلیون تومان به افراد ترنس می‌دهد. این
حقیقت ندارد. من به سختی برای این کمک ثبت‌نام کردم و بعد از
۱۸ ماه فقط ۹۰۰ هزار تومان دریافت کردم.»^{۲۱۳}

هزینه‌های واقعی مربوط به دوره گذار جنسیتی بیشتر از سقف
یارانه‌های در نظر گرفته شده از طرف دولت است. از آنجاییکه این
عمل‌های جراحی همچنان به عنوان جراحی‌های زیبایی به حساب

---

۲۱۲. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۴ مهر ۱۳۹۳

۲۱۳. «بیماران اختلال هویت جنسی بی صدا فریاد می‌زنند»، ۲۲ مرداد ۱۳۹۴:

<http://www.yjc.ir/fa/news/5289210/>

بیماران-اختلال-هویت-جنسی-بی-صدا-فریاد-می-زنند

[accessed January 9, 2016].

می‌آیند، معمولاً بیمه‌های درمانی آنها را پوشش نمی‌دهند^{۲۱۴}. بنابراین متقاضیان مجبور هستند خودشان هزینه‌ها را تقبل کنند. نشریه رسمی سازمان بهزیستی تخمین می‌زند که هزینه‌های پزشکی مربوط به دوره گذار جنسیتی برای مردان ترنس حدوداً ۱۵ تا ۲۰ میلیون تومان، و برای زنان ترنس حدوداً ۲۰ تا ۲۵ میلیون تومان است.^{۲۱۵}

در مرداد ۱۳۹۴، ترانه آرام، فعال ترنس که یازده سال پیش تصمیم به انجام مراحل پزشکی گذار جنسیتی نموده بود، گفت: «بر اساس ارقام ارائه شده از طرف جامعه ترنس و کلینیک میرداماد، هر بیمار به حداقل ۲۰ میلیون تومان نیازمند است.»^{۲۱۶} برخی دیگر هزینه‌های

---

۲۱۴. مصاحبه حبیب‌اله مظاهری، معاون مدیر سازمان بهزیستی مسئول امور اجتماعی با ایسنا به تاریخ ۵ خرداد ۱۳۹۴:

<http://isna.ir/fa/print/94030502996/>

بررسی-لایحه-حمایت-از-T-S-ها-در-مجلس [accessed January 9, 2016].

۲۱۵. بهروزی، انتشارات آنلاین سازمان بهزیستی، شعبه یزد، فروردین ۱۳۹۴، صفحه ۸:

http://www.yazdbehroozi.ir/content/newspaper/Version1/0/Page8/Block1050/newspaperb_1050.jpg [accessed March 25, 2015].

۲۱۶. «بیماران اختلال هویت جنسی بی صدا فریاد می‌زنند»، ۲۲ مرداد ۱۳۹۴:

<http://www.yjc.ir/fa/news/5289210/>

بیماران-اختلال-هویت-جنسی-بی-صدا-فریاد-می-زنند

[accessed January 9, 2016].

پزشکی را بسیار بالاتر از این ارقام تخمین می‌زنند. در سال ۱۳۹۱، قلی‌پور، متخصص مسائل افراد ترنس در سازمان بهزیستی، به ایسنا گفت که هزینه عمل‌های تطبیق جنسیت می‌تواند تا ۴۰ میلیون تومان باشد. وی افزود فقط اولین مراحل جراحی‌ها می‌تواند حدود ۸ میلیون تومان باشد.^{۲۱۷} دکتر بهرام میرجلالی، فارغ‌التحصیل از فرانسه و پیشکسوت عمل‌های تطبیق جنسیت در ایران، گفت هزینه عمل‌ها قابل مذاکره است:

اینها بستگی به جراح دارد. برخی اوقات جراح می‌تواند به بیماری که توانایی مالی ندارد تخفیف بدهد ... بیشتر مراجعین ما از نظر مالی ضعیف هستند ... بسیاری از آنها از طرف خانواده طرد شده‌اند و حاضر هستند هر خطری را برای بدست آوردن هزینه عمل‌های تغییر جنسیت به جان بخرند، که در نتیجه برخی اوقات باعث آسیب رسیدن به آنها می‌شود. مسلماً هر کاری می‌کنند که از ما برای عمل‌های تغییر جنسیت

---

۲۱۷. «مبتلایان اختلالات جنسی تحت پوشش بیمه درمانی قرار می‌گیرند»، ایسنا، ۱ خرداد ۱۳۹۱:

<http://isna.ir/fa/news/91030100083/>

مدیرکل - آسیبهای - اجتماعی - وزارت - رفاه - مبتلایان [accessed January 7, 2016].

تخفیف بگیرند. ما بخشی از هزینه را از خود بیمار و بخش دیگر را از سازمان بهزیستی می‌گیریم. همچنین یک بنیاد خیریه وجود دارد که بخشی از هزینه‌های مربوط به عمل‌های این بیماران را می‌پردازد.^{۲۱۸}

باید توجه کرد که بین آبان ۱۳۸۸ (وقتی که برای اولین بار سازمان بهزیستی خبر از یارانه ۵ میلیون تومانی داد) تا خرداد ۱۳۹۴، پول ایران هفتاد درصد ارزش خود را از دست داد، در نتیجه قدرت خرید یارانه‌های دولتی نیز فارغ از میزان واقعی آنها کاهش یافت.^{۲۱۹}

بحث بر سر اینکه آیا دولت ایران حمایت‌های کافی برای خدمات پزشکی دوره گذار جنسیتی را ارائه می‌دهد یا نه همچنان ادامه دارد. برخی مانند دکتر سودابه مساحی اسکوئی، جراح عمل‌های تطبیق جنسیت، معتقد است که دولت و مخصوصاً سازمان بهزیستی

---

۲۱۸. لطفاً به مصاحبه دکتر میرجلالی با روزنامه جام‌جم مراجعه کنید، ۶ آبان ۱۳۹۳:

<http://jamejamonline.ir/sara/1687581470866243757> [accessed January 9, 2016].

۲۱۹. در آبان ۱۳۸۶ با توجه به نرخ مبادلات ارز در بانک مرکزی ایران، هر دلار آمریکا معادل ۹۳۲ تومان بود. اما در خرداد ۱۳۹۴، هر دلار آمریکا معادل ۲۸۳۰ تومان بود.

http://www.cbi.ir/ExRates/rates_fa.aspx [accessed January 14, 2016].

تمام تلاش خود برای رسیدگی به نیازهای اعضا جامعه ترنس را می‌کند.^{۲۲۰} اما بسیاری از حامیان جامعه ترنس‌ها باور دارند که سازمان‌های دولتی کارهای بسیار بیشتری می‌توانند انجام دهند. **الهه فرساد خلیلی**، پژوهشگر مسائل ترنس‌ها، توضیح می‌دهد:

متأسفانه سازمان‌های دولتی حمایتی نمی‌کنند و فقط به فتوای امام خمینی قناعت می‌کنند. اگر ما معترف هستیم که جامعه در این رابطه ناآگاه است، چرا سعی در آموزش جامعه نمی‌کنیم؟ والدینی که در روستاهای کوچک زندگی می‌کنند، از کجا باید بفهمند فرزندشان ترنس است؟ آیا مسئولین ما تراجنسیتی را درک می‌کنند؟^{۲۲۱}

---

۲۲۰. برای مطالعه گزارش کامل همایش برگزار شده در دانشگاه تهران با موضوع «تجربه‌های افراد ترنس در ایران»، در فروردین ۱۳۹۳، مراجعه کنید به:

<http://mehrkhane.com/fa/news/10770/>

نگاه-جامعه-به-افراد-ترنس-موجود-اضافی-او-خواهر-و-منحرف-جنسی-در-حال-حاضر-تنها-سازمان-متولی-بهبیستی-است [accessed January 8, 2016].

۲۲۱. می‌توانید جزییات گزارش همایش علوم اجتماعی دانشگاه تهران با موضوع «دیدگاه‌های بین‌رشته‌ای درباره ترنس بودن در ایران»، مورخ ۲۱ مهر ۱۳۹۴، را در لینک زیر مشاهده کنید:

<http://mehrkhane.com/fa/news/21734/>

آخرین-آمار-ترانس-سکسوال‌ها-والدین-به-رفتارها-و-پوشش‌های-انتخابی-کودک-خود-دقت-کنند

سامان ارسطو، مرد ترنس و هنرپیشه معروف ایرانی که در سن ۴۱ سالگی تصمیم به انجام مراحل گذار جنسیتی گرفت، با این نظر موافق است:

برای گرفتن تمام مبلغ یارانه از سازمان بهزیستی باید وقت و انرژی زیادی صرف کنید، و برای گرفتن یک سری نامه از اداره‌ای به اداره دیگر بروید. واقعا فرسوده می‌شوید ... همچنین سازمان بهزیستی ما را به پزشکانی ارجاع می‌دهد که نمی‌شناسیم. همین آدمها خودشان حاضر نیستند به این پزشکان اجازه دهند که روی گربه‌شان عمل جراحی انجام دهند. اما افراد ترنس، با وجود تمام مشکلات اجتماعی، خانوادگی و روانشناختی که دارند، نهایتا باید پیش این پزشکانی بروند که هیچ چیزی درباره‌شان نمی‌دانند. هیچ کلینیک تخصصی، یا گروه مشاوره پزشکی، یا هیچ چیز دیگری برای جامعه ترنس‌های ایرانی وجود ندارد.»^{۲۲۲}

[accessed January 9, 2016].

۲۲۲. متن کامل مصاحبه سامان ارسطو با روزنامه انتخاب، مورخ ۶ آبان ۱۳۹۲:

<http://www.entekhab.ir/fa/news/134741/>

تبعیض‌های اجتماعی و آزارهای مردم جامعه

بسیاری از ترنس‌های ایرانی علاوه بر مشکلات
قانونی، پزشکی و مالی که با آنها روبرو هستند،
باید با فشارهای مختلف اجتماعی نیز دست و
پنجه نرم بکنند:

از طرد شدن در محل کار و مدرسه گرفته تا خشونت‌های خانوادگی
و اجتماعی. تبعیض‌های اجتماعی، خشونت‌های خانوادگی، و آزارهای
قانونی وارده بر ترنس‌ها معمولاً از سنین پایین در زندگی آنها شروع
می‌شوند و در سراسر زندگی‌شان ادامه دارند؛ فارغ از اینکه بخواهند
مراحل پزشکی گذار جنسیتی را طی بکنند و جنسیت آنها از نظر
قانونی به رسمیت شناخته بشود یا خیر.

دکتر صابری، یکی از مسئولین سازمان بهزیستی، تجارب خودش
از کار کردن با خانواده‌های ترنس‌ها را بطور خلاصه بیان می‌کند:

مصاحبه-با-بازیگر-ایرانی-که-تغییر-جنسیت-داد-عکس [accessed January 7, 2016].

ممکن است بعضی از والدین در سال‌های کودکی، رفتارهای متفاوت فرزند مبتلایشان را تشویق هم بکنند. چراکه رفتارهای او برای آنها جالب و بامزه است. مثلاً پسر بچه‌ای که لاک می‌زند و ادای دخترها را درمی‌آورد، بخصوص در خانواده‌هایی که چند تا پسر دارند و آرزو دارند که دختر داشته باشند، ممکن است رفتارهایش برای پدر و مادرش خیلی جالب باشد. ولی رفتارهای این کودک، به تدریج پدر و مادر را نگران می‌کند، زیرا آنها می‌بینند که فرزندشان مثل سایر بچه‌های همجنس خودش رفتار نمی‌کند. چنین فرزند، طبیعتاً سرزنش و تحقیر شده و گاه با القاب تحقیرآمیز مواجه می‌شود. بچه‌هایی که اختلال هویت جنسی‌شان خیلی آشکار نشده باشد، در خلوت خودشان لباس جنس دلخواهشان را می‌پوشند و پسرها مثلاً آرایش می‌کنند. به تدریج والدینشان به این حالت آشکار نشده‌اش پی می‌برند و به رفتارهای او اعتراض می‌کنند. بیشتر خانواده‌ها، این بچه‌ها را مورد شماتت قرار می‌دهند، طردشان می‌کنند، با آنها مقابله کرده و مفصلاً بحث می‌کنند. ما خیلی کم دیده‌ایم که این خانواده‌ها متوجه

اختلال فرزندشان شده باشند و برای مشاوره، به روانشناس مراجعه کنند. خانواده‌ها معمولاً مقاومت زیادی در پذیرش این اختلال در وجود فرزندشان، دارند. خانواده‌ها در برابر این مشکل دچار تنش و احساس گناه می‌شوند و گاهی پدر و مادر یکدیگر را متهم می‌کنند و هر یک از آنها، دیگری را عامل ایجاد این مشکل در رفتار فرزندشان قلمداد می‌کنند.^{۲۲۳}

همانطور که پیش‌تر اشاره شده، بخشی از مشکل مربوط به عقاید دینی و سنتی جامعه می‌شود. برای مثال، غزل سادات اسدیان، زن ترنسی که خود را برای عمل تطبیق جنسیت آماده می‌کند، برای نشریه رسمی سازمان بهزیستی تعریف کرده بود که اگرچه مانند یک مرد لباس پوشیده بود، اما او را بخاطر ظاهر دخترانه‌اش از مراسم عاشورا بیرون انداخته بودند. غزل گفت «قلب من شکسته شد. برگشتم خانه و داستان را برای خانواده‌ام تعریف کردم. آنها را برای این اتفاق

---

۲۲۳. مصاحبه دکتر صابری با عصر ایران، ۱۲ آذر ۱۳۹۱:

<http://www.asriran.com/fa/news/243384/>

ترانس-سکسوالیست-ها-با-همجنسگرایان-و-دوجنسی-ها-فرق-دارند

[accessed January 7, 2016].

مقصر می‌دانستم. خواستم دیگر مرا مجبور به پوشیدن لباس‌های مردانه نکنند».^{۲۲۴}

بخش دیگر مشکل این است که اگر چه از نظر قانونی عمل تطبیق جنسیت به رسمیت شناخته شده، اما قانون از افرادی که این عمل را انجام داده‌اند در مقابل تبعیض در محل کار و اماکن عمومی محافظت نمی‌کند. همچنین در مقابل طرد شدن از طرف خانواده و رفتارهای ناخوشایند اجتماعی، قانون از آنها حمایت نمی‌کند. دکتر کهن‌زاد می‌گوید: «بزرگترین مشکل پذیرش افراد ترنس در جامعه بعد از عمل جراحی است. تمام علم و آگاهی چگونگی انجام یه عمل جراحی در مقایسه با نگرش و عکس‌العمل پدر، مادر، همسایه‌ها و اعضای جامعه رنگ می‌بازد.»^{۲۲۵}

---

۲۲۴. بهروزی، انتشارات آنلاین سازمان بهزیستی شعبه یزد، اسفند ۱۳۹۳، صفحه ۱۰:

http://www.yazdbehroozi.ir/content/newspaper/Version1/0/Page10/newspaper-pdf_1_10.pdf [accessed January 14, 2016].

۲۲۵. متن کامل مصاحبه:

<http://www.iran.pezeshk.us/archives/31420> [accessed January 7, 2016].

دکتر مهدی صابری نیز با این نظر موافق است: «پنجاه درصد خانواده‌هایی که فرزندان‌شان مبتلا به اختلال هویت جنسیتی هستند، با عمل تغییر جنسیت فرزندان‌شان مخالف هستند. بیست تا بیست و پنج درصد هم فقط با یک سری شرط و شروط حاضر به پذیرش وضعیت فرزندان‌شان هستند».^{۲۲۶} **دکتر میرجلالی** نیز نظر خود را اینگونه بیان می‌کند:

عمل تغییر جنسیت برای افراد ترنس مانند باز کردن در قفس بروی آنها برای پرواز کردنشان است. اما به کجا پرواز کنند؟ در جامعه‌ای که وضعیت‌شان بهتر خواهد بود یا بدتر؟ بعد از عمل جراحی، بسیار ضروری است که افراد ترنس برای

---

۲۲۶. مصاحبه با دکتر صابری، «عمل جراحی تنها راه درمان اختلال هویت جنسیتی است»، ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۳:

<http://www.mehrnews.com/news/2294383/>

جراحی-تنها-راه-درمان-بیماران-اختلال-هویت-جنسی-مخالفت-۵۰-درصد [accessed January 7, 2016].

ساخت یک زندگی بهتر از کمک خانواده، دوستان و جامعه
برخوردار باشند.^{۲۲۷}

دکتر رستمی معتقد است که محیط خشونت‌آمیز و عدم برخورداري از
حمایت اجتماعی باعث می‌شود بسیاری از افراد ترنس به خودکشی
فکر یا در عمل اقدام بکنند. «میزان افکار خودکشی بین ترنس‌ها صد
در صد است. به این معنی که هر یک از آنها حداقل یک بار در طول
زندگی‌اش به خودکشی فکر کرده است. همچنین میزان اقدام به
خودکشی در میان آنها هفتاد درصد است، به این معنی که از هر ۱۰
نفر ترنس، ۷ نفرشان اقدام به خودکشی کرده‌اند.»^{۲۲۸}

---

۲۲۷. متن کامل مصاحبه دکتر میرجلالی با ایرنا، ۱۳ دی‌ماه ۱۳۹۳:

<http://www.irna.ir/fa/News/81448695/> [accessed January 8, 2016].

۲۲۸. برای مطالعه گزارش کامل همایش برگزار شده در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران
با موضوع «تجربه‌های افراد ترنس در ایران»، ۲۸ فروردین ۱۳۹۳، مراجعه کنید به:

<http://mehrkhane.com/fa/news/10770/>

نگاه-جامعه-به-افراد-ترنس-موجود-اضافی-او-خواهر-و-منحرف-جنسی-در-حال-حاضر-
تنها-سازمان-متولی-پهزیستی-است [accessed January 8, 2016].

خشونت خانوادگی

علاوه بر تبعیض‌های قانونی که زنان و دختران بخاطر قانون مجازات اسلامی و قانون مدنی با آن روبرو هستند، تحت قانون ایرانی هیچ حمایتی از قربانیان خشونت خانوادگی صورت نمی‌گیرد.^{۲۳۹} **غزل زعفرانی**، وکیل ایرانی که وکالت چندین ترنس ایرانی را بر عهده داشته، درباره آزارها و خشونت‌هایی که افراد ترنس در خانه تجربه می‌کنند اینگونه توضیح می‌دهد:

متأسفانه بخاطر نگرش‌های اشتباه فرهنگی در بین ایرانی‌ها، بسیاری ترنس‌ها را افراد منحرف می‌داند، در نتیجه یا آنها را طرد می‌کنند یا با خشونت با ایشان رفتار می‌کنند ... بسیاری از اعضا خانواده، افراد ترنس را طرد می‌کنند و باعث شکسته شدن قلب آنها می‌شوند. در بعضی موارد دیده‌ام که خانواده

---

۲۳۹. برای مطالعه لیست کامل معاهده‌های تصویب شده از سوی ایران لطفاً مراجعه کنید به:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?Country-ID=81&Lang=EN [accessed January 21, 2016].

اقدام به قتل فرد ترنس کرده، زیرا در نظر آنها او منحرف جنسی بوده است.^{۲۳۰}

آرش، پسر ترنس ۳۰ ساله از تهران، درباره آزارهایی که از طرف مادر و دیگر اعضا خانواده دیده بود به سازمان اقدام آشکار جهانی چنین گفت:

مادر من داشت مشکوک می شد زیرا متوجه شده بود که ظاهر من هر روز بیشتر مردانه می شود. مدام از من می پرسید چرا موهای پاهایم را نمی زنم و دوران قاعدگی ندارم. یک روز بالاخره به او گفتم که من مرد شده ام. از من پرسید «چطور ممکن است؟ من خودم پوشک تو را عوض می کردم (تو اعضای تناسلی زنانه داری)». بعد او و برادرانم به شدت کتکم زدند. برادرم به من گفت اگر یک بار دیگر مرا در لباس مردانه

---

۲۳۰. متن کامل مصاحبه با روزنامه قانون، مورخ ۳۰ تیرماه ۱۳۹۴:

<http://www.ghanoondaily.ir/News/55044/>

قانونی-برای-حمایت-از-تراجنسی-ها--نداریم

[accessed January 6, 2016].

ببیند بهم رحم نخواهد کرد ... او مرد بزرگ و قوی‌هیکلی
بود. او معمولا مرا کتک می‌زد.^{۲۳۱}

علاوه بر خشونت جسمی در خانه، آرش مرتب در معرض توهین‌های
همسایه‌ها بود. از آنجاییکه خانواده‌اش با او مانند یک فرزند ناخواسته
رفتار می‌کردند، همسایه‌ها هم به خودشان اجازه می‌دادند با او بدرفتاری
کنند. «زن همسایه مرتب به من توهین می‌کرد ... هرگز او را فراموش
نمی‌کنم. یک بار به من گفت فاحشه کثیف. دوست دخترم با من
بود. همسایه‌ها از پنجره‌هایشان داد می‌زدند. به من می‌گفتند که از
آن محله بروم.»^{۲۳۲}

نهایتا مادر آدرش به پلیس گزارش کرد که او مانند پسرها لباس
می‌پوشد:

---

۲۳۱. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۷ آبان ۱۳۹۳

۲۳۲. همان منبع.

مادرم به مجتمع وزرا^{۲۳۳} رفت و از من شکایت کرد. به آنها گفته بود که دخترش به دین پشت کرده و بدون حجاب بیرون می‌رود. دادگاه برای من احضاریه صادر کرد. من هم با مانتو و روسری پیش روانپزشکم رفتم، و از او نامه‌ای گرفتم که توضیح می‌داد به احتمال زیاد تراجنسی هستم. سپس مستقیم به دادگاه رفتم و وضعیت خودم را توضیح دادم. آنها بد اخلاق بودند و می‌توانستند مرا بیشتر اذیت بکنند، اما قاضی شکایت علیه مرا رد کرد.^{۲۳۴}

بعد از تبرئه شدن، آرش در حالی که گریه می‌کرده به مادرش می‌گوید «ممکن بود مرا بکشند. اگر فکر می‌کردند من لزبین (زن همجنس‌گرا) هستم، مرا می‌کشتند». اما مادرش متوجه جدی بودن شکایتی که علیه آرش کرده نبوده است.^{۲۳۵}

---

۲۳۳. مجتمع وزرا، ستاد مرکزی پلیس امنیت اخلاقی تهران می‌باشد. افراد متهم به ارتکاب «جرم‌های اخلاقی» همچون مبدل پوشی به این مرکز برده می‌شوند. برای اطلاع بیشتر، بنگرید به:

<http://police.ir/?fkeyid=&siteid=29&pageid=4640&newsview=8649> [accessed July 6, 2016].

۲۳۴. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۷ آبان ۱۳۹۳

۲۳۵. همان منبع

شراره، دختر ترنس ۲۶ ساله اهل گیلان، درباره آزارهای خانواده‌اش بعد از پی بردن به ترنس بودن‌اش، به ما گفت: «یک بار درباره وضعیت میان‌جنسی در مجله خواندم. خیلی هیجان زده شدم و آن داستان را به پدرم نشان دادم و اولین سیلی عمرم را همان موقع از پدرم دریافت کردم» شراره تعریف کرد که این آزارها خیلی زود تبدیل به خشونت خانوادگی بر علیه او بخاطر ترنس بودن‌اش شد:

رفتیم پیش دکتر خانوادگی و پزشک گفت از نظر بدنی سالم هستی و آزمایش سونوگرافی نوشت. من آرزو می‌کردم که یک چیزی در شکم من باشد. بابام یک داس گذاشت تو ماشین و گفت اگر دوجنسی باشی با همین داس می‌کشمت. من خودم را تنهاترین آدم روی کرده زمین می‌دیدم تا این که جواب آزمایش آمد و گفت سالمی. وقتی پیش روانپزشک رفتیم به روانپزشک همه چیز را گفتم. گفت مشکلی نداری. مامان تهدیدم کرد. گفت چون به روانپزشک گفتمی به همجنس‌های خود علاقه داری، می‌برند اعدامت می‌کنند. دکتر هم همه‌اش می‌گفت برو درست رو بخون.

شراره ادامه می‌دهد:

پدر و مادرم مرا پیش یک دعانویس بردند که برای من دعا بنویسد. آنها با هم برای من دعا می‌کردند و من را مجبور می‌کردند از «آب متبرک» بخورم و خیلی چیزهای دیگر. وقتی که این چیزها جواب نداد، پدرم شروع کرد به کتک زدن من با کمربند و شلنگ آب و مشت و لگد. مرا به شدت کتک می‌زد تا من تغییر کنم. یک روز شنیدم که دختر عمه‌ام حامله هست و فقط گفتم «آخی» (با حالت دخترانه). پدرم شروع کرد به کتک زدن من و حتی سعی کرد مرا با گذاشتن بالشت روی صورتم خفه کند. من نمی‌توانستم نفس بکشم. فکر کردم می‌میرم.

شراره خاطره‌های دردآور دیگری را نیز به یاد می‌آورد، «یک بار پدرم بخاطر ظاهر و رفتار دخترانه‌ام مرا با آب جوش سوزاند. مرتب می‌گفت آدمهای مثل من باید بمیرند ... بعد آب جوش را روی پاهای من ریخت. بعدا خودش پماد روی جای سوختگی گذاشت. یک بار دیگر کیس کامپیوتر را به طرف من پرتاب کرد که خورد توی دهنم و

شروع به خونریزی کردم.» متاسفانه مادر شراره نیز به همان اندازه آزارش می‌داد، با این تفاوت که آزارهای مادرش بیشتر از نظر احساسی بودند. «مادرم فشار روانی زیادی روی من می‌گذاشت». شراره تعریف می‌کند که مادرش گریه می‌کرده و می‌گفته «این چه بدبختی بود که سر من اومد». شراره گفت پدر و مادرش هر شب دعا می‌کردند، «از خدا و امام‌ها می‌خواستند که مرا شفا بدهند».^{۲۳۶}

پدراهم، پسر ترنس ۲۳ ساله، به ما درباره محیط آزاردهنده‌ای که در آن رشد کرده بود گفت:

نه جامعه و نه خانواده ما نمی‌توانند ما را درک کنند. آنها فکر می‌کنند ما شستشوی مغزی شده‌ایم که فکر می‌کنیم پسر هستیم. من هر روز با پدرم دعوا می‌کردم. او فکر می‌کرد من یا توهمی هستم یا منحرف. حتی در دانشگاه و سر کار آزارم

---

۲۳۶. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۴ آذر ۱۳۹۳

می‌دادند. ماه گذشته چهار بار سعی کردم خودکشی کنم. اگر بخاطر برادرم نبود، من تا الان مرده بودم.^{۲۳۷}

نیوشا، زن ترنس ۲۲ ساله اهل اسلام‌شهر نزدیک تهران، تجربه خودش را اینگونه با ما در میان گذاشت:

وقتی با پدرم درباره وضعیت خودم صحبت کردم گفت مرا می‌کشد. او دیوانه شد. مرتب من و مادرم را کتک می‌زد. قبلاً مرا بخاطر لباس‌هایی که می‌پوشیدم کتک می‌زد. وقتی مادرم اعتراض کرد و گفت این روزها همه اینطوری لباس می‌پوشند، پدرم گفت همه همسایه‌ها از او می‌پرسند «بچه‌ات دوجنسه است؟»^{۲۳۸}

---

۲۳۷. همایش دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران با موضوع «تجربه‌های ترنس‌های ایرانی»، ۲۸ فروردین ۱۳۹۳، گزارش کامل در لینک:

<http://mehrkhane.com/fa/news/10770/>

نگاه-جامعه-به-افراد-ترنس-موجود-اضافی-اوخواهر-و-منحرف-جنسی-در-حال-حاضر-تنها-سازمان-متولی-بهبزستی-است [accessed January 8, 2016].

۲۳۸. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۱ آبان ۱۳۹۳

علی‌رغم همه حقایق تلخی که بسیاری از افراد ترنس در خانواده‌های‌شان تجربه می‌کنند، همه آنها از طرف خانواده طرد نمی‌شوند یا مورد خشونت قرار نمی‌گیرند. ناهید، دختر ترنس ۲۸ ساله اهل شمال ایران، اخیراً عمل تطبیق جنسیت خودش را انجام داده است. او بسیار از مادرش سپاسگذار است. زنی کم‌سواد که بزرگترین حامی او در دوره گذار جنسیتی‌اش بوده است: «پنج سال پیش، مادرم به من اجازه داد در اماکن عمومی مثل دخترها لباس بپوشم و اجازه نمی‌داد برادرانم اذیتم کنند. من می‌خواهم آرایشگر بشوم و نذر کرده‌ام به همراه مادرم به حج بروم».^{۲۳۹}

برخی از متخصصان بر این اعتقاد هستند که طی چند دهه گذشته خانواده‌های ایرانی نسبت به مسائل ترنس‌ها آگاه‌تر شده‌اند. دکتر میرجلالی می‌گوید:

---

۲۳۹. «می‌خواهم خود واقعی‌ام باشم»، ۲۰ مرداد ۱۳۹۲:

<http://mehrkhane.com/fa/news/7756/>

می‌خواهم -خود واقعی‌ام باشم

[accessed January 9, 2016].

طی ده یا پانزده سال اخیر آگاهی بهتری نسبت به این قضیه در جامعه بوده است، و در نتیجه افراد ترنس از وضعیت بهتری در مقایسه با گذشته برخوردار هستند. آنها معمولاً به همراه والدین‌شان نزد دکترهای‌شان می‌آیند، در صورتی که پانزده سال پیش این افراد تنها و بدون هیچ حمایتی می‌آمدند. البته همچنان پذیرفته شدن در اجتماع و پیدا کردن کاری که درآمد کافی داشته باشد برای ترنس‌ها بسیار مشکل است.^{۲۴۰}

خشونت جنسی

بسیاری از ترنس‌هایی که با ما مصاحبه کردند گفتند مورد آزار و خشونت جنسی قرار گرفته‌اند اما هرگز نتوانسته‌اند رسماً شکایت کنند یا این قضایا را با خانواده‌هایشان در میان بگذارند. زیرا می‌ترسیدند خودشان مقصر شناخته شده و مجازات شوند. هانی، دختر ترنس ۲۸ ساله اهل بوکان، مورد تجاوز قرار گرفت، در حالی که بعد از آن فرد

---

۲۴۰. می‌توانید متن مصاحبه کامل با دکتر میرجلالی با ایرنا مورخ ۱۳ دی ۱۳۹۳ را در لینک زیر مطالعه فرمایید:

<http://www.irna.ir/fa/News/81448695/> [accessed January 8, 2016].

متجاوز آزادانه در همان شهر زندگی می‌کرد. وی داستان خودش را
اینگونه تعریف کرد:

یک بار که داشتم می‌رفتم خانه خاله‌ام شب بود و یارو
مسافرکش بود و همان کسی بود که همیشه در خیابان
دنبال من می‌افتاد و پیشنهاد می‌داد. من رو تهدید می‌کرد
و دیدم که همان راننده است. می‌گفت اگر با من رابطه‌ای
نداشته باشی من این بلا رو سرت می‌آرم و به خانواده‌ات
می‌گم و تهدید می‌کرد. به روی خودم نیاوردم که شناختم.
در ماشین رو قفل کرد و از مسیر منحرف شد. گفتم کجا
می‌ری؟ گفت مگه من رو نمیشناسی؟ گفت خوب شد گیرم
اومدی. یک جایی رسید که یک دشتی بود و گندم‌های بلند
داشت. پیاده شدیم و من خواستم فرار کنم که از پشت من
رو گرفت و چاقو درآورد. گفتش لباس‌هات رو دربیار، من
گریه کردم، التماس کردم. گفت باز کن و یا کمرت رو با
چاقو می‌زنم. من چاقو رو گرفتم، دستم برید و هنوز جای آن
پیداست (نشان می‌دهد). در همان جا به من تجاوز کرد. در آن

زمان من ۱۹ سالم بود. الان هم می‌شناسمش و آن موقع هم می‌دیدمش ولی باید چه کار می‌کردم؟ به چه کسی می‌گفتم؟ به خانواده خودم هم نمی‌تونستم بگم، چون اون‌ها به من کمک نمی‌کردند. به نیروی انتظامی هم نمی‌تونستم بگم چون خانواده از من شناخت داشتند و می‌گفتند مقصر خودم هستم چون اون طوری لباس می‌پوشم و آرایش می‌کنم.^{۲۴۱}

ماری، زن ترنس اهل فولادشهر، گفت زمانی که نوجوان بوده بخاطر آزارهایی که در خانه می‌دیده، و آزارهای جنسی از سوی شوهر خاله‌اش، می‌خواسته فرار کند. اما احساس می‌کرده اسیر شده و جایی برای رفتن ندارد:

وقتی دبیرستان بودم از خانه فرار کردم و به تهران رفتم. یک راننده تاکسی از لحظه‌ای که به ترمینال اتوبوس رسیدم مرا تعقیب می‌کرد. مرتب به من می‌گفت که باهانش به خانه‌اش بروم. از دست او فرار کردم و رفتم داخل پارک. بعد وارد دفتر یک شرکت شدم و ازشون آدرس پرسیدم. وقتی می‌خواستم از

---

۲۴۱. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۳ آبان ۱۳۹۳

دستشویی استفاده بکنم یک مرد با هیکل گنده آمد و گفت همراهش به خانه‌اش بروم. مجبور شدم به پارک دانشجو پناه ببرم.^{۲۴۲} آنجا با دانشجویانی آشنا شدم که خودفروشی می‌کردند. اونقدر حالم از همه چیز بهم خورده بود که سوار اتوبوس شدم و فقط بعد از یک روز به خانه برگشتم. هیچ کسی متوجه نشده بود که من برای ۲۴ ساعت خانه نبودم و چه اتفاقاتی برایم افتاده بود.^{۲۴۳}

نیوشا، دختر ترنس ۲۲ ساله اهل اسلام‌شهر، مورد تجاوز گروهی قرار گرفته است. او گفت توسط ۷ یا ۸ نفر در یک جای دورافتاده مورد تجاوز قرار گرفته است. افراد متجاوز هرگز بخاطر کاری که انجام داده بودند مجازات نشدند. نیوشا که به شدت از نظر روانی آسیب دیده بود جرات نداشتند در این رابطه با کسی صحبت کند یا کمک بخواهد. او به ما گفت:

---

۲۴۲. پارک دانشجو در تهران یکی از جاهایی است که افراد همجنسگرا و بعضا ترنس همدیگر را ملاقات می‌کنند.

۲۴۳. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۵ آبان ۱۳۹۳

اون روز به همراه یکی از پسرهای کوچک‌تر از خودم که همسایه‌مان بود به خرید رفته بودم. ناگهان ۷ یا ۸ نفر سوار دو تا ماشین آمدند. دوستم فرار کرد. من فقط یک بچه بودم، سعی کردم که به خرابه‌ها فرار کنم. آنها مرا تعقیب کردند و با چاقو تهدیدم کردند ... همه آنها به من تجاوز کردند. من حالم از خودم بهم می‌خورد. هنوز کابوس آن خرابه‌ها را می‌بینم. دوستم می‌گفتم باید شکایت کنم، ولی من از ترس آبرویم به هیچ کسی نگفتم.^{۲۴۴}

آرش، پسر ترنس ۲۶ ساله اهل کرمان، سر ساختمان کارگری می‌کرد تا هزینه مراحل پزشکی گذار جنسیتی‌اش را بدست بیاورد. کم‌کم به همکاری‌اش اعتماد می‌کند و آنها می‌فهمند ترنس است. آرش از کارفرمای خودش خواسته بود دستمزدش را پیش خودش نگه دارد تا وقتی که مقدار آن برای عمل‌ها کافی باشد. در سال ۱۳۹۰، وقتی قرار بود کارفرمایش پول‌هایش را به او بدهد، گفته بود تنها در صورتی پول را می‌دهد که آرش با او رابطه جنسی داشته باشد. وقتی آرش

---

۲۴۴. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۱ آبان ۱۳۹۳

قبول نکرده بود، به او تجاوز کرده بود. «من نمی‌توانستم به پلیس یا به دادگاه شکایت بکنم برای اینکه می‌فهمیدند من لباس مردانه می‌پوشیدم و با مردها کار می‌کردم»، «ممکن بود مرا به این خاطر دستگیر کنند».

بعد از این اتفاق آرش به شدت افسرده شده بود. کارش را ول کرده بود و ماه‌ها خودش را در خانه حبس کرده بود.^{۲۴۵}

ازدواج اجباری

خانواده‌هایی که قادر به پذیرش هویت جنسیتی فرزندان ترنس‌شان نیستند، برخی اوقات با هدف پنهان کردن یا حل کردن «مشکل»، فرزندان‌شان را مجبور به ازدواج می‌کنند. اکبر، پسر ترنس ۲۳ ساله اهل سنج، گفت که بطور مداوم از سوی خانواده‌اش تحت آزار جسمی و روانی قرار داشته است. هنگامی که خانواده‌اش می‌خواستند او را مجبور به ازدواج کنند از ایران فرار می‌کند. آن زمان فقط ۱۹ سالش بوده است. او می‌گوید خانواده‌اش همیشه بخاطر ظاهر پسرانه او

۲۴۵. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۸ شهریور ۱۳۹۱

احساس شرمندگی می کردند و باور داشتند او باعث رسوایی خانواده است. پدرش از نظر جسمی و روانی او را آزار می داده است. یک روز مادرش وی را نزد روانپزشکی می برد که به آنها می گوید اکبر باید عمل تطبق جنسیت انجام بدهد. وقتی پدرش این مسئله را می شنود، اکبر را کتک زده و می گوید دکتر «حرف بی خود» زده است. سپس اکبر را تهدید می کند اگر یک بار دیگر حرف از پیشنهاد آن دکتر بزند او را خواهد کشت.

اکبر گفت در خانه بسیار تحت فشار بوده است و دو بار سعی کرده خودکشی کند. یک بار رگ دستش را می زند و بار دوم قرص می خورد. دفعه اول پدر اکبر او را به اورژانس بیمارستان نمی برد و مادرش جانش را نجات می دهد. بعدها وقتی اکبر دانشگاه قبول می شود، پدرش می گوید تنها به شرطی اجازه ادامه تحصیل به او می دهد که با مردی ازدواج کند. سپس مجبورش می کند با پسرعموی اش نامزد شود. اما بالاخره اکبر به ترکیه فرار می کند و تن به ازدواج اجباری نمی دهد.^{۲۴۶}

---

۲۴۶. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۸ شهریور ۱۳۹۱

اشکان پسر ۳۲ ساله اهل کرمان تجربه مشابهی داشت. خانواده‌اش او را مجبور به ازدواجی کرده بودند که در نهایت ختم شده بود به سالها خشونت جنسی و آزارهای روانی. او به سازمان آشکار جهانی گفت که وقتی فقط ۱۷ سال داشته، والدینش مجبورش می‌کنند از بین دو خواستگاری که داشته یکی را انتخاب کند. یکی از آنها ۵۲ سالش بوده و دیگری ۲۶ سال. تحت فشار خانواده نهایتاً خواستگار ۲۶ ساله را انتخاب می‌کند که برادر دوست دخترش بوده است. با خودش فکر می‌کند در صورت ازدواج با برادر دوست دخترش می‌تواند به او نزدیک بماند و «شوهرش» را قانع کند که کاری به آنها نداشته باشد. اما در همان روز اول ازدواج، «شوهرش» او را مورد خشونت جنسی و جسمی قرار می‌دهد. اشکان به ما گفت شوهرش او را مجبور به نوشیدن مشروبات الکلی می‌کرده است، سپس دست‌های او را می‌بسته و به او تجاوز می‌کرده است. شوهرش مجبورش می‌کند موهایش را بلند کند، صورتش را آرایش کند و لباس‌های زنانه بپوشد. هیچ‌کسی از اشکان حمایت نمی‌کرد. وقتی اشکان حامله شد، شوهرش که معتاد شده بود، او را مجبور به امضا بر گه‌هایی کرد که از حق خودش

نسبت به مهریه و فرزندش بگذرد. اشکان بالاخره بدون فرزندش از خانه فرار کرد و به تهران رفت: «من فقط می‌خواستم جایی باشم که کسی مرا نشناسد. جایی که از خانواده‌ام و آن زندگی به‌دور باشم».^{۲۴۷}

تبعیض در محل کار

اگرچه ترنس بودن جرم در ایران محسوب نمی‌شود، اما اجتماع با نگرش منفی به آن نگاه می‌کند، که باعث می‌شود بسیاری از کارفرماها از استخدام افراد ترنس خودداری کنند. **دکتر مساحی اسکویی** اشاره می‌کند:

افراد ترنس مشکلات زیادی در پیدا کردن کار دارند ... بسیاری از کارفرماها به محض اینکه متوجه می‌شوند آنها ترنس هستند اخراج‌شان می‌کنند. در نتیجه مجبور به انجام کارهایی می‌شوند که به اعتیاد، بیماری‌های جنسی و حتی ابتلا به ایدز منجر می‌شود. جامعه با آنها چطور برخورد می‌کند: احساس

---

۲۴۷. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۰ شهریور ۱۳۹۱

ترحم، مسخره کردن، یا صدقه دادن به آنها؟ اما افراد ترنس نیاز دارند با آنها مثل انسان برخورد شود.^{۲۴۸}

خانم خلیلی، پژوهشگر، آزارهای مربوط به محیط کار را اینگونه توضیح می‌دهد:

بخاطر خصوصیات رفتاری و ظاهری‌شان، افراد ترنس خیلی زود برچسب می‌خورند و از سوی اعضای جامعه طرد می‌شوند ... آنها بطور مداوم دچار احساس گناه و سردرگمی هستند و از بدن‌شان حالشان بهم می‌خورد. در خیابان مورد تعرض قرار می‌گیرند و معمولاً قادر نیستند کار خوبی پیدا کنند. اگر کارفرمای آنها متوجه وضعیت‌شان بشود یا اخراج‌شان می‌کند یا از نظر جنسی بهشان تعرض می‌کند. این افراد

---

۲۴۸. همایش دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران با موضوع «تجربه‌های ترنس‌های ایرانی» ۲۸ فروردین ۱۳۹۳، گزارش کامل در لینک:

<http://mehrkhane.com/fa/news/10770/>

نگاه-جامعه-به-افراد-ترنس-موجود-اضافی-اواخواهر-و-منحرف-جنسی-در-حال-حاضر-تنها-سازمان-متولی-بهبزستی-است

[accessed January 8, 2016].

در تامین اساسی‌ترین نیازهای‌شان مانند غذا و جایی برای خواب مشکل دارند.^{۲۴۹}

آقای ارسطو، بازیگر ترنس ایران، درباره تبعیض‌هایی که به عنوان یک بازیگر با آنها روبرو بوده به مطبوعات اینگونه گفته است:

چند سال قبل در تئاتر شروع به کار بازیگری کردم. اما نمایش بدون من روی صحنه رفت. وقتی دلیل‌اش را پرسیدم، کارگردان به من گفت مسئولین تئاتر شهر تهران گفته‌اند: «باید برای او جایگزینی پیدا کنی تا اجازه دهیم نمایش‌ات روی صحنه برود». من پیگیر قضیه شدم تا بفهمم دقیقا موضوع چیست. خیلی جالب بود که خانه مرکزی تئاتر تهران این داستان را تکذیب کرد و گفت این تصمیم خود کارگردان بوده است. من به خوبی به یاد دارم وقتی سامان ترکی از

---

۲۴۹. می‌توانید جزییات گزارش همایش علوم اجتماعی دانشگاه تهران با موضوع «دیدگاه‌های بین‌رشته‌ای درباره ترنس بودن در ایران»، مورخ ۲۱ مهر ۱۳۹۴، را در لینک زیر مشاهده کنید:

<http://mehrkhane.com/fa/news/21734/>

آخرین-آمار-ترانس‌سکشوال‌ها-والدین-به-رفتارها-و-پوشش‌های-انتخابی-کودک-خود-دقت-کنند

[accessed January 9, 2016].

من در فیلم حباب استفاده کرده، برخی وی را به این خاطر زیر سوال بردند، ولی او آنقدر از نظر شخصیتی قوی بود که از من در مقابل آنها حمایت کرد.^{۲۵۰}

الناز، زن ترنس، نیز درباره کار کردنش به ما گفت:

من به عنوان راننده تاکسی تلفنی شروع به کار کردم. وقتی مشتری‌ها زنگ می‌زدند می‌گفتند مرا نفرستند. شرکت فکر کرد من آبروی آنها را خدشه‌دار می‌کنم. فکر می‌کردند من دوجنس‌هستم. با من خیلی بد رفتاری می‌کردند (در آخر هم اخراجم کردند) ... بعدها تصمیم گرفتم واحد گردشگری که توسط وزارت فرهنگ و هنر و ارشاد اسلامی ارائه شده بود را بردارم. آنها نمی‌توانستند من را به عنوان یک تراجنسیتی قبول کنند .... بی پول شده بودم. هیچ کسی حاضر نبود به من در تهران کار بدهد. آنها فقط من را به عنوان یک خودفروش

---

۲۵۰. «بیماران اختلال هویت جنسی بی‌صدا فریاد می‌زنند»، ۲۳ مرداد ۱۳۹۵:

<http://www.yjc.ir/fa/news/5289210/>

بیماران-اختلال-هویت-جنسی-بی-صدا-فریاد-می-زنند

[accessed January 9, 2016].

قبول می‌کردند! بالاخره با یک زن ترنس دیگر آشنا شدم که به عنوان متخصص دستگاه برش کار می‌کرد. کارفرمای او دلش برایش سوخته بود و اخراجش نکرده بود. او به من کمک کرد.^{۲۵۱}

نیوشا، دختر ترنس ۲۲ ساله از اسلام‌شهر به ما گفت:

من به عنوان فروشنده در یک لحیم کاری کار می‌کردم. با اینکه صورتم را با ماسک می‌پوشاندم، اما مردم همچنان به ظاهر من گیر می‌دادند. آنها چپ‌چپ به من نگاه می‌کردند و با صدای بلند و توهین آمیزی می‌گفتند «دوجنسه». من شده بودم موضوع کنجکاوی همه ... آنها وقتی کاری برای انجام دادن نداشتند می‌آمدند سر میز من و سر به سرم می‌گذاشتند.^{۲۵۲}

---

۲۵۱. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۱ آبان ۱۳۹۳

۲۵۲. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۱ آبان ۱۳۹۳

شراره، دختر ۲۶ ساله اهل گیلان، به ما گفت بدون داشتن کارت شناسایی که نشان دهنده هویت جنسیتی او باشد، قادر نبود کار پیدا بکند و یا تحصیلاتش را در دانشگاه ادامه بدهد. برای همین نمی‌توانسته هزینه‌های پزشکی دوره گذار جنسیتی را پرداخت بکند. مجبور شده بود از نظر مالی به خانواده‌اش وابسته باشد، خانواده‌ای که سالها او را مورد آزار و اذیت قرار داده بودند. «وضعیت مالی‌ام بسیار بد است بخاطر اینکه کاملاً به والدین‌ام وابسته هستم. بدون آنها نمی‌توانستم اینجا باشم». شراره گفت هزینه عمل تطبیق جنسیت ۱۳ میلیون تومان بود و سازمان بهزیستی فقط می‌توانست ۳ تا ۴ میلیون از آن را پرداخت کند.^{۲۵۳}

از طرف دیگر برخی از افراد ترنس علی‌رغم همه مشکلات موجود قادر به کار کردن و ساختن زندگی‌شان هستند. پارسا، مرد ترنس ۴۲ ساله اهل ابهر، بعد از تکمیل عمل‌های جراحی‌اش به کار سابق‌اش بازگشت. او به سازمان آشکار جهانی گفت:

---

۲۵۳. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۵ دی ۱۳۹۲

من قبلا با لباس زنانه سر کار می‌رفتم. بعد از کمی شک و تردید تصمیم گرفتم مانند مردان لباس بپوشم. اما قبلش باید با همکارانم صحبت می‌کردم. همکاران زن من از قبل درباره تراجنسی بودنم می‌دانستند ... بقیه همکارانم وقتی فهمیدند شوکه شدند. برخی حتی فکر کردند ممکن است کارم را از دست بدهم. من بالاخره تصمیم گرفتم با مدیرم صحبت بکنم. به او گفتم تصمیم دارم عمل تغییر جنسیت انجام بدهم و مرخصی نیاز دارم ... گفتم این قضیه از زمان بچگی با من بوده است و الان بالاخره می‌خواهم مرد باشم. بازگشت به کار خیلی مشکل بود. اول آنها شک داشتند دوباره مرا قبول کنند. حدود ۵ ماه طول کشید تا کارت شناسایی جدیدم را گرفتم. در طی این مدت بی‌کار بودم. بعد از گرفتن کارت شناسایی‌ام برگشتم سر کار، اما وارد شدن به محیط کارم ساده نبود. مدیرم مرا پیش تک تک همکارانم برد و با اسم و جنسیت جدیدم به تک تک آنها معرفی‌ام کرد. حدودا یک سال طول کشید تا دوباره با من طبیعی رفتار کنند.^{۲۵۴}

---

۲۵۴. مصاحبه در ترکیه با سازمان اشدکار جهانی، ۱۶ آبان ۱۳۹۳

آزار و زورگویی در مدارس

بعد از انقلاب ۱۳۵۷ در ایران، جداسازی جنسیتی در مدارس ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان اجرا شد، اما دانشگاه‌ها از این امر مستثنی شدند. حداقل دو هدف برای جداسازی جنسیتی وجود داشت. اول جلوگیری از «فساد اخلاقی» که به باور حکومت در نتیجه کنار هم قرار گرفتن دو جنس مخالف بروز می‌کند. دوم، اینکه دانش‌آموزان فقط روی درس‌شان تمرکز بکنند.^{۲۵۵} در سالهای اخیر تندروها در ایران به دنبال توسعه جداسازی جنسیتی بوده‌اند، تا جایی که حتی پیشنهاد کرده‌اند کتاب‌های درسی در مدارس مطابق با جنسیت دانش‌آموزان طراحی شوند.^{۲۵۶} وزارت علوم که مسئول تحصیلات عالی هست نیز

---

۲۵۵. برای مطالعه تاریخچه کامل جداسازی جنسیتی در ایران، لطفاً مراجعه کنید به «زنان و سیاست در جمهوری اسلامی ایران: عمل و عکس‌العمل»، وکیل، س.

For a full history of gender segregation in Iran, see *Women and Politics in the Islamic Republic of Iran: Action and Reaction*, Vakil, S., available at https://books.google.com/books?id=WB3m-cBtrQ4C&pg=PA109&dq=gender+segregation+in+school+in+Iran&hl=en&sa=X&ved=0CCwQ6AEwAWoVChMIhNT___fWyAlVzHQ-Ch3v7gW6#v=onepage&q=gender%20segregation%20in%20school%20in%20Iran&f=false [accessed October 22, 2015].

۲۵۶. لطفاً مراجعه کنید به «ایران قصد دارد جداسازی جنسیتی را در کتاب‌های درسی اعمال کند»:

http://www.rferl.org/content/iran_gender_segregation_school_text-books/24455032.html [accessed October 22, 2015].

بدنبال اجرای سیاست‌هایی است که دانشگاه‌ها را اسلامی کرده، و در برخی از کلاس‌ها و اماکن عمومی جداسازی جنسیتی را اجرا کنند.^{۲۵۷} چنین سیاست‌هایی باعث ممانعت از دسترسی برابر زنان به تحصیلات عالی شده است.^{۲۵۸}

جداسازی جنسیتی فقط محدود به مدارس نیست. علی‌رغم اینکه هیچ قانونی مبنی بر جداسازی جنسیتی در اماکن عمومی وجود ندارد، اما نهادها و سازمان‌های مختلف دولتی اقدام به جداسازی جنسیتی در مراکز ورزشی و سیستم حمل و نقل عمومی کرده‌اند.^{۲۵۹}

---

۲۵۷. دیدبان حقوق بشر منتشر کرد: «ایران: اطمینان حاصل شود که همگان از حق برابر در دسترسی به تحصیلات عالی برخوردار هستند»، ۱ مهر ۱۳۹۱:

<https://www.hrw.org/news/2012/09/22/iran-ensure-equal-access-higher-education> [accessed February 22, 2016].

۲۵۸. موری، ال. «جداسازی جنسیتی ناقض حقوق زنان در ایران است»، ۱۲ شهریور ۱۳۹۲:

<http://www.iranhumanrights.org/2014/09/gender-segregation/> [accessed October 26, 2015].

۲۵۹. دیدبان حقوق بشر منتشر کرد، «ایران: لغو ممنوعیت حضور بانوان در مسابقات والیبال»، ۷ آبان ۱۳۹۴:

<https://www.hrw.org/news/2015/10/29/iran-end-ban-women-volleyball-matches> [accessed February 22, 2016].

جداسازی جنسیتی در مدارس با توجه به جنسیت مشخص شده در شناسنامه دانش‌آموزان اجرا می‌شود. بنابراین دختران ترنس مجبور هستند دوران ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان را در کنار پسران سپری کنند. همین مسئله درباره پسران ترنس نیز صادق است. تحت این شرایط بسیار رایج است که دختران و پسران ترنس در مدارس مورد خشونت جسمی و تعرض جنسی قرار بگیرند.

سونیا، دختر ترنس ۲۸ ساله از تهران، درباره خاطرات خودش به عنوان یک دختر ترنس با ما صحبت کرد. تا جایی که به یاد می‌آورد، برای او روزهای مدرسه سراسر خشونت و آزار بود:

همه در مدرسه مرا مسخره می‌کردند، حتی مدیر و ناظم. مرا اواخواهر صدا می‌کردند. من هیچ پناهی نداشتم. به من می‌گفتند رفتارم مثل «همجنس‌بازان» است. پدرم فکر می‌کرد من باعث رسوایی و بدنام شدن‌اش هستم. من خیلی گریه می‌کردم و همیشه احساس گناه داشتم. سال سوم راهنمایی بودم که همکلاسی‌هایم شروع به آزار جنسی من کردند.

مرا انگشت می‌کردند یا خودشان را از پشت به من فشار می‌دادند. معمولاً با استفاده از بدترین کلمات جنسی به من توهین می‌کردند. یک‌بار یکی از همکلاسی‌هایم شلوارش را کشید پایین و به دیگران گفت مرا صدا کنند.^{۲۶۰}

سونیا ادامه می‌دهد:

سال دوم راهنمایی بودم که یکی از بچه‌هایی که همیشه اذیتم می‌کرد در دستشویی را باز کرد و آمد تو. می‌خواست شلوار و شورت مرا پایین بکشد. یکی از بچه‌ها ما را دید و به ناظم گفت. مدرسه با پدرم تماس گرفتند و او هم مرا به شدت کتک زد.

وضعیت سونیا در دبیرستان پسرانه بهتر نبود:

وقتی که سال دوم دبیرستان بودم، چهار تا از بچه‌ها دست و پاهای مرا نگه داشتند تا لباس‌های مرا در بیاورند و آلت تناسلی مرا ببینند. پدرم می‌گفت ای کاش من می‌مردم و

---

۲۶۰. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۳ آبان ۱۳۹۳

اینقدر باعث آبروریزی او نبودم. فکر می‌کردم حتما تقصیر من است که باید اینهمه عذاب بکشم ...

سونیا می‌گفت گاهی معلم‌ها، مدیر و مسئولین مدرسه نیز او را مسخره می‌کردند.^{۲۶۱}

شماره ۵، دختر ترنس ۲۶ ساله اهل گیلان، تجربه‌های مشابهی داشت:

وقتی مدرسه بودم همیشه می‌ترسیدم به من تجاوز بکنند. معلم معمولا مرا تنها در وسط کلاس می‌نشاند، برای اینکه بچه‌های دیگری که قبلا کنار من می‌نشستند مدام به من دست می‌زدند. زنگ‌های تفریح، بچه‌ها وسایل مرا روی زمین می‌انداختند. یک‌بار وقتی داشتم وسایل‌ام را از روی زمین جمع می‌کردم، یکی از بچه با صندلی کوبید به کمرم. آنقدر درد داشت که نمی‌توانستم نفس بکشم. وقتی به مدیرمان گفتم، او هم مرا با لگد زد! نمی‌فهمیدم چرا. یک‌بار دیگر وقتی رفتم دفتر ناظم شکایت کنم که بچه‌ها مسخرم می‌کنند،

---

۲۶۱. همان منبع

ناظم هم شروع کرد به مسخره کردن من و شعرهای مسخره می خواند... آنها به پدرم زنگ زدند و گفتند من می خواهم بچه های دیگر را از راه بدر کنم. همین باعث شد پدرم مرا کلی تهدید بکند. در دوران راهنمایی مجبور شدم چندین بار مدرسه ام را عوض کنم، اما هر جا که می رفتم بچه ها اذیت ام می کردند. زنگ های تفریح من اجازه نداشتیم از کلاس خارج بشوم تا مورد آزار بچه ها قرار نگیرم. حتی رفت و آمد به مدرسه هم برای من مشکل بزرگی بود.^{۲۶۲}

مارتا، دختر ترنس ۲۷ ساله اهل اراک به ما گفت:

در مدرسه، بچه ها مدام مرا اذیت می کردند. مرا «خوشگله» صدا می کردند. بعدها در دبیرستان اوضاع بدتر شد. هر کسی یا می خواست مرا اذیت کند یا با من رابطه جنسی داشته باشد. معلم ها هم چشم شان را بروی اتفاقاتی که می افتاد می بستند... در آن سن یاد گرفتم که مایه آبروریزی هستم، باید همه اینها را تحمل کنم و صدام در نیاد و «مرد» باشم.

---

۲۶۲. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۴ آذر ۱۳۹۳

هم کلاسی‌هایم مدام مرا به شکل نامناسبی لمس می‌کردند ... در راه مدرسه بچه‌های دیگر همیشه مرا سیخونک یا انگشت می‌کردند اما نمی‌توانستم به خانواده‌ام چیزی بگویم زیرا از آنها هم متنفر بودم!^{۲۶۳}

هانی، دختر ترنس ۲۸ ساله اهل بوکان، تجربه‌های تلخ مشابهی داشت. وی به سازمان اقدام آشکار جهانی گفت که به دلیل آزارهای مداوم از سوی همکلاسی‌های دختر و پسرش، مجبور به ترک دانشگاه‌اش شده است. به ما گفت:

وقتی سال سوم دبیرستان بودم، ناظم مدرسه رفتارهای عجیبی از خودش نشان می‌داد و چندین بار سعی کرد از نظر جنسی به من نزدیک شود. خیلی احساس ناراحتی می‌کردم. بعدها در دانشگاه ارومیه رشته حسابداری قبول شدم. ظاهر من و طرز پوشش‌ام باعث شد مورد توجه قرار بگیرم. آزار و اذیت شان از همان لحظه ثبت نام شروع شد. همه مدام مشغول براندازی من بودند، طوری که تصمیم گرفتم آن ترم به

---

۲۶۳. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۸ آبان ۱۳۹۳

دانشگاه نروم. خیره شدنشان به من بدتر از توهین‌هایشان بود. پسرها معمولاً می‌پرسیدند: «دختره یا پسره؟». در کلاس پسرها یک طرف می‌نشستند و دخترها در طرف دیگر. وقتی می‌نشستم همیشه یکی به حالت مسخره می‌گفت در طرف اشتباهی نشسته‌ام.^{۲۶۴}

سوسن، دختر ترنس ۲۷ ساله اهل تهران، در دوران راهنمایی تشخیص داد زن ترنس است. بعد از دو ترم از دانشگاه اخراج شد. علی‌رغم نامه‌ای از پزشکی قانونی که تراجنسی بودن او را تایید می‌کرد، مدیریت دانشگاه از پذیرفتن او در دانشگاه با کارت شناسایی مرد در وضعیتی که زنانه لباس می‌پوشید، خودداری کرد.^{۲۶۵} وبسایت حمایت از تراجنسی‌های ایران، محتوا، مورد مشابهی در رابطه با ترنسی که بعد از عمل تطبیق جنسیت از دانشگاه اخراج شده بود را گزارش کرده است.^{۲۶۶}

---

۲۶۴. مصاحبه در ترکیه با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۱۳ آبان ۱۳۹۳

۲۶۵. «می‌خواهم خود واقعی‌ام باشم»، ۲۱ دی ۱۳۹۴:

<http://mehrkhane.com/fa/news/7756/>

می‌خواهم - خود - واقعی‌ام - باشم [accessed January 9, 2016].

۲۶۶. برای مطالعه کامل متن این مقاله لطفاً مراجعه کنید به:

<http://www.forum.mahtaa.com/Thread->

آرش، پسر ترنس ۳۰ ساله از خوانسار، بخاطر تحمیل پوشش اجباری زنانه به او، مجبور شده بود دانشگاه را ترک کند. او به ما گفت:

وقتی مراحل گذار جنسیتی‌ام را شروع کردم، دیگر نمی‌توانستم به دانشگاه بروم. هویت جنسیتی متفاوتی داشتم. روی کارت شناسایی‌ام دختر بودم... هیچ جایی نبود بتوانم بروم، هیچ کسی نبود بتواند به من کمک بکند، حتی دولت یا خانواده. وقتی تصمیم گرفتم پاسپورت بگیرم و از کشور خارج بشوم، گفتند باید حجاب داشته باشم تا بتوانند پاسپورت مرا صادر کنند. من هم با حجاب رفتم. احساس میکردم تحقیر شده‌ام... فقط یک پتو گذاشتم توی ساکم و به خود گفتم «آرش، تو دیگر نباید به این کشور برگردی، شاید مجبور شوی توی خیابان بخوابی، اما نمی‌توانی برگردی.»^{۲۶۷}

اختلال-در-هویت-جنسی-من-نه-منم

[accessed January 8, 2016].

۲۶۷. مصاحبه از طریق اسکایپ با سازمان اقدام آشکار جهانی، ۲۸ آبان ۱۳۹۳

پیشنهادات

بر اساس یافته‌های گزارش حاضر؛ پیشنهاداتی برای رفع تعدادی از مشکلات اساسی جامعه ترنس در ایران ارائه می‌گردد. در حالی که برخی از حقوق ترنس‌ها، از جمله دسترسی آنها به عمل تطبیق جنسیت، از نظر قانونی به رسمیت شناخته شده است، اما دولت ایران همچنان از منظری پزشکی به مسئله جنسیت و هویت جنسیتی نگاه می‌کند. در نتیجه این نگرش، حقوق افراد ترنس در ایران به شدت محدود است. گزارش حاضر نشان می‌دهد که علی‌رغم به رسمیت شناخته شدن محدود حقوق ترنس‌ها در ایران، موارد مستند متعددی از نقض حقوق ترنس‌ها، از جمله تبعیض، خشونت، زورگویی، آزار و غیره وجود دارد.

با هدف بهبود شرایط زندگی ترنس‌ها در ایران، پیشنهادات زیر به مراجع ذیربط ارائه می‌شوند.

الف- پیشنهادات به بخش اجرایی دولت ایران

۱. حقوق همه ترنس‌ها، بدون در نظر گرفتن تصمیم آنها در رابطه با انجام دادن یا ندادن مراحل پزشکی گذار جنسیتی، به رسمیت شناخته شود. همچنین، حق همه افراد برای حق انتخاب هویت جنسیتی‌شان، بدون توجه به جنس و جنسیتی که در زمان تولد به آنها نسبت داده شده است، تضمین شود.
۲. حصول اطمینان از برگزاری آموزش‌های مناسب فرهنگی برای نیروهای انتظامی در برخورد با موارد خشونت خانوادگی و آزار کودکان.

ب- پیشنهادات به بخش قانون‌گذاری دولت ایران

- رفع تمام تبعیضات قانونی که باعث می‌شوند زنان و مردان از حقوق برابر برخوردار نباشند.
- جردم‌زدایی از رابطه جنسی رضایت‌مندانه همجنس‌گرایانه.

- به رسمیت شناختن قانونی هویت جنسیتی همه افراد ترنس فارغ از انجام مراحل پزشکی گذار جنسیتی و جنس آنها در زمان تولد.
- تصویب قوانینی که بطور کامل از افراد ترنس در مقابل خشونت خانوادگی، تعرض جنسی، تبعیض، زورگویی، باج‌خواهی، و آزارهای جسمانی حمایت و محافظت کنند.

پ- پیشنهادات به قوه قضاییه

- اجرای قوانین موجود برای حصول اطمینان از تحقیق و بررسی کامل تمامی موارد خشونت خانوادگی، آزار کودکان و سوءاستفاده جنسی. همچنین، اجرای عدالت فارغ از هویت جنسیتی قربانیان.

ت- پیشنهادات به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

- منوط نکردن به رسمیت شناختن قانونی هویت افراد تراجنسیتی به پیش‌نیازهای پزشکی، از جمله عمل‌های جراحی و یا ارزیابی‌های روانپزشکی.

- صدور مجوز قانونی تغییر نام و جنسیت در مدارک قانونی مطابق با هویت جنسیتی فرد.
- استفاده از اختیارات قانونی آن نهاد به منظور طرح و تصویب لایحه‌هایی که بطور مشخص هر گونه تبعیض و بدرفتاری بر علیه افراد بخاطر هویت یا بیان جنسیتی را ممنوع اعلام کرده، و همچنین حمایت از حقوق افراد ترنس در برخورداری از امکان تحصیل، کار و زندگی.
- سازمان دادن کمپین‌ها و کارگاه‌های آموزشی با موضوع هویت جنسیتی و خشونت خانوادگی به منظور تشویق و تسهیل پذیرش اجتماعی افراد ترنس.

ث- پیشنهادات به سازمان بهزیستی ایران

- فراهم کردن منابع مالی کافی و حمایت‌های پزشکی و روانشناسی برای افرادی که مایل به طی دوره گذار جنسیتی از جمله انجام درمان جایگزینی هورمون و عمل تطبیق جنسیت، هستند.

- حمایت و پناه دادن به افراد ترنس طرد شده از سوی خانواده و قربانیان خشونت‌های خانوادگی.
- راه‌اندازی خط تلفن ۲۴ ساعته، مشابه خط تلفن ارژانس اجتماعی، برای ارائه مشاوره‌های تخصصی و محرمانه به افراد ترنس در مواقع بحران.

ج- پیشنهادات به وزارت بهداشت

- تاسیس نهادی قانونی به منظور وضع استانداردهای لازم برای ارائه خدمات درمانی بیمار-محور و فارغ از تبعیض؛ مخصوصاً ارائه خدمات پزشکی به افراد ترنس بدون هر گونه تبعیضی. همچنین، وضع استانداردهایی با هدف رسیدگی و تحقیق درباره آزار و یا تشخیص اشتباه توسط پزشکان و روانپزشکانی که با افراد ترنس کار می‌کنند.

چ - پیشنهادات به نظام وظیفه

- کلیه تقاضاهای معافیت‌های پزشکی بصورت محرمانه و محترمانه بررسی شوند، از جمله تقاضاهای معافیت افراد ترنس.
- تغییر قوانین به‌شکلی که معافیت افراد ترنس تحت طبقه‌بندی‌های تحقیرآمیزی همچون اختلال ذهنی یا انحراف جنسی قرار نگیرند.

ح - پیشنهادات به موسسات پزشکی و روانشناسی

- آموزش متخصصان پزشکی و روانشناسی در رابطه با تفاوت‌های بین تراجنسی‌ها و تراجنسیتی‌ها. آموزش‌های فوق بر اساس استانداردهای پزشکی و روانشناسی معاصر و همچنین اصول استاندارد حقوق بشر باشند.
- تهیه و گردآوری منابع آموزشی ساده درباره هویت جنسیتی و بیان جنسیتی برای ارائه به عموم مردم؛ مخصوصاً مراجعین ترنس و خانواده‌هایشان که به مراکز پزشکی رجوع می‌کنند.

خ- پیشنهادات به موسسات آموزشی، وزارت آموزش و پرورش، و وزارت علوم

- ارائه مطالب آموزشی غیرمغرضانه درباره هویت جنسیتی به تمامی شاگردان مدرسه، به عنوان بخشی از برنامه درسی‌شان.
- آموزش مدیران و کارکنان مدارس در رابطه با چگونگی برخورد مناسب با موارد زورگویی، تبعیض، و خشونت جسمانی بر علیه برخی از شاگردان مخصوصاً دانش‌آموزان ترنس.
- ایجاد نهادهایی در مدارس و محیط‌های آموزشی برای دریافت محرمانه شکایات از دانش‌آموزان در رابطه با تبعیض و خشونت‌های جسمانی.

Human Rights Report

Being Transgender in Iran

2016